Predizborno istraživanje NSPM

KAKO JE BOJKOT POSTAO NEMINOVNOST

Intervju: Boban Stojanović

DIJALOG OD LEGO KOCAKA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VREME

broj 1535

4. jun 2020.



RASNI NEMIRI I SOCIJALNA KRIZA

ČOVEK KOJI JE POTPALIO AMERIKU

Београд
www.beograd.rs

KOMBANK DVORANA

FILMOVI POD ZVEZDAMA



OD 1. JUNA

pepsi

KOMBANKDVORANA.RS

Telegraf.rs ALO! alo.rs Srpski TELEGRAF BIZLife Republika ROCK RADIO

VREME
BROJ 1535
4. jun 2020.

04 Ova situacija:
Mirenje sa sudbinom
06 SAD:
Socijalna kriza i sistemski rasizam
12 Predsednik podela i sukoba:
Čovek koji je potpalio Ameriku
15 Navigator: Tviter protiv Trampa
16 SAD i Kina:
Hladnije od Hladnog rata
18 Predizborno istraživanje NSPM:
Kako je bojkot postao neminovnost
22 Izborna računica u novcu:
Finansijski vodič kroz parlament
24 **Grupni portret: Ujedinjena demokratska Srbija**
26 Analitičari o UDS: Neidentifikovani politički objekat
29 Nuspojave:
Zemlja gde ni mašta ne može svašta
30 Intervju:
Boban Stojanović
33 Divčibare:
Država u akciji "Letujmo domaće"
34 Inicijativa: Šta ako druga strana ućuti
36 Zdravstvo:
Obračun posle korone
39 TV Manijak: Deco, pozdravite tatu i mamu

KULTURA

40 In memoriam: **Hristo Vladimirov Javašev**
43 (Post)koronarno pozorište: Kad se slegne tašmajdanska prašina
44 Serije: Edi i Beti
46 Književnost: Svedočanstva
47 Roman: Dokaz o preživljavanju
49 Provetravanje: Protiv struje

MOZAIK

50 **Sto godina od uvođenja prohibicije: Ergo bibamus!**
56 Bliske veze: Na sunčanoj strani ulice
58 Legenda: Afrički svetac iz Lešja
59 Slavna karijera: U kavezu Tigra iz Velsa
60 Strip: Čika Sotir i tetka Persa odgovaraju
62 Vreme uživanja: Zelene smokvice

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

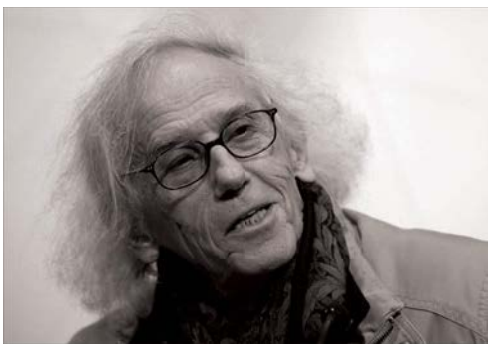
ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.



Stranke i organizacije okupljene oko UDS-a su izrazito evropski orijentisane, zalažu se za sekularno društvo, suočavanje sa prošlošću, vojvođansku autonomiju itd. Njihova saopštenja, međutim, odišu neinventivnošću i prepuna su repatih fraza. Uočljivo je da se izbegava kritika Vučićevog režima, odnosno, ako se to i radi onda se to radi blago i "konstruktivno"
NEDIM SEJDINOVIĆ



Suptilnost i senzualnost Hristovih instalacija kao da su u suprotnosti sa gigantskim razmerama i naporom koji je uložen u svaki od ovih poduhvata. I upravo je ta fragilna monumentalnost jedna od osnovnih karakteristika njegove umetnosti.
SAŠA JANJIĆ



Da li se ljudima može zabraniti da tragaju za srećom? Ljudi od pamtiveka konzumiraju pivo, rakiju, vino i drogu. Nijedan zakon bilo gde nije to uspeo da promeni. Što reče papa Martin IV: "Ergo bibamus!" – "Dakle, hajde da popijemo!"
IVAN IVANJI

Fotografija na naslovnoj strani: **Alex Brandon /AP**

FILIP ŠVARM



Mirenje sa sudbinom

Na predstojećim izborima postoji samo jedno pitanje: koliko će lista prave ili kvaziopozicije preskočiti "nebeski visok" cenzus od tri posto. Glasanje za njih može se slobodno tretirati kao politički seks iz samilosti



Biračko tijelo Srbije čeka izbore zakazane za 21. jun. A zna li – jadno ne bilo – o čemu odlučuje? Da li o nejednakosti u primanjima između najsiromašnijih i najbogatijih – najvećoj ne samo u regionu, nego i unutar svih zemlja Evropske unije? Ili, možda, o korupcionaškim aferama ministara i ostalih iz vlasti bez ikakvih pravnih, političkih i moralnih sankcija? Hoće li birači ocjenjivati aktualni režim kroz krajnje misteriozan način nabavljanja respiratora i druge, više nego sumnjive, poteze tokom vanrednog stanja? Konačno, kako će se odrediti prema zaključku međunarodne organizacije Fridom haus da je Srbija, po prvi put od 2003, ispala iz kategorije demokratskih država?

Ništa od toga, duplo golo. Na predstojećim izborima odlučuje se samo o jednom pitanju: koliko će lista prave ili kvaziopozicije preskočiti "nebeski visok" cenzus od tri posto. Naime, njihov ulazak u Skupštinu predstavlja malo ili ništa za građane, ali mnogo znači Aleksandru Vučiću. Zato on i sokoli kandidate za narodne poslanike rekavši da će pored Pokreta slobodnih građana biti još partija iznad cenzusa. Svaki lider neke od tih stranaka mora da je osjetio trnce slatke jeze poslije ovih riječi. Jer, ako se predsjednik Srbije i u šta razumije, onda su to istraživanja javnog mnijenja na koje, jelte, s vremena na vrijeme baci ovlašan pogled zauzet redovnim državnim poslom poput gostovanjima u "Hit-tvitu".

Vučića treba uzeti sasvim ozbiljno i kada kaže da očekuje "teške izbore" – niti jednoj vlasti, pa ni njegovoj, nije lako da ugura kakvu-takvu opoziciju u parlament nakon što je sravnila sa zemljom sve dosadašnje i uobičajene uvjete njenog djelovanja. I što li bi tek bilo da se naprednjaci umjesto sa bojkotašima obračunavaju sa svojim takmacima za naklonost birača?

O situaciji pred izbore podosta govore dva slučaja. Prvi je napad na lidera PSG-a. Uprošćeno: na optužbu da je dobio novac od Vučića, Sergej Trifunović je rekao građaninu M.Đ. da "pozdravi gospođu majku" i potom dobio udarac šakom u potiljak. Naravno, svaka nasilna reakcija je nedopustiva. Ali čitav taj incident pokazuje mnogo više od provociranja i tankih živaca. Premda ga sve članice Saveza za Srbiju osuđuju, riječ je o sindromu duboke podjele u istom političkom korpusu i opasnosti da mu prozivanja i sukobi postanu glavni zaštitni znak. Vučiću i njegovima to niko ne treba objašnjavati: kao da sami nisu glavni generatori političkog nasilja, sada tobože staju u obranu Trifunovića ne bi li bojkotaše iz SzS-a dodatno proglasili za siledžije i ogadili ih u javnosti.

Tako stižemo i do drugog tužnog slučaja, a tiče se Demokratske stranke. Opozicija unutar nje ostvarila je bar jedan od svojih glavnih zahtjeva i obnovila "identitet" ove partije kroz njenu najpoznatiju tradiciju – cijepanje pred svake izbore. Da li je to ikome više važno? Ne baš. Stranka koja osam godina provede, vrteći se ukrug, bavljenjem isključivo sama sobom, i nije mnogo politički relevantna bez obzira što mislili njeni članovi.

Ipak, najnoviji obračun među "žutima" simbolizira stanje cjelokupne opozicije u Srbiji. Na jednoj strani je pokušaj Zorana Lutovca da iskorači iz dosadašnje gubitničke prakse



Foto: Marija Janković

i revitalizira stranku članstvom u SzS-u i bojkotom izbora. To je bio i ostao izrazito rizičan potez – mogućnost postizborne političke marginalizacije ovdje je manji problem od činjenice da mlakim, reaktivnim i često polovičnim porukama ova grupacija nije uspjela homogenizirati i proširiti krug svojih pristalica. Ovo nipošto ne znači da trebaju odustati od bojkota. Ako ni zbog čega drugoga, onda makar zato što se radi o jedinoj inicijativi za koju Vučić nema pravo rješenje. Ona u budućnosti vrlo lako može postati politički kapital. Pitanje je samo – čiji?

Jasno je da na drugoj strani dobar dio veteranske ekipe iz DS-a ne vjeruje da će ga nešto od tog kapitala zapasti, a tako je i kod nekih drugih "subjekata" raznih vrsta opozicije. Svjesni da su u apotekarskoj dozi potrebni Vučiću u Skupštini, oni su uvjereni da bi im on rado – kao onih sto evra svakom punoljetnom građaninu – udijelio i nešto mandata; to se danas naziva politički program. U svakom slučaju, ovo krilo DS-a, zajedno sa različitim izlaznicima na izbore poteklim iz njenih redova, ima ozbiljan problem bilo kakve uvjerljivosti: kako neprestano ističu prazne floskule o evropskom putu, Boška Obradovića i uzajamne zadjevice, nije baš jasno zašto se zalažu, da li za stečajne upravnike svojih stranaka ili za profesionalne davaoce alibija Vučiću za njegov način vođenja države.

Na kraju, jedno je izvjesno: položaj opozicije savršena je slika katastrofalnog stanja u društvu. Zbog toga režim na ovim izborima ne može dobiti ništa osim daljnjeg produbljivanja ionako preduboke političke i svake druge krize. Srbija je, također, trenutno pomirena sa sudbinom u kojoj će joj skakavci pojesti i naredne godine. U tom pravcu, sadašnja situacija lako bi mogla postati staro dobro vrijeme. ¶

CRNE SUZE A





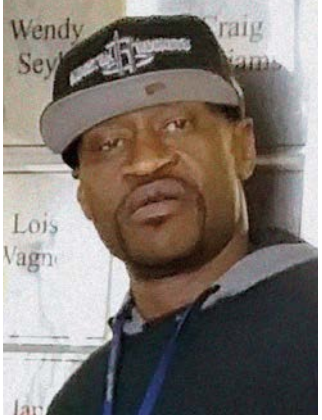
AMERIKE



Smrt Džordža Flojda raspalila je do sada nezabeležen gnev od zapadne do istočne obale. Nije ovo bio prvi put da su beli policajci bez ikakvog razloga ubili Afroamerikanca, ali je snimak sadističkog davljenja Džordža Flojda preko društvenih mreža pao na tlo natopljeno socijalnim nezadovoljstvom na kome je poslednjih meseci zbog pandemije virusa korona četrdeset miliona ljudi ostalo bez posla, dok u Beloj kući sedi predsednik koji jedva da skriva simpatije sa belim rasistima i priziva vojsku da napravi red

Džordž Flojd je u ponedeljak 25. maja ujutru ušao u prodavnicu "Kap Fuds" u Mineapolisu, koju već 31 godinu drži Palestinac Mahmud Abumajaleh, da kupi cigarete. Mahmudov mladi rođak je posumnjao da je Džordžova novčanica od 20 dolara falsifikovana i na šefov savet, držeći se procedure, u 8.01 pozvao policiju.

»





HAPŠENJE I UBISTVO KOJE JE PODIGLO AMERIKU I SVET NA NOGE: Džordž Flojd, mesto na kome je stradao, njegove poslednje reči "Ne mogu da dišem"; mirni i nasilni protesti na ulicama SAD

Fotografije: AP

Prijavio je da čovek koji je platio sumnjivom novčanicom sedi u kolima na obližnjem parkingu i da nije u stanju da se kontroliše, piše list "Star tribjun". Policijska patrola je Džordža Flojda uz pretnju oružjem izvukla iz auta, stavila mu lisice, pokušala da ga ugura u policijsko vozilo, a potom oborila na zemlju. Jedan policajac ga je držao za noge, dok je beli policajac Derek Čovin kolenom pritiskao vrat Džordža Flojda, koji je lica pritisnutog na asfalt osam minuta i 46 sekundi zapomagao da ne može da diše, da ga sve boli, molio i dozivao i majku. Pošto je prestao da daje znake života, policajac Čovin je držao koleno na njegovom vratu još dva minuta i 53 sekunde. Ostali policajci nisu preduzeli ništa da pomognu nesrećnom čoveku, uprkos protestima prisutnih ljudi.

Snimak agonije umiranja Džordža Flojda je sat kasnije na dramatičan način skrenuo pažnju na sistemski rasizam u Americi.

PARADOKS MINESOTE

Od Bruklina do Abukirka u Teksasu izbili su protesti na kojima su ljudi uzvikivali ime Džordža Flojda i parolu "Ne mogu da dišem". Ubrzo su u više gradova eskalirali nasilje, pljačke i paljevina. "Njujork tajms" citira Martina Lutera Kinga Jr. iz 1967. da su neredi "socijalno destruktivni i samouništavajući", ali da "sve dok Amerika odlaže pravdu, mi stojimo u poziciji da se ponavljaju nasilje i neredi iznova i iznova".



Drama koja je zapalila Sjedinjene Američke Države je "ilustracija paradoksa Minesote", o kome pišu "Njujork tajms" i "Gardijan" koristeći izraz ekonomiste sa univerziteta Minesota Samjuela Majersa. Neki drugi mediji taj pojam zamenjuju izrazom "bela laž".

Mineapolis i grad blizanac Sent Pol su, naime, uživali reputaciju socijalno liberalnog i visoko tolerantnog metropolitanskog duha. Zbog dostupnosti obrazovnog sistema, radnih mesta i stanova Minesota je 2018. godine stavljana na drugo mesto liste kvaliteta života u SAD. Međutim, u istoj godini Minesota je rangirana blizu dna lestvice po rasnim razlikama kada su u pitanju zaposlenost i prihodi. Prošle godine, pre nego što je došlo do masovne nezaposlenosti izazvane virusom korona, oko deset procenata Afroamerikanaca koji su živeli u zoni Mineapolis/Sent Pol bilo je nezaposleno u poređenju sa nešto manje od četiri procenta belih stanovnika. U Minesoti postoji i jedna od najvećih razlika između broja crnih i belih zatvorenika.

"Ljudi u Mineapolisu su već dugo zabrinuti zbog ponašanja policije", kaže pastor u luteransko-kalvinističkoj crkvi Hans Li, koja se nalazi jedan blok južno od mesta na kome je Flojd ubijen. Zbog ubistava dvadesetčetvorogodišnjeg Džamara Klarka 2015. godine demonstracije pod parolom "Black Lives Matter" trajale su 18 dana.

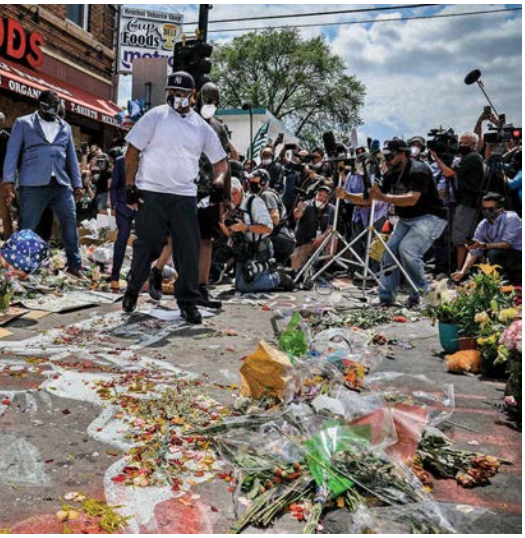
KOVID-19 ILI KOVID-1619

"Ranjivi smo na kovid-19 i takođe smo ranjivi na ono što neko naziva kovid-1619", dodaje pastor Li, pomenuvši 1619. godinu kao godinu kada je u SAD počelo ropstvo. Minesota je već bila zapaljena, piše "Nju ripablik", a slika američke stvarnosti koja se pokazala na tom prosperitetnom mestu videla se sumornije u drugim delovima SAD. "Ili nas ubija kovid ili nas policajci ubijaju ili nas ekonomija ubija ", kaže za "Tajm" tridesetjednogodišnja socijalna radnica Prisila Borker, koja se pridružila demonstracijama u Bruklinu. "Kriščen sajens monitor" piše kako je verovatnoća da će policija ubiti crnaca dva puta veća od proseka – taj broj se nije promenio nakon što su počeli nemiri zbog ubistva Majkla Brauna u Fergusonu, u Mizuriju 2014. godine.

Kad je posle izbora Baraka Obame za predsednika nakratko izgledalo da se san Martina Lutera Kinga počeo ostvarivati, pa se čak naivno proširio na san o SAD kao "post-rasnoj naciji", crnačko pitanje je ostalo goruće, a erupcije crnačkog nezadovoljstva zbog policijskog nasilja zahvatile su mnoge gradove. (Videti Moć i nemoć crne Amerike, "Vreme" br. 1343. 29. septembar 2016). Doslovno se događa građanski rat, kaže antirasistička aktivistkinja Ališa Garza, koautorka parole "Black Lives Matter" koja je u to vreme obeležila proteste širom SAD. Pre smrti Džordža Flojda dolazilo je do tenzija zbog pojedinih drastičnih slučajeva koji nastavljaju tužnu istoriju, kao onaj kada su beli paramilitarci ustrelili Ahmuda Arberija dok je džogirao u Džordžiji, a kasnije su tvrdili da im se činilo da beži. U okrugu Ginvud u Tulsi, u državi Oklahoma, na mestu masakra 300 crnaca iz 1921. godine demonstranti su blokirali raskrsnice i uzvikivali ime Terensa Krajera, crnca koga je 2016. godine ubila policajka, oslobođena 2017. godine.

Pre nego što su u Mineapolisu izbili besni sukobi, poslednje majske nedelje su izgledale kao odgovor na mračan matematički problem: šta je proizvod krize pomnožene sa krizom? Zvanični broj smrtnih slučajeva od izbijanja kovida-19 u SAD popeo se na stotinu hiljada, dok je ekonomska kriza ostavila četrdeset miliona ljudi bez posla. Bilo je teško utvrditi da se toliko jada može dogoditi tako brzo. A onda smo na Dan sećanja postali svedoci samrtnih muka Džordža Flojda. Opljačkane prodavnice, ugljenisane zgrade i automobili bili su dokazi kako svet izgleda kada dođe kriza, piše "Njujorker". Ubistvo Džordža Flojda bilo je kap koja je prevršila čašu žuči u godini obeleženoj nepodnošljivim očajem.

Pandemija virusa korona nesrazmerno je zahvatila Afroamerikance koji čine 12 odsto stanovništva, ali više od 26 odsto zaraženih kovidom-19 i gotovo 23 odsto podleglih ovoj bolesti, pokazuju podaci Centra za kontrolu bolesti i prevenciju. Ekonomski uticaj virusa i pokušaj borbe protiv njega takođe su neproporcionalno pogodili crne zajednice: u istraživanju centra Pju 44 odsto Afroamerikanaca













kaže da je neko u njihovom domaćinstvu izgubio posao ili mu je smanjena plata zbog pandemije, a 73 odsto je reklo da nemaju nikakvih rezervi za slučaj nužde. Većina "bitnih radnika" koji su rizikovali živote da bi održali Njujork su ljudi tamne boje kože, piše "Tajm".

U napomenama datim 13. maja predsedavajući Federalnih rezervi Džerom Paul izneo je šokantnu statistiku iz istraživanja Feda: 40 procenata domaćinstava koja zarađuju manje od 40.000 dolara godišnje izgubilo je posao u martu.

KNEŽEVINE MOĆI

"Krišćen sajens monitor" citira bivšeg šefa policije u Sijetlu Norma Stampera, autora knjige o tome kako srediti američku policiju, koji, opisujući profil američke policije koju čini 900.000 ljudi naoružanih imunitetom za širok spektar ponašanja, zaštićenih sindikatima i prijateljima i zahtevima za javnim redom, koristi izraz "mala kneževina moći". S druge strane, policajci kažu da imaju ekstremno težak i opasan posao i da moraju da se nose sa mnogim izazovima. Stamper smatra kako izgleda da se ne treba uzdati u snagu institucija da promene ponašanje tako velikog broja policajaca.

List ukazuje na činjenicu da je, na osnovu odluke Vrhovnog suda SAD da proširi takozvani "kvalifikovani imunitet", policija od 2017. do 2019. godine dobila 56 odsto slučajeva u kojima je bilo prigovora na njen rad. To je više nego prethodne tri godine kada je dobila 43 odsto slučajeva, izveštava "Rojters". Tako u Južnoj Karolini porota nije mogla da donese presudu u slučaju kada je policajac snimljen kako puca u leđa Valtera Skota koji se nalazio u bekstvu, a zatim namešta scenu da bi pucnjava izgledala opravdano. Prema podacima "Vašington posta", policija je 2019. godine izazvala više od 1000 smrtnih slučajeva.

"USA tudej" piše da je zahvaljujući jakim policijskim sindikatima 30 odsto otpuštenih policajaca vraćeno na posao i to uz nadoknadu. Jedno istraživanje Pjua ukazuje na podatak da su crnci u 2017. »

SILA: Vojska i policija na ulicama američkih gradova i pokušaji pomirenja između organa reda i crnačke zajednice

Fotografije: AP





godini predstavljali 12 procenata odraslog stanovništva SAD, ali 33 posto osuđene zatvorske populacije. Belci su činili 64 odsto odraslih stanovnika, ali 30 odsto zatvorenika. Razlika između broja crnaca i belaca osuđenih na više od godinu dana robije u državnim zatvorima u SAD se, doduše, smanjila između 2007. i 2017. godine.

Protesti protiv takvog stanja dovode do novih hapšenja. Do ponedeljka 1. juna najmanje 4400 ljudi širom SAD uhapšeno je za nedelju dana protesta nakon smrti Džordža Flojda, piše "USA tudej". U Dalasu je stotine vezanih demonstranata sedelo na jednom mostu i čekalo da policijskim autobusima bude odvedeno u zatvor. U Atlanti su policajci, dok su demonstracije bile mirne, klečali zajedno sa demonstrantima u znak solidarnosti, a kad je pala noć i sukobi se rasplamsali, prilično masovno ih hapsila.

SEĆANJE NA DUGO VRELO LETO 1967.

Nakon što je ubistvo Džordža Flojda izazvalo pobunu u Mineapolisu, akcije solidarnosti izvelo je na hiljade ljudi na ulicama Los Anđelesa, Feniksa, Denvera... Upozorenje vlasti u Portlandu, u Oregonu, da će koristiti suzavac, oružje i druga sredstva za rasturanje protesta demonstrante nije obeshrabrilo.

U Vašingtonu je nacionalna garda raspoređena ispred Bele kuće, na čijim prilazima su se demonstranti sukobili s pripadnicima tajne službe. Predsednik Donald Tramp, koji je u subotu 30. maja po lokalnom vremenu veći deo dana proveo na Floridi zbog lansiranja rakete *SpaceX*, u sumrak je predsedničkim helikopterom sleteo na travnjak Bele kuće i ušao u zgradu bez obraćanja novinarima. Izveštaji kažu da ga je potom Tajna služba sklonila u bunker Bele kuće. Narednog dana on se obratio naciji poručivši da su Amerikanci revoltirani zbog brutalne smrti Džordža Flojda, da se lično solidariše sa demonstrantima, ali da to tužno osećanje ne sme da potopi besna rulja, te da su pljačke i nasilje totalna sramota. Onda je policija gumenim mecima i suzavcem rasterivala mirne demonstrante iz obližnjeg parka Lafajet, pa je Tramp peške otišao da se s Biblijom u ruci slika ispred požarom oštećene crkve Sent Džon, takozvane crkve predsednika u blizini Bele kuće u koju je, kako podseća "USA tudej", išao na molitvu svaki predsednik SAD nakon Džejmsa Medisona.

"Njujorker" najnoviju erupciju besa i nezadovoljstva poredi sa "dugim vrelim letom 1967." tokom koga je izbilo 159 nereda širom SAD: u Atlanti, Bostonu, Sinsinatiju, Bafalu, Birmingemu, Čikagu, Njujorku, Milvokiju, Mineapolisu i Tampi. Serija protesta tada je počela nakon što je u ranim jutarnjim časovima u nedelju 23. jula 1967. policija sprovela raciju u nelicenciranom lokalu zvanom "Slepa svinja", u kome je u ranim jutarnjim časovima zbog vrele noći bilo mnogo ljudi. Sukob je trajalo pet dana i nadmašio uništavanje u centru Detroita 1943. godine. Sukobi su za rezultat imali 483 požara, 231 incident i 1800 hapšenja. Predsednik Lindon Džonson je ustanovio takozvanu Kernerovu komisiju da istraži nerede i položaj crnaca.

KOJI EKSTREMISTI?

Bilo je, naravno, pokušaja da se pobuna koja očito ima duboke korene objasni delovanjem zaverenika. Za nasilne incidente u Mineapolisu i drugim gradovima predsednik Tramp je u nizu tvitova optuživao "leve ekstremističke grupe", sugerisao da je haos izazvala "radikalna levica i Antifa", kojoj je zapretio da će je proglasiti terorističkom organizacijom "Njujork tajms" piše da mnogi tvrde kako ekstremisti raspaljuju proteste, ali koji ekstremisti?

Policijski zvaničnik u Njujorku Džon Miler je rekao za "Njujork tajms" kako su anarhisti planirali da počnu da izazivaju haos u gradu pre nego što je protest počeo, koristeći pritom šifrovanu komunikaciju radi sakupljanja novca zbog regrutacije, a da su tokom demonstracija održavali linje snabdevanja i distribuciju benzina, kamenica i boca.

Antifa nije organizacija, nema lidera, članstvo niti bilo kakvu hijerarhijsku strukturu, već je to pokret ljudi koji dele zajedničke taktike i ciljeve protesta.

Važnije od toga, zakon je ovlašćenje federalnim vlastima limitirao samo na inostrane organizacije. Kada je FBI vodio istragu protiv nacističkih organizacija kao što su "The Base" i "Atomwaffen Division", tretirao ih je kao kriminalna preduzeća. Članovi ekstremno desnih organizacija su se teško naoružani snimali na demonstracijama u najmanje dvadeset gradova od Bostona do Bafala, od Ričmonda, do Dalasa i Salema. "Njujork tajms" piše da je njihov zajednički nadimak "boogaloo" (što je u žargonu šifra za budući građanski rat).

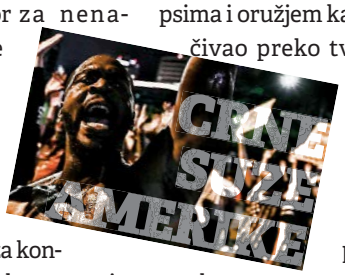
O belim suprematistima i desničarskim agitatorima koji su se infiltrirali u mirne proteste i porastu otvorenog belog nacionalizma za magazin "Tajm"





je govorila Ališa Garza, koja kaže da "beli suprematisti deluju pod dnevnom svetlošću" i da ih "podstiču predsednik i ova Bela kuća". Trampu odan "Foks njuz", sa druge strane, pominje desetine demonstranata iz komunističkih grupa "Revolucionarni klub Čikago" i organizacije "Odbij fašizam sada", koji su se okupili u centru Čikaga i u petak uveče marširali ulicama. Magazin "Politiko" piše da je državni tužilac Vilijem Bar najavio da se neće boriti protiv procesuiranja demonstranata koji prelaze granice pojedinih američkih država da bi učestvovali u nasilnim neredima.

Bar je citirao savezni zakon protiv nereda koji je donesen 1968. godine i možda bio namenjen afroameričkom aktivisti Repu Braunu koji je predvodio studentski Koordinacioni odbor za nenasilno obrazovanje, ali kasnije odobrio nasilje kao odgovor na rasizam u Sjedinjenim Državama, piše "Politiko".



Upotrebljen je protiv takozvane Čikaške sedmorice optužene i osuđene za konspiraciju i organizovanje pobune protiv Vijetnamskog rata zbog njihovih uloga u protestima na Demokratskoj nacionalnoj konvenciji u Čikagu 1968. godine. Apelacioni sud je ukinuo te presude 1972. godine, piše "Politiko".

Profesor istorije i javnih poslova Džulian Zilazer piše za sajt CNN da je teško da se bejbi bumers ne oseti kao da je ovo ponovo 1968. godina. Nacija zaglavljena u Vijetnamu sećala se niza razornih nemira iz prethodne godine proisteklih iz policijskog uznemiravanja Afroamerikanaca u Njuarku, Nju Džersiju i Detroitu. Dvojica najuticajnijih javnih ličnosti u zemlji, Martin Luter King Jr. i Robert Kenedi, tragično su ubijeni. Predsednik Lindon Džonson objavio je 31. marta 1968. godine da se neće kandidovati za ponovni izbor. Segregacionistički guverner Alabame Džordž Valas je raspirivao bes belaca kao odgovor na građanska prava i kontrakulturu. Republikanac Ričard Nikson je nakon toga pobedio na izborima za predsednika obećavši da će zemlja uspostaviti "zakon i red" na ulicama.

UPOTREBA VOJSKE

Predsednik Donald Tramp nije upravljao krizom tokom njene prve nedelje, već ju je po svoj prilici raspirivao tvitovima u kojima demonstrante nazivao "razbojnicima", pretio da će ih dočekati sa besnim psima i oružjem kakvo nisu videli, poručivao preko tvitera da "kada počne pljačka, počinje pucnjava".

Sedme noći, između nedelje i ponedeljka, na snazi je bio policijski čas u više gradova uključujući Atlantu, Los Anđeles (gde su pljačkane radnje), Sent Luis (gde su četiri policajca ranjena), u Vašingtonu i Njujorku (u kome su tokom noći od Bronksa do Tajms skvera trajale pljačke, a jedan policajac je ranjen).

Tramp je upozorio guvernere saveznih država da će, ukoliko se oni efikasno ne postaraju za bezbednost imovine i mir na ulicama, upotrebiti zakon iz 1807. koji predsedniku dozvoljava da angažuje vojsku na američkom tlu, čemu se pojedini guverneri protive, a izgleda da ni Pentagon nije oduševljen. U okrugu Kolumbija, koji je pod saveznom vlašću, Tramp je naredio da se vojna policija rasporedi na ulicama.

Na osnovu tog zakona, Nacionalna garda i Mornarica SAD upotrebljene su za suzbijanje nereda 1992. godine u Los Anđelesu, koji su izbili nakon oslobađajuće presude belim policajcima koji su pretukli crnog motoristu Rodnija Kinga. Tokom tih nereda poginulo je 63 osobe, 2383 je povređeno. Imovinska šteta je bila veća od milijardu dolara, piše magazin "Tajm" upoređujući tadašnju erupciju besa sa sadašnjom. Gradonačelnik Los Anđelesa Erik Garseti sada je uveo policijski čas i takođe pozvao Nacionalnu gardu nakon što su se demonstranti više puta sukobili sa policajcima kada je počela pljačka firmi u trgovinskom kvartu.

Mobilizaciju nacionalne garde naredio je i guverner Minesote Tim Volz nakon što su u Mineapolisu demonstranti spalili oblasnu policijsku stanicu. Angažovao je snage tri puta veće od onih koje su upotrebljene tokom nereda šezdesetih godina prošlog veka. Noćni policijski čas uveden je u više desetina gradova širom Amerike, od Južne Karoline do Ohaja. Demonstranti su terani sa ulica Atlante, Denvera, Los Anđelesa, Sijetla i Mineapolisa, gde su hiljade demonstranata ignorisale naredbu.

Poput krize virusa korona, nemiri koji su usledili nakon smrti Džordža Flojda nisu proistekli ni iz kakvih izdajničkih nepoznanica, već iz Trampove administracije koja nije uspela ništa da nauči ni iz najnovije prošlosti. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

ČOVEK KOJI JE POTPALIO AMERIKU



Umesto da smiruje situaciju, Donald Tramp svojim izjavama i tvitovima doliva ulje na vatru besa koja bukti crnom Amerikom. Njegova jasna osuda policijske brutalnosti i rasizma mogla bi da smiri situaciju, ali bi ga koštala podrške njegovih belih, desničarskih birača i verovatno reizbora. Obaška pitanje za koga Trampovo srce u gorućem rasnom i socijalnom sukobu zaista kuca

Za "Vreme" iz Severne Dakote

Tradicionalno, američki predsednik nastupa kao predsednik svih Amerikanaca, i onih koji su u protivničkoj partiji i onih koji ga napadaju i prozivaju. U trenucima krize američki predsednici se po pravilu javnosti obraćaju rečima utehe, umirenja i ohrabrenja. I kada predsednički govor ne bi bio mnogo više od očekivanih i zamornih fraza, čak i tada bi nekakva uteha bilo to ritualno zavetovanje "američkim vrednostima". Iza vizije i ideje koju Amerikanci imaju o svojoj državi stoji, u načelu, državna aparatura koju oni izdržavaju, a predsednikove reči na dostojanstven način na to podsećaju. Danas se prvi put u istoriji događa da američki predsednik usred krize odbija da se naciji obrati rečima, što okolnosti urgentno zahtevaju.

Činjenica je da Donaldu Trampu ne leži format predsedničkog govora. Kada se ne prepire sa novinarima, on se dobro oseća samo kada onih svojih nekoliko stotina engleskih reči kojima barata koristi za nizanje nesputanih asocijacija i opsesivno obračunavanje sa onima koji su mu trenutno na meti. Do sada je u nekoliko navrata pokušao da drži "predsedničke" govore, i po pravilu je zvučao kruto, ravno, mrtvo; napor s kojim tuđe reči izlaze iz njegovih usta otkriva i da prvi put vidi to što čita sa telepromptera, a i da mu samo čitanje predstavlja izvesnu teškoću.

PREDSEDNIKOVI DOBRI LJUDI

Ipak, stvarni uzrok njegove neubedljivosti kada je sabijen u politički korektne okvire "američkih vrednosti" je to što očigledno ne veruje u ono što izgovara. Njegove pristalice kažu da on nije kao drugi političari i da je autentičan – i nesumnjivo su u pravu. Među više desetina hiljada laži koje je izgovorio otkada je postao predsednik, gotovo nijedna se nije ticala njegovih stvarnih osećanja i sklonosti. Najviše što može da uradi jeste da se sa vidnim naporom suzdrži – i to samo privremeno. Jedan takav eksperiment sa držanjem "predsedničkih" govora dogodio se posle demonstracija u Šarlotsvilu 2017. godine, gde su neonacisti sa bakljama u rukama vikali "Jevreji nas neće zameniti", a jedan se kolima zaleteo u masu kontrademonstranata i ubio ženu. Tramp je glasom robota izgovorio prigodan tekst osude počinilaca da bi već sutradan, ničim izazvan i vidno zainteresovan da stvari dovede u red i stavi na svoje mesto, izgovorio rečenicu koja će obeležiti godine njegovog predsednikovanja: "Imali ste tamo vrlo dobre ljude, vrlo dobre ljude, na obe strane."



ORUŽJEM PROTIV PROVALNIKA

Ceo svet je video kako je Džordž Flojd ubijen polako i sadistički, da se tu nije radilo o pukoj policijskoj brutalnosti, već o brutalnosti kakva dovodi u pitanje demokratsko društvo. Zbog nemogućnosti da se taj snimljeni događaj prenebregne i njegova jezovitost ospori (iako reakcija nadležnih u Mineapolisu, gde se to dogodilo, svedoči da postoji volja za takve pokušaje), Tramp je rekao da je "vrlo loše, vrlo loše" to što je "sinoć gledao". U narednom navratu, kada su počele demonstracije protiv brutalnog rasističkog ponašanja policije, novinarima se obratio sa obaveštenjem da Amerika istupa iz Svetske zdravstvene organizacije (to je bio pokušaj skretanja pažnje i menjanja teme) i odbio da govori o bilo čemu drugom i da odgovara na pitanja. Zatim je u okviru govora o uspesima Amerike oličenim u novoj raketi čijem lansiranju je došao da prisustvuje, izrecitovao nekoliko pripremljenih prigodnih rečenica u stilu: "To nije trebalo da se desi." To je bilo njegovo izvođenje obaveznog dela programa – i veoma daleko od predsedničkog obraćanja koje smiruje, ublažava nelagodu i, ako je sreće, označava početak novog istorijskog poglavlja.



FOTO TERMIN: Policija je suzavcem i šok bombama rasterala mirne demonstrante ispred Bele kuće da bi D. Tramp mogao da se fotografiše sa biblijom u ruci ispred crkve St. Džon
Foto: AP

Tramp, dakle, nije u stanju da nastupi kako se od američkog predsednika očekuje, zato što njegov osećaj za društvene okolnosti, njegov instinkt i njegovo opredeljenje naprosto nisu na liniji onoga što bi takav jedan govor trebalo da poruči: verodostojno zgražavanje nad brutalnošću policije, obećanje sistemskih promena kako do toga više ne bi došlo i, u tom kontekstu, naravno, osuđivanje vandalizma i onih koji podstiču obračune sa policijom, ali opet uz razumevanje odakle potiču frustracije Afroamerikanaca koji na neprimeren način protestuju na ulicama. Ali takvu liniju razdvajanja poželjnog od nepoželjnog, onog sa čime se poistovećujemo i za šta se borimo, od onoga što osuđujemo, Tramp ne želi da povuče, to nije mesto na kojem on želi da bude.

Prve noći nereda u Mineapolisu, Tramp je tvitovao da "kad krene krađa, kreće i pucanje". Ta fraza je na više nivoa problematična: potiče iz šezdesetih godina, izgovorio ju je jedan od najpoznatijih rasističkih policijskih načelnika tokom rasnih nemira u Majamiju. Tramp je tako jasno poručio da mu nije stalo do toga da se distancira od rasizma. U istom tom noćnom tvitu je pretio i da će poslati vojsku na demonstrante.

SNAGE HAOSA I BEZUMLJA

Ubrzo je postalo jasno da među demonstrantima ima i običnih provalnika i "ubačenih elemenata" koji provociraju policiju, ruše i lome i pokušavaju da rasplamsaju sukobe. "Obični" demonstranti ponekad uspevaju, a ponekad ne uspevaju da ih zaustave. Za Trampa su, međutim, svi agresivni demonstranti, vandali, lopovi i provokatori prosto "radikalni levičari". U objašnjenjima njemu naklonjenih analitičara, dakle i u glavama njegovih pristalica, važi sledeća formula: radikalni levičari = levičari = demokrate = "glasajte za republikance"; odnosno, malo preciznije: levičari = glasači demokrata = protivnici = neprijatelji = neko koga treba zaustaviti, sprečiti, onemogućiti, ukloniti, zatrti. Drugim rečima: samo Tramp može zemlju da spase od "snaga haosa i bezumlja". Onaj prostor koji je sebi ostavio da u nekom trenutku napravi jasnu razliku između s pravom ozlojađenih demonstranata i provokatora, ostaje tek poslednje utočište u koje se sigurno neće zaletati.

Ministar pravde i ključni Trampov operater u administraciji Vilijam Bar, čovek koji mu ispunjava želje pre nego što je i sam Tramp u stanju da ih formuliše, odmah je rekao da su "za sve krivi levičarski aktivisti i Antifa (levičarske, antifašističke organizacije)". Tramp je potom tvitovao da će "Amerika proglasiti Antifu za terorističku organizaciju", mada američki zakoni ne dozvoljavaju da se domaće organizacije proglase za terorističke.

Kao što se čini da ogromnu većinu onih koji se posle razlaza demonstranata noću jure sa policijom čine obični lopovi, zainteresovani za firmiranu robu a ne za "rušenje sistema", tako nema pouzdanih informacija iz čijih redova potiču "provokatori". Sva je prilika da na obe strane ima onih koji bi voleli da se sukob rasplamsa. Kao što je malo verovatno da među provokatorima nema levičarskih anarhista, tako je malo verovatno i da nema provokatora iz drugih redova.

Američki "levo liberalni" mediji podsećaju na ideje bivšeg Trampovog savetnika i arhitekte njegove izborne pobede Stivena Benona o trampističkom populizmu kao instrumentu za razaranje institucija države; na razne desničarske, rasističke i protofašističke organizacije koje očekuju i priželjkuju "rasni rat", ili novi američki građanski rat, koje maštaju o tome šta će sve uraditi kada jednom u njemu pobede. Vrlo je verovatno da će se Trampovi ljudi i Trampovi mediji truditi da istraju u tvrdnjama da iza svega stoje levičari koji hoće da unište Ameriku, ali je isto tako verovatno da ne mogu da računaju na dugotrajni uspeh u tom poduhvatu. No, to je rizik na koji su Tramp i njegov ministar pravde Vilijam Bar u ovom momentu spremni. Drugim rečima: kada sve ovo bude gotovo, Tramp će hiljadama svojih laži pridodati još jednu i nastaviti da na njoj insistira kada god bude bilo potrebno.

RED I ZAKON

U datim okolnostima Tramp mora da nacrta aktivnog neprijatelja koji je kriv za sve, jer ako takvog nema, onda ovakvo rasplamsavanje nemira ne može da se tumači nikako drugačije nego kao osuda njegove administracije i njene nesposobnosti. Oni koji demonstriraju protiv policijske brutalnosti, demonstriraju u isti mah i protiv onih koji dopuštaju da manje ili više prikriveni rasizam postane deo javne politike, koji zabašuruju i ignorišu takve bolne teme, koji su toliko puta upozoravani, ali upozorenja nisu hteli da saslušaju.

U nedelju uveče, dok su demonstranti palili vatre u Vašingtonu, Tramp se povukao u atomski bunker, pogašena su svetla oko Bele kuće. Da li predsednik koji beži u bunker usred epidemije, koja je odnela više od sto hiljada života, sa desetinama miliona nezaposlenih, lošim privrednim izgledima, rasulom, nezadovoljstvom i nasiljem na ulicama Amerike, očekuje da će da pobedi na izborima za nekoliko meseci? Ispitivanja javnog mnjenja u ovom trenutku kažu da svuda zaostaje iza Bajdena, što je krajnje neuobičajeno za predsednika koji je pri kraju prvog mandata.

Gambit kojem se Tramp nada je da će kao Ričard Nikson krajem šezdesetih godina prošlog veka da nastupi kao predstavnik "reda i zakona". Komentatori koji primećuju da on svojim držanjem samo podstiče nasilje, često dodaju da je to možda i njegov plan. Slušamo izveštaje koji kažu da Tramp na snimke očigledno neisprovocirane policijske brutalnosti »

ZORAN STANOJEVIĆ



reaguje pozitivno. Telefonirao je guvernerima i uveravao ih da moraju da budu "oštriji". Ako i nije to nedvosmisleno formulisao i rekao u kameru, jasno je da su za njega demonstranti "bagra" i da navija za to da se policija i nacionalna garda sa njima efikasno obračunaju, kako bi na to mogao da osloni nastavak izborne kampanje.

REIZBOR PO SVAKU CENU

No, veliko je pitanje da li taj plan može da se ostvari. U Severnoj Dakoti, republikanskoj državi u kojoj oko jedna četvrtina glasača bira demokrate, čak su i u Bizmarku, u kome crnce možete da nabrojite na prste dve ruke i u kome su policajci po pravilu veoma uljudni, bile održane mirne demonstracije na kojima su učestvovali nekoliko stotina ljudi i jedan razljućeni Trampov glasač koji je iz kola psovao demonstrante. Na nekim drugim mestima policajci su se pridružili protestu i šetali sa demonstrantima, ili nekoliko minuta iz solidarnosti sa protestom protiv policijske brutalnosti i rasizma sa njima klekli na jedno koleno, što narušava Trampovu monolitnu sliku u kojoj levi radikali pale, a policajci štite red i mir.

Nije isključeno ni da eskalacija sukoba Trampu posluži kao izgovor za uvođenje vanrednih mera i nastavak "čišćenja" institucija od svakoga ko pokazuje makar slabašne znake protivljenja njegovoj politici. U tome se otišlo dosta daleko, već su zamenjene praktično sve birokrate koje Trampa nisu branile u svakom trenutku, čak po cenu da pritom krše zakon. Poslanici i predstavnici republikanaca koji nisu u Trampovom neposrednom okruženju već se nedelju dana ne usuđuju ni glas da puste ili da se odazovu pozivima novinara.

Izbori su, ipak, ključna stvar. Čuju se razne spekulacije o tome kakve bi vrste vanrednih mera i na koji način mogle Trampu da osiguraju izbornu pobedu. Ako bude izgubio, Tramp će se naći na veoma tankom ledu. Teško je zamisliti neki po njega povoljan ishod kada budu pokrenute sve nagomilane tužbe i istrage u momentu kada ostane bez predsedničkog imuniteta. S obzirom da je za njega opstanak na vlasti pitanje svih pitanja, valja poći od toga da u cilju svog reizbora neće imati nikakvih skrupula. ¶

Tviter protiv Trampa

Nikada se nije dogodilo da privatna kompanija u Americi cenzuriše predsednika, ali SAD nikada nisu imale ni predsednika kakav je Donald Tramp, sklonog da se obraća javnosti bez ikakve samokontrole i spremnog da menja pravila ako ga upozore da ih je prekršio

Da na internetu postoji Neretva, manevar Donalda Trampa mogao bi se meriti sa onim Titovim, s tim da je Tramp na svojoj Neretvi za sada izginuo. Naime, kada mu je Tviter u petak 29. marta na privatnom nalogu *@realDonaldTrump* blokirao jednu objavu, Tramp se dosetio da je od reči do reči citira sa zvaničnog naloga Bele kuće, dakle direktno iz Ovalne sobe. Ko bi se usudio da začepi usta vrhovnoj vlasti u državi?

Pa, recimo, Tviter. Procenjujući da je sadržaj sporan bez obzira ko ga objavljuje, u Tviteru su uradili nečuveno i neviđeno, blokirali su ono što je objavio kabinet predsednika SAD. Što bi bilo više nego dovoljno za objavu rata, samo da im rat već nije objavljen nekoliko dana ranije.

Premotajmo film unazad do srede 27. maja, kada je Donald Tramp na svom nalogu u dva vezana tvita izrazio sumnju u ispravnost glasanja poštom, što mnogi predlažu kako bi se sprečilo širenje korona virusa na novembarskim izborima. Tramp je napisao da će koverte sa glasovima biti otvarane, volja birača menjana i da guverner Kalifornije šalje milione biračkih listića pristalicama demokrata koji i ne žive u toj državi.

Prvi put otkako je Tramp na ovoj mreži, a to je od marta 2009, Tviter je odlučio da reaguje to jest da upotrebi nedavno uvedenu mogućnost da ispod njima sumnjivog tvita stavi napomenu da ove tvrdnje treba dodatno proveriti. Napomena je zapravo link prema sadržajima koji demantuju Trampove tvrdnje. Linkovi su vodili do sajtova CNN-a i "Vašington posta", medija koje Tramp redovno naziva lažnim i lažljivim. Malo je reći da se Tramp zbog toga razbesneo.

Posle burne reakcije, opet na Tviteru, Tramp je najavio da "neće oni moći više tako" i da je odlučio da donese predsednički ukaz kojim se menja čuveni Član 230 koji oslobađa internet servise svake odgovornosti za sadržaje koje preko njih razmenjuju korisnici.

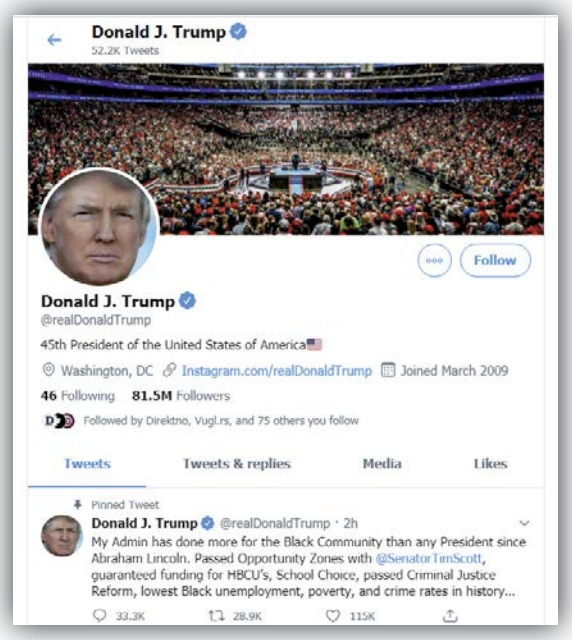
NAJVAŽNIJIH 26 REČI

Taj član, inače, popularno zovu "26 najvažnijih reči o internetu" jer je tačno toliko potrebno da se definišu prava i obaveze internet provajdera, odnosno svih internet servisa koji ne proizvode sopstveni sadržaj već omogućuju drugima da preko njih objavljuju informacije. Član je usvojen 1996. godine i omogućio je slobodan razvoj svih kasnijih servisa uključujući i društvene medije poput Fejsbuka, Jutjuba, Instagrama i konačno samog Tvitera. Tu se kratko i jednostavno kaže da internet servis nije odgovoran za sadržaj koji korisnik preko njega plasira.

Član 230

"Provajder ili korisnik interaktivnog kompjuterskog servisa neće biti tretiran kao izdavač ili autor bilo kakve informacije koju je postavio neki drugi proizvođač sadržaja."

Član je na predlog kongresmena Krisa Koksa (republikanac) i Rona Vajdena (demokrata) usvojen 1996. godine kao deo Zakona o prikladnoj komunikaciji (*Communication Decency Act*).



Trampov predlog, mnogo duži od 26 reči, predviđa da provajderi ne smeju na bilo koji način da se mešaju u sadržaj, a ako to učine, i sami postaju izdavači to jest proizvođači sadržaja te se ne mogu tretirati samo kao provajderi i nisu zaštićeni.

Proces promene federalnih zakona u SAD je dug i komplikovan, to što je godina izborna ne pomaže uopšte, naprotiv, te su mnogi ovaj potez videli više kao pritisak na društveni medij nego kao ozbiljnu inicijativu, mada predsednički ukaz nikada nije šala.

Samo dva dana kasnije, u petak 29. maja, usledio je novi izazov. Reagujući na nemire u SAD zbog ubistva Afroamerikanca Džordža Flojda tokom hapšenja u Minesoti, Tramp je napisao da ne može da sedi i gleda nered u Mineapolisu i nesposobnog radikalno levog (demokratskog) gradonačelnika te da će tamo poslati Nacionalnu gardu da zavede red. A onda je dodao da "kad počne pljačka, počinje i pucnjava" ("*when the looting starts, shooting starts*"), što je citat šefa policije Majamija iz 1967. koji se u SAD doživljava kao krajnje rasistički. Nešto kao "snage haosa i bezumlja" u Srbiji, samo mnogo gore.

U Tviteru su se premišljali dva sata da bi onda ovu Trampovu objavu blokirali obaveštenjem da je ona prekršila pravila ove mreže o zabrani promovisanja nasilja. Međutim, zbog interesa javnosti ostavljena je mogućnost korisnicima da kliknu na link *View* (Pogledaj) i ipak pročitaju Trampovu objavu. Ovo je već predstavljalo otvorenu cenzuru izjave američkog predsednika.



Tada je Trampu palo na pamet da svoju izjavu objavi na zvaničnom nalogu Bele kuće, a Tviter je postupio istovetno. Blokirao je i tu objavu uz mogućnost da se vidi klikom na link.

UREDNICI ILI SERVISERI

Da SAD nisu u najturbulentijem trenutku u poslednjih pola veka, ako ne i duže, sa 40 miliona ljudi koji su ostali bez posla od marta do danas i rasno motivisanim protestima u stotinama gradova, ovo bi bio najveći američki skandal sa globalnim posledicama. Ovako se sve, za sada, svelo na buru u čaši vode, samo što je čaša veličine SAD.

Izvršni direktor Šer fondacije Danilo Krivokapić kaže za "Vreme" da se na ovom primeru lepo vidi kakvu bitku vode naglo narasli uticaji društvenih medija i političara.

"Fejsbuk, Gugl i Amazon, kompanije u čijem su vlasništvu globalno popularne platforme poput Fejsbuka, Instagrama, Jutjuba ili Tviča, spadaju u izuzetno moćne aktere koji to baš i ne žele da priznaju. Oni koriste svaku priliku da izbegnu bilo kakvo regulatorno obuzdavanje, bilo da je reč o odgovornosti za sadržaj, zaštiti podataka o ličnosti ili oporezivanju dobiti", kaže Krivokapić, koji opstanak Člana 230 smatra neizmerno važnim za slobodu interneta.

On kaže da Tramp ukazom zapravo pokazuje kakav bi mogao da bude odnos njegove administracije prema društvenim medijima ukoliko osvoji mandat i na novembarskim izborima.

"Plašim se da je to cilj cele te priče o regulaciji, da se kompanije koje efektivno kontrolišu internet prostor politički potčine i da se to predstavi kao pobeda za bolje i bezbednije društvo. Budimo realni, nije internet kriv za pojavu terorizma, vršnjačkog nasilja, samopovređivanja, dezinformacija i svega ostalog lošeg na ovome svetu."

Što se tiče tanke linije između provajdera i izdavača, Danilo Krivokapić to vidi kao dilemu "kokoška ili jaje" jer društveni mediji zaista ne plasiraju sopstveni sadržaj, ali svojim algoritmima i te kako utiču na to šta korisnici vide.

"E sad, tu je veoma tanka linija – da li je sama upotreba algoritama dovoljna da se neko označi kao 'izdavač sadržaja'? Fejsbukov i Jutjubov algoritam jeste najveći glavni i odgovorni urednik na svetu, ali po meni taj sadržaj koji oni rangiraju i selektiraju opet nije njihova kreacija, niti je Jutjub 'emiter' sa izdatom dozvolom", kaže Krivokapić zaključujući da društvene mreže ne treba tretirati kao medije niti menjati Član 230.

SRPSKA STRANA PRIČE

Menjanje tog člana na mnogo načina bi uticalo i na Srbiju, u kojoj se internet u pravnom smislu razvijao više u domenu telekomunikacija nego informacija. Zato provajderi u Srbiji nisu bili pod pritiskom vlasti ni devedesetih godina, priseća se dugogodišnji predsednik udruženja internet provajdera Vojislav Rodić. U to vreme provajderi su osim davanja mogućnosti da izađete na internet bili i platforme na kojima su objavljivani različiti sadržaji, posedovanje sopstvenog internet domena bila je retkost.

Rodić ne pamti da je neko u Srbiji tužio internet provajdera zbog sadržaja koji se našao na internetu, ali kaže da se seća da je tokom NATO bombardovanja bilo sugestija nadležnih da se neke fotografije skinu sa domaćih sajtova, što su provajderi činili tokom ratnog stanja.

"Zakonske mere su se uvek odnosile na korisnike, bilo da se radi o gonjenju po službenoj dužnosti ili privatnim sporovima, nikada na provajdere", kaže za "Vreme" Rodić na pitanje o sličnostima i posledicama promena na američkom internetu na Srbiju.

BUDI DOBRA DO KRAJA OKTOBRA

Kao i u mnogim drugim situacijama, Tramp se zafarbao u ugao, misle mnogi svetski analitičari. Ukoliko bi zaista izmenio zakon i provajdere učinio odgovornim za tuđi sadržaj koji ugošćuju, izgubio bi značajnu govornicu sa koje se baš on direktno obraća biračima i celom svetu. A u ovom trenutku samo na Tviteru ima pratnju od 81,4 miliona korisnika. »

Jer ako bi provajderi odustali od moderacije i izbacivanja neželjenih sadržaja, društvene medije bi preplavili pornografija, nasilje i spam (reklame najgore vrste), što bi ih obesmislilo i dovelo do masovnog odlaska korisnika, a to je situacija u kojoj svi gube, posebno Tramp.

A ukoliko bi moderacija zbog povećane odgovornosti bila stroga, izgubila bi se sloboda govora, Trampova takođe, jer je upravo on sklon da na Tviteru bespoštedno piše sve i svašta na svačiji račun.

Stvari su se zakomplikovale i kod samih provajdera. Izvori kažu da je prvi čovek Tvitera Džek Dorsi već dugo pod pritiskom zaposlenih da bez obzira na posledice na Trampa primeni propise koji se primenjuju na druge korisnike i da je tek sada popustio. S druge strane prvi čovek Fejsbuka Mark Zakerberg javno se brani da Fejsbuk neće uskraćivati ničije pravo da se oglasi, sem u jasno definisanim slučajevima u koje se Tramp, izgleda, nije kvalifikovao. Prema nekim glasinama, zaposleni u Fejsbuku, barem neki od njih, ne misle tako i spremaju protest protiv Zakerberga. Nije nebitno da se sedišta svih ovih kompanija, kao i Gugla, Epla i Amazona, nalaze u Kaliforniji, državi u kojoj Tramp, blago rečeno, nije popularan.

Kakve bi posledice osetili srpski tviteraši ako bi bilo po Trampovom? Vojislav Rodić misli da bi to dovelo do serije tužbi protiv Tvitera i ostalih, što bi ih nateralo na oštru moderaciju i na kraju obesmislilo ideju komunikacije koju društveni mediji sada nude. Danilo Krivokapić sumnja da bi se u Tviteru mnogo bavili sadržajima na srpskom jeziku, ali misli da bi se oni zbog mogućih tužbi i kazni češće i lakše odlučivali da sadržaje iz Srbije blokiraju ili brišu.

Donald Tramp trenutno ima preča posla od kroćenja neposlušnih internet medija, američka privreda je u nokdaunu, a gradovi u plamenu, i to nekoliko meseci pred izbore. I dalje mu je Tviter najkraći put do publike, odnosno američkih birača, i reklo bi se da bi bio spreman da povuče ukaz ako oni prestanu da ga cenzurišu i opominju pred svetom.

Kako sada izgleda, veće su šanse da će biti još zabranjenih objava. Barem do prvog utorka posle prvog ponedeljka u novembru. ¶



SAD i Kina

Hladnije od Hladnog rata

Globalno "zaključavanje" i ekonomske i geopolitičke posledice pandemije korona virusa u prvi plan su ponovo izbacile nesuglasice između SAD i Kine. I inače turbulentni odnosi su se nanovo zaoštrili sa nesagledivim posledicama

Odnos Sjedinjenih Američkih Država i NR Kine, koji se smatra najznačajnijim bilateralnim odnosom međunarodne politike u ovom veku, spustio se od početka pandemije virusa kovid-19 na "tačku smrzavanja". Iako je početkom godine, nakon potpisivanja (prve faze) trgovinskog dogovora, delovalo da će "reset" saradnje dve najmoćnije svetske ekonomije umanjiti nagomilane tenzije, veliki broj nerazjašnjenih pitanja i sve agresivnije međusobne optužbe prete da eskaliraju u konflikt koji bi mogao da ugrozi ionako klimav svetski poredak.

DRUGI SU KRIVI

Stratezima u Beloj kući postalo je jasno da je, nakon zakasnelih i haotičnih reakcija Trampove administracije na epidemiju, koja je paralisala američku ekonomiju i usmrtila više od sto hiljada američkih građana, reizbor Donalda Trampa na predsedničkim izborima u novembru ozbiljno ugrožen. Galopirajuća nezaposlenost u SAD (u poslednja dva meseca više od 40 miliona Amerikanaca ostalo je bez posla) i rasplamsavanje rasnih nemira i protesta koji bukte širom zemlje mogli bi dodatno da zamešaju karte u izbornoj trci.

Šef Bele kuće zbog toga je posegnuo za opasnim metodama političke borbe: pojačava se agresivna retorika prema političkim protivnicima i medijima, osnažuje se izolacionistički diskurs američke spoljne politike (vidi okvir), a na unutrašnjem planu građani i simpatizeri suprotstavljenih partija – republikanaca i demokrata – huškaju se jedni protiv drugih.

Čini se da je Kina u tom smislu za Trampovu administraciju gotovo idealan arhineprijatelj. Jer, kineski lider Si Đinping pokazuje ozbiljnu nameru da od "azijskog džina" napravi globalnog lidera koji će uskoro diktirati pravila međunarodne igre. Američki Si-En-En, koji i inače nije naklonjen Trampu, u svojoj analizi navodi da pandemija virusa korona pored ostalog "ubrzava promene u



ravnoteži globalne moći" koje se odvijaju na štetu SAD.

POKAZIVANJE MIŠIĆA

Kinezi očito žele da popune nastao vakuum moći, otvoreno pokazujući nameru da još više prošire svoj geopolitički i ekonomski uticaj u svetu. Zalažući se za saradnju i ističući značaj globalne međuzavisnosti, rukovodstvo KP Kine i njen lider nastoje da se prikažu kao "šampioni multilateralizma" – nasuprot sve izraženijem izolacionističkim tendencijama američke administracije.

Sa druge strane, kineski zvaničnici, okuraženi svojim višedecenijskim napretkom, ne ustručavaju se ni da sve otvorenije pokazuju mišiće svojim rivalima. Uzdrmana na unutrašnjem i međunarodnom planu usled posledica izazvanih kovidom-19 – zbog čega prvi put još od 1990. nije najavljen konkretan privredni rast zemlje za ovu godinu – NR Kina u poslednje vreme pokazuje vidljivu nervozu. O tome svedoče i sve veće napetosti na indo-kineskoj granici, otvorene pretnje "neposlušnim" provincijama Tajvanu i Hongkongu, sve ratobornije ponašanje kineskih vojnih brodova u Južnom kineskom moru, stroža društvena i medijska kontrola u zemlji, baš kao i pojačana retorika tzv. "vukova ratnika" kineske diplomatije. Sve ove aktivnosti, prema mišljenju analitičara, imaju jedan ključni cilj: da pokažu svetu da je NR Kina već postala toliko moćna i uticajna da ne mora više da strahuje od reakcija Zapada, a pre svega SAD.

ANTIKINESKO RASPOLOŽENJE

Međutim, ako se kao tačni budu ispostavili navodi agencije Rojters da su, krajem aprila, najviši zvaničnici KP Kine dobili interni dokument tamošnjeg ministarstva državne bezbednosti u kome se navodi da je zbog izbijanja pandemije korona virusa antikinesko raspoloženje u svetu na najvišem nivou od 1989. godine i demonstracija na Trgu Tjenanmen, Peking će imati razloga za zabrinutost. U tom izveštaju piše i da bi Kina mogla da se suoči sa "talasom neprijateljstva" u svetu, što bi u konačnici moglo da dovede čak i do oružanog sukoba sa SAD. Možda je i zbog toga kineski predsednik na nedavnom godišnjem zasedanju Nacionalnog narodnog kongresa Kine najavio da će njegova zemlja "pojačati spremnost za oružane borbe" i poboljšati sposobnost za izvršavanje vojnih zadataka.

Američki predsednik kao da doliva ulje na vatru svojim pretnjama da će u potpunosti prekinuti sve odnose sa Pekingom, opisavši pandemiju virusa korona kao "najgori napad" ikad na SAD, optuživši za to (in)direktno Kinu. "Mogli bismo da uradimo mnogo šta, mogli bismo da prekinemo sve veze", rekao je Tramp odgovarajući na pitanje o eventualnim merama odmazde.

"Ako bismo to uradili, šta bi se desilo? Uštedeli bismo 500 milijardi dolara ako bismo prekinuli sve veze", rekao je on, dodavši da "za sada" ne želi da razgovara sa kineskim kolegom Si Đinpingom jer je "vrlo razočaran" njegovim ponašanjem.



AUTONOMIJA NA TAPETU

Kamen spoticanja predstavlja i nedavno usvajanje spornog kineskog zakona o nacionalnoj bezbednosti za (specijalni administrativni region) Hongkong, za koji je američki predsednik rekao da predstavlja "gušenje autonomije" ove kineske provincije. Želeći da "kazni" ovu odluku kineskog parlamenta, Tramp je svojoj administraciji naredio da započne proces ukidanja svih povlastica koje je imao Hongkong, najavljujući da će uvesti i sankcije kineskim zvaničnicima koji su "direktno ili indirektno umešani u kršenja autonomije administrativnog okruga".

Zvanični Peking tvrdi da ovim zakonom samo želi da spreči potencijalnu secesiju Hongkonga, te da je ovaj akt odgovor na prošlogodišnje masovne proteste u nekadašnjoj britanskoj koloniji. Zapadni mediji, međutim, ističu da bi oduzimanje posebnog statusa Hongkongu "imalo veoma mali neposredni uticaj", s obzirom da je u 2019. Amerika iz Hongkonga uvezla robu u vrednosti manjoj od pet milijardi dolara. Poređenja radi, uvoz SAD iz Kine prošle godine iznosio je čak 452 milijarde dolara.

UDAR NA HUAVEJ

U trgovinskom ratu između SAD i Kine rasplamsava se i borba za tehnološki primat u svetu, a posebno se to odnosi na sve snažniji pritisak Trampove administracije na moćnu kinesku korporaciju Huavej. Osim što je pre godinu dana vlada SAD ovu kompaniju stavila na crnu listu, proglasivši je nacionalnim bezbednosnim rizikom, ona je pritiskala i svoje zapadne saveznike da sa svojih tržišta u potpunosti istisnu kineske IT kompanije. Trampova administracija donela je odluku da u potpunosti zabrani prodaju američke tehnologije Huaveju, dok Peking već sprema uzvratne mere koje će pogoditi vodeće američke kompanije kao što su Epl, Boing i Cisco. ¶

UROŠ MITROVIĆ

SAD napuštaju SZO

Kao da nije bilo dovoljno što su SAD po direktivi predsednika Donalda Trampa već napustile čitav niz međunarodnih ugovora – poput Transpacifičkog partnerstva, Nuklearnog sporazuma sa Iranom, Severnoameričkog sporazuma o slobodnoj trgovini, Sporazuma o nuklearnim snagama srednjeg dometa ili Pariskog sporazuma o klimi – Tramp je u jeku epidemije kovida-19 saopštio da njegova zemlja prekida sve veze sa Svetskom zdravstvenom organizacijom (SZO).

Tramp je napao SZO zbog "veoma lošeg upravljanja pandemijom i prikrivanja dokaza o širenju virusa korona", optužujući ovu organizaciju da je bila suviše popustljiva prema Kini. Analitičari ovaj potez posmatraju u kontekstu njegovog pokušaja da krivicu zbog lošeg upravljanja krizom tokom pandemije odvrati od administracije SAD i preusmeri je na Kineze. Pojedini kritičari mišljenja su da je prekid veza sa SZO možda i najznačajniji izlazak SAD iz međunarodnih organizacije posle Drugog svetskog rata; neki ga čak upoređuju sa odustajanjem Amerike od Lige naroda, čiji je arhitekta bio Vudro Vilson, koji nije uspeo da kod kuće ubedi izolacioniste da glasaju za ratifikaciju američkog članstva u toj organizaciji. SAD su bile najveći pojedinačni finansijer SZO participirajući sa oko 15 odsto u godišnjem budžetu.

Kako je bojkot postao neminovnost

Srbija (bez KiM)
17 – 25. maj 2020.
istraživanje telefonsko
reprezentativni uzorak
ispitanika: 1000

Hteli ili ne hteli, u ovo predizborno vreme, sve se vrti oko bojkota. Jer, na kraju krajeva, Vučić će dobiti onoliko procenata koliko bude želeo da dobije. A to, manje-više, važi i za ostale učesnike u izbornoj trci. (I oni će, naime, dobiti onoliko koliko ON bude želeo da dobiju.) Zato je stepen uspešnosti bojkota, zapravo, jedina stvarna i kakva-takva nepoznanica predstojećeg glasanja

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Ovo je poslednje istraživanje u ovom četvorogodišem izbornom ciklusu. Bilo je, nadam se, bar donekle poučno. Ponekad zanimljivo i zabavno. Neretko tmurno i depresivno. Ali mislim da su, u celini gledano, čitaoci tokom ovog serijala postali vičniji da prate srpske javnomnjenjske zavrzlame. I, ako ništa drugo, verujem da će nakon ovog tekstualnog ciklusa malo manje da se čude i iščuđavaju nad izbornim rezultatima – razume se, pod pretpostavkom da u dogledno vreme u ovoj zemlji uopšte bude nečega što se uslovno može zvati "fer i pošteni izbori".

Neke od tih pouka vredi ponoviti. To što vi, na primer, "ne znate nikoga ko glasa za SNS" (ili SPS) ne znači da ti ljudi ne postoje i da ih čak u zbiru nema veoma mnogo. Mi se svi, a da toga najčešće nismo ni svesni, uglavnom krećemo unutar svojih relativno uskih društvenih krugova i grupa ("socijalnih balona") i iz njih vrlo retko iskoračujemo. I verujte da se, na sličan način, neko negde čudi kako je uopšte moguće da postoje ljudi koji ne obožavaju "našeg Acu". I onda vrlo verovatno poseže za "logičnim" objašnjenjem da mora biti da su u pitanju neki "ludaci" i "plaćenici".

Srbija je definitivno veoma podeljeno i gotovo šizoidno podvojeno društvo. Pogledajte samo nalaze i brojke u ovom poslednjem istraživanju. Da li žive bolje ili gore? Da li veruju u zvanične podatke o broju umrlih i obolelih od korona virusa? Da li misle da izbore treba odložiti? Da li Srbiji preti opasnost od migranata? Da li država čini dovoljno za zaštitu Srba i SPC u Crnoj Gori? Da li mislite da Srbija treba da nastavi putem ka EU, ili da se okrene ka Rusiji i Kini? Odgovori na doslovno sva ova pitanja (od kojih su neka i krucijalna) ukazuju na jednu gotovo univerzalnu i teško otklonjivu konfuziju. Da ne kažem i nešto gore.

I to čak skoro da nema mnogo veze sa aktuelnom političkom polarizacijom – za i protiv Vučića – iako, razume se, mentalitet i način vladavine Aleksandra Vučića, kao i čitavo političko biće Srpske napredne stranke, sigurno da "blagotvorno delu-

Da li ćete izaći na izbore 21. juna?	
da, sigurno ću izaći	54,4
možda / verovatno ću izaći	14,3
neću, jer trenutno nema uslova za izbore	11,1
neću, jer i inače ne glasam	9,2
ne znam/ bez odgovora	11,0
Ukpno	100 %

Da li mislite da bi, zbog opasnosti od virusa i nestabilne političke situacije, parlamentarne izbore možda trebalo odložiti za jesen?	
Da	36,8
Ne	38,2
ne znam / nemam stav	25,0
Ukupno	100 %

Da li verujete u zvanične izveštaje o broju obolelih i umrlih od korona virusa?	
Da, verujem	46,3
Ne, bilo je manipulacija sa brojkama	40,4
ne znam / nemam stav	13,3
Ukupno	100 %

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti:	srednje ocene
Aleksandar Vučić	3,29
Ivica Dačić	3,01
Ana Brnabić	3,00
Aleksandar Šapić	2,72
Maja Gojković	2,45
Nebojša Zelenović	2,35
Milica Đurđević Stamenkovski	2,27
Đorđe Vukadinović	2,26
Vojislav Šešelj	2,08
Marinika Tepić	1,97
Zoran Lutovac	1,75
Boris Tadić	1,72
Sergej Trifunović	1,69
Saša Radulović	1,68
Vuk Jeremić	1,63
Dragan Đilas	1,62
Zoran Živković	1,56
Boško Obradović	1,50

Da li, po pitanju standarda, danas živite bolje ili gore nego pre pet godina?	
bolje	28,3
gore	26,8
isto	39,4
ne znam/bez odgovora	1,5
Ukupno	100 %

Da li, prema Vašem mišljenju, Srbija trenutno ide u dobrom ili lošem pravcu?	
više u dobrom	45,4
više u lošem	33,3
ne znam / nemam stav	21,3
Ukupno	100 %

Da li mislite da Srbija treba da nastavi putem ka EU ili da se potpuno okrene na istok, ka Rusiji i Kini?	
nastavi ka EU	30,3
okrene se ka Rusiji i Kini	32,4
ne znam / nemam stav	37,3
Ukupno	100 %

Ako biste izašli na izbore, a na njima bile sledeće liste ili koalicije, za koju biste najverovatnije glasali?	SVI – sa neizjašnjenima	SVI – bez neizjašnjenih	SAMO ISPITANICI KOJI SIGURNO IZLAZE NA IZBORE bez neizjašnjenih
Koalicija oko SNS (A. Vučić)	30,3	41,6	62,4
za opoziciju, ali ne znam tačno za koga	9,0	12,4	7,1
Koalicija SPS–JS (I. Dačić, D. Palma)	7,8	10,7	13,7
Savez za Srbiju (D.Đilas, V. Jeremić, B. Obradović, Z.Lutovac...)	7,6	10,2	/
Aleksandar Šapić – Pobeda za Srbiju (A. Šapić)	3,1	4,3	3,1
Pokret slobodnih građana (S. Trifunović)	2,8	3,8	2,5
SRS (V. Šešelj)	1,9	2,6	2,8
DJB (S. Radulović)	1,5	2,1	/
DSS-Metla 2020 (M. Jovanović)	1,5	2,1	1,6
Zavetnici (M. Đurđević Stamenkovski)	1,5	2,1	1,6
SDS (B. Tadić)	0,8	1,1	/
Za kraljevinu Srbiju (Ž. Gojković)	0,7	1,0	/
1 od 5 miliona	0,7	1,0	/
Ujedinjena demokratska Srbija (LSV – Čanak, SMS – Macura, "Srbija 21"...)	0,7	1,0	/
ostali	2,9	4,1	5,1
ne zna/ne želi da se izjasni/ neće da glasa/ bez odgovora	27,2	—	—
Ukupno	100 %	100 %	100 %

Da li mislite da opozicija treba da bojkotuje naredne parlamentarne izbore ili možda da ipak pokuša da izađe u poslednji čas?				
liste / koalicije	da bojkotuje	da izađe na izbore	ne znam / nemam stav	ukupno
Savez za Srbiju (D. Đilas, V. Jeremić, B. Obradović, Z.Lutovac...)	53,1%	38,8%	8,2%	100 %
za opoziciju, ali ne znam tačno za koga	33,8%	41,5%	24,6%	100 %

ju", odnosno podstiču svaku vrstu patološkog rascepa, raskola i podele. Ali, u ovom konkretnom slučaju, rekao bih da su Vučić i SNS pre rezultanta nego uzrok ove velike javnomnjenjske podvojenosti.

SUVE BROJKE I ČVRSTINA

Koliko god da je zanimljiv i važan "goli" rezultat – potencijalno je barem isto toliko, ako ne i više, važan "trend", tj. da li dotičnom "objektu" procenat raste, pada ili stagnira. A još važnijim od toga, kada govorimo o onome što, uprkos svemu, u ovo vreme ipak, manje-više, sve zanima, često se ispostavlja pouzdanost, odnosno čvrstina opredeljenja. Konkretno: samo na osnovu "suvih" brojki o rejtingu i popularnosti čini se da, na primer, Aleksandar Šapić, Sergej Trifunović i radikali na predstojećim junskim izborima (mada ih ja radije zovem "glasanjem") cenzus prelaze pevajući. (Pri čemu su čak Šapić i Sergej potencijalno bliži "petici" nego "trici".) A solidne šanse, osim njih, imaju još DJB, "Metla" i – verovali ili ne – "Zavetnici"?! No, ako pogledamo "čvrstinu" tih opredeljenja (pogotovo ukršteno sa odgovorom na pitanje "Da li ćete izaći na predstojeće izbore?) onda se vizu-

Sa kog medija se najviše informišete?	
televizije	46,0
radija	1,9
internet portala	45,1
štampanih novina	4,9
uopšte se ne informišem preko medija	2,1
Ukupno	100 %

Da li koristite internet i koliko često?	
svakodnevno	63,8
nekoliko puta nedeljno	7,4
ne koristim internet	28,8
Ukupno	100 %

Da li mislite da bi bilo dobro da "prava" opozicija na sledeće izbore izađe sa jednom zajedničkom listom? (*samo ispitanici koji su birali opozicione. stranke)	
Da	71,6
Ne	12,8
ne znam / nemam stav	15,6
Ukupno	100 %

ra menja, a procenti opadaju toliko da čak ni ona dvojica prvopomenutih više ne mogu biti potpuno sigurni ni u onaj "mali cenzus".

Drugim rečima, bez preterivanja (i, eventualno, pogrešnih asocijacija) pokazuje se da je čvrstina opredeljenja često važnija i od same veličine tj. načelnog procenta "meke" podrške.

Konačno, posebno obeležje, znak raspoznavanja – a verujem i kvalitet – ovih istraživanja bili su i "izvodi iz komentara ispitanika", nekada duži, nekada kraći (u zavisnosti od toga koliko je novinski prostor dozvoljavao). Površnom čitaocu ti komentari su bili manje-više samo zabavno štivo da bi se učinio malo pitkijim tekst prepun brojki i stručnih izraza. A zlonamernom oku, kakve su uglavnom bile oči "čitača" iz redova vladajuće većine u Skupštini Srbije koji su o ovim našim tekstovima često govorili na sednicama parlamenta, delovali su kao "provokacija", "izmišljotina" i "želja da se simpatizeri SNS-a predstave kao primitivni, neobrazovani i glupi" (citat iz jedne diskusije šefa poslaničke grupe SNS Aleksandra Martinovića).

Ništa, međutim, nije pogrešnije od toga. Kao i moji istraživači, ja te naše ispitanike volim (i sažaljevam ih pomalo), empatišem sa njima i pokušavam da ih razumem. A njihove reči i misli, odabrane i povremeno prezentovane na ovim stranicama, predstavljaju, zapravo, jedno ogledalo i jedan (indirektni) dokaz. »

Sa koje TV stanice se najviše informišete?	
RTS	29,9
TV Pink	14,4
TV N1	11,8
TV Prva	10,1
TV Hepi	4,6
B92	2,2
lokalna TV stanica	2,2
RTVojvodina	1,5
Studio B	0,1
ne pratim informativni program na TV/ bez odgovora	23,2
Ukupno	100 %

Izvodi iz stavova ispitanika

Glasaću za ovi Vučićevi narodnjaci, samo

POVERENJE U ODLUKE KRIZNOG ŠTABA: "SAD MI NEDOSTAJU"

Žena (70): "Pa kako da nemam poverenje? Ja sam ih svaki dan gledala i sve sam slušala i poštovala. I da znate da mi sad nedostaju. Eto toliko sam volela da ih i gledam i slušam!"

ALEKSANDAR VUČIĆ: "SVI IZ EVROPU OĆE DA NAS UNIŠTE, A ON NAS DIŽE IZ PEPELA"

Žena iz Bora (48): "Hiljadu procenti bi mu dala... i više ako može."
Muškarac iz Loznice (58): "Kažite Vučiću da je najbolji. Ali treba da nas, koji primamo socijalu, oslobodi od dadžbina, da ne plaćamo, ako može."
Penzioner iz Kruševca (79): "Ne mogu da mu dam 5. Ima tu puno zamerki."
Ispitanica iz Leskovca (58): "Na njega 10! Pa dao nam po 100 evri, bar da platimo računi, pa dao 4 iljade..."
Ispitanica iz Leskovca (58): "Pa vidiš da svi iz Evropu 'oće da nas unište, a nas Vučić diže iz pepela polako."
Žena iz Rume (65): "Mene je od njih sramota. U Skupštini ljude nazivaju fašistima. To do sad nijedan predsednik kod nas nije dozvolio, samo ovaj. Smučilo mi se sve i zgadilo, naziva svoj narod fašistima. Kad je Boško Obradović štrajkovao glađu ispred Skupštine, ovaj je poterao 2 autobusa iz Rume. Svi članovi su morali da idu, popisivali su ih. Dobili su 1000 dinara i sendvič i morali da viču UA UA UA. Preživela sam tri predsednika, nijedan nije bio ovakav."
Učitelj iz Valjeva (46): " Dočekali smo da imamo predsednika koji stane u centar televizijskog studija i svađa se sa televizorima."
Higijeničarka iz Bora (51): "Otkad je Vučić na vlasti, ništa ne poskupljuje, nema inflacije i plata je redovna. Kad su bili ovi pre njega, bilo je užasno, ogromna inflacija i plata koja je vredela 3 evra."
Leskovčanin (67): "Vučić nas je digao iz blata, a Đilas hoće ponovo da nas u njega vrati."
Penzioner iz Pančeva (78): "Malo mi je dosadio Vučić. Aman, čoveče, skloni se malo. Valjda u toj stranci ima još koga."

ANA BRNABIĆ: "ŠAHOVSKA FIGURA, I TO NE NEKA JAKA"

Žena iz Sremske Mitrovice (67): "Mene je malo sramota što nam je ona premijer."
Profesorka u penziji iz Beograda (68): "Ana Brnabić je obična šahovska figura, i to ne neka jaka. Nju gospodin predsednik pomera kako hoće. Sramota je da prva žena premijer u Srbiji bude osoba bez karaktera."

IVICA DAČIĆ: "MEDENI KOLAČIĆ"

Ispitanik iz Vranja (59): "Provukao se kroz iglene uši."
Ispitanica iz Leskovca (58): "Doveo je Srbi iz inostranstva za vreme koronu. On je morao da ide da ih doveze."
Žena iz Rume (51): "Petica. Zalaže se za Kosovo, tolike zemlje su povukle priznanje zahvaljujući njemu."
Užičanin (50): "Dačonja je prišipetlja. Vezao se za fotelju, pa ga ti razveži."
Ispitanica iz Malog Požarevca (49): "Ivica Dačić – medeni kolačić. Treba mu malo dati motiku da smrša. Ma, svi da uzmu motike i da idu na selo da se malo vrate u realnost i stvarno shvate šta je težak rad."
Beograđanka (44): "Dačić je stara kajla. Taj može biti i načelnik u porodilištu, pa i babica."

DRAGAN ĐILAS: "OPLJAČKAO CELU JUGOSLAVIJU"

Muškarac iz Aranđelovca (78): "Proterо bi ga iz zemlje."
Žena iz Kikinde (76): "Školovan je on. Ali potkiva se i od Nemaca."
Penzioner iz Vranja (78): "Opljačkao celu Jugoslaviju!"
Ispitanik iz Kruševca (56): "Zavađava narod."

» To je ogledalo svih nas, našeg kolektivnog mentaliteta i ograničenja, kao i krunski dokaz odlučujućeg uticaja masovnih medija na formiranje svesti i stavova najvećeg dela populacije. Naime, ti odgovori i komentari predstavljaju neverovatan, često tragikomičan a povremeno i maligan miks stavova o svetu i ljudima produkovanih u režimskim medijskim laboratorijama zvanim "televizije sa nacionalnom frekvencijom". Pri čemu u toj tmini povremeno, poput dragulja na đubrištu, bljesne i poneka zatomljena iskra narodnog duha i autentične lucidnosti.

INSUFICIJENTNI IZBORI I IZLAZNOST

Ipak, u ovo, hteli ili ne hteli, predizborno vreme, sve se vrti oko bojkota. Jer, na kraju krajeva, Vučić će dobiti onoliko procenata koliko bude želeo da dobije. A to, manje-više, važi i za ostale učesnike u izbornoj trci. (I oni će, naime, dobiti onoliko koliko ON bude želeo da dobiju.)

Da li mislite da bi vlast i opozicija trebalo više da komuniciraju i da se ujedine oko nekih osnovnih državnih pitanja?	
da, trebalo bi	74,3
ne bi trebalo	14,6
ne znam / nemam stav	11,1
Ukupno	100 %

Zato je stepen uspešnosti bojkota, zapravo, jedina stvarna i kakva-takva nepoznanica predstojećeg glasanja.

Bojkot je, da ponovimo i rezimiramo, mnogo više nužno zlo nego neka "kraljevska" i dobitna opoziciona opcija. Svi oni koji su ga godinu i više unazad propagirali u ovom drugom smislu, činili su to ili iz površnosti i neznanja, ili sa ciljem da pod firmom i tepihom relativno popularnog bojkota prikriju svoje brljotine, svoju nepopularnost, a često i svoju nesposobnost i svoj nerad.

Većini bojkotaša kao da je bilo više stalo do toga da bojkot proglase nego da ga osmisle, ispune sadržajem i šire promovišu. I tako se došlo u situaciju da na manje od mesec dana pred izbore lideri glavnih bojkotaških opcija u ispravnost odluke o bojkotu nisu uspeli da ubede čak ni sve svoje simpatizere, a kamo li onaj širi i neopredeljeni deo biračkog tela.

Ali, nažalost, bez obzira na sve mane, bojkot je u proleće–leto 2020. u Srbiji postao ne samo politička realnost, nego i praktično politička neminovnost. A takvim su ga napravili, pre svega, aktuelni režim (čitaj Vučić), svojom bahatošću i neobuzdanom sklonošću ka svakovrsnoj zloupotrebi nadležnosti, institucija i resursa, a onda – doduše, na dalekom drugom mestu – i deo opozicije zbog toga što za četiri godine od poslednjih parlamentarnih izbora (i tri od predsedničkih) nisu iznašli ni bolju temu ni bolji način da se Vučićevoj svevlasti suprotstave.

Uzgred budi rečeno, kad smo već kod toga, mislim da je bilo kudikamo bolje i

njih volim – ostali hoće da mi svi umremo

Penzionerka iz Pančeva (90): "On je jako nevaljao."
Penzioner iz Užica 72 godine: "Ako bi mi neko rekao: sečem ti ruku il' da glasaš za Đilasa, ja bih rekao: seci ruku!"
Penzioner iz Pirota (75): " Đilas jedino što zna je da pravi nerede po ulici."
Domaćica iz Požarevca: "Gledala sam uživo kako prebija svoju ženu i tasta. Svojim sam očima videla, bilo na televiziji."

VUK JEREMIĆ: "NA SVE GLEDA SA VISINE"

Žena iz Smedereva (64): "A on je izigrao moje poverenje! Otkad se udružio sa Đilasom, od tad je prokockao svoju inteligenciju."
Ispitanik iz Kruševca (56): "Mutan tip."
Penzionerka iz Vranja (75): "Upropastio Srbiju!"
Penzioner iz Beograda (80): "Jes, bio je u UN, i pokrao tamo sve."
Radnik iz Kraljeva (46): "Jeremić na sve gleda sa visine. A kad treba da se uradi konkretno, njega nigde nema."

BOŠKO OBRADOVIĆ: "ONI TUKU ŽENE U SKUPŠTINI"

Ispitanik iz Kruševca (56): "Tuče narod. Ima merak da bije žene."
Penzionerka iz Sombora (79): "Ma oni tuku žene u Skupštinu, žena umire, pada dolje, pala u nesvest, a Boško sa navijačima više: 'Crkni!' Videla sam svojim očima, bilo je na Pinku."
Muškarac iz Beograda (58): "Ima nešto što ostali nemaju – da sad ne budem vulgaran."
Poljoprivrednik iz Prokuplja (77): "Huligan koji izigrava Gandija."

SERGEJ TRIFUNOVIĆ: "BIO JE DOBAR, PA GA JE DRUŠTVO ISKVARILO – I ON JE SAD SHVATIO DA JE VUČIĆ NAJBOLJI"

Žena iz Železnika (77): "A, on je dobar dečko. Bio je i nekad dobar pa ga onda društvo iskvarilo, ali evo sad je opet super. Eto sad ga ovi idioti napadaju i biju, ali Vučić ga brani. I on je sad shvatio da je Vučić najbolji. Dajte mu peticu."
Ispitanik iz Kruševca (56): "Psovač."
Žena iz Požarevca 62 godine: "Toga nisam volela ni dok je bio student, i tad je bio problematičan."
Penzionerka iz Vranja (75): "Nek se s' bavi s glumu, a na politiku nek se ostavi!"
Penzionerka iz Kraljeva 83 godine: "On je počeo malo da blesavi."
Mladić iz Šapca (28): "Sergej nije navikao na epizode, pa uvek mora da igra glavnu ulogu. Hoće slava da udari u glavu."

ZA KOGA BISTE GLASALI?

Muškarac iz Bora 52 godine: "Ej, da ti kažem odma', ja glasam za Vučića, i ja sam Vučić! Razumeš!? A ti? Vidim ja, ti si Đilas."
Žena iz Kikinde 64 godine: "Glasam za cara, tako ja zovem našeg Vučka."
Žena iz Šapca (68): "Promenila bih ja rado Vučića, ne sviđa mi se baš toliko, ali nemam koga drugog da biram. Opozicija štrajkuje, ništa ne nudi, ne bori se, još naprave od sebe budale! E, pa ja onda moram njega."
Muškarac iz Kraljeva 62 godine: "Za onog čoveka koji je Srbiju digao iz pepela."
Penzionerka iz Zaječara (75): "SPS! Uvek sam bila za SPS, i kad je bio Milošević, i kad je bio Tito."
Penzionerka iz Novog Sada (77): "Sa dedu ćemo podruku i idemo da glasamo za SNS."
Muškarac iz Beograda (58): "Ne znam stvarno za koga, ali svakako za nekoga iz opozicije, pa bio taj opozicija ili bi se samo tako zvao."
Vranjanka 72 godine: "Glasaću za ovi Vučićevi narodnjaci. Samo njih volim da gledam i slušam, ostali su neprijatelji i hoće da mi svi umremo." ¶

ISTRAŽIVAČKI TIM NSPM

■ Ovi izbori će biti insuficijentni, ma koliku izlaznost Vučić i RIK budu objavili uveče 21. juna i ma ko mu sve na tom rezultatu i pobedi bude čestitao

delotvornije bojkotovati PRETHODNE PREDSEDNIČKE IZBORE, na kojima je Vučić izabran za predsednika, ali to tada nije padalo na pamet nikome od opozicionih kandidata – Janković, Jeremić, Obradović, Radulović, Stamatović, Popović – zainteresovanih za svoje što bolje lično političko pozicioniranje, kao i za nemala budžetska sredstva koja su učesnicima pripadala.

U svakom slučaju, što svojom krivicom, što iz sistemskih razloga, slaba i oslabljena opozicija u bojkotu je prepoznala svoju jedinu šansu za izbegavanje još jednog bolnog i ponižavajućeg neuspeha. A u tome im je na neki način pomogao i sam Vučić time što se nije potrudio da zbilja otkloni barem neke sistemske nedostatke svoje sve autoritarnije vladavine, već je samo nastojao da stvori privid pluralizma i "demokratičnosti" time što će omogućiti da sem njega i Dačića, barem još neka – po mogućstvu, "konstruktivna" – lista pređe cenzus. I nastojao je, čini se uspešno, da i na istoku i na zapadu obezbedi podršku, ili makar kurtoazne čestitke, za te i takve "izbore".

Ali ovi izbori će biti insuficijentni, ma koliku izlaznost Vučić i RIK budu objavili uveče 21. juna i ma ko mu sve na tom rezultatu bude čestitao. (Niko ne sumnja da će biti objavljeno da je ona bila iznad 50 odsto po biračkom spisku, a što ne treba brkati sa sličnom izlaznošću iz naše ankete.) Te insuficijentnosti je Vučić svestan verovatno više i od same bojkotaške opozicije (koja će, nema sumnje, sa svoje strane takođe proglasiti "pobedu"). A znaće to i pomenuti svetski "čestitari". Samo što će privremeno pred tim zatvoriti oči. ¶

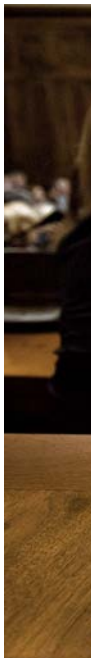
Autor je glavni urednik NSPM

Da li mislite da država Srbija čini dovoljno za zaštitu Srba i Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori?

Da	37,1
Ne	35,1
ne znam / nemam stav	27,8
Ukupno	100 %

Da li mislite da Srbiji preti opasnost od masovnog naseljavanja migranata?

Da	44,4
Ne	42,1
ne znam / nemam stav	13,5
Ukupno	100 %



Finansijski vodič kroz parlament

Prema rebalansu republičkog budžeta iz aprila, oko 1,11 milijardi dinara koji idu političkim subjektima u Skupštini. Ako ovaj iznos podelimo sa brojem meseci (12) i brojem poslanika (250), možemo ugrubo doći do prosečnih 370.965 dinara (oko 3.150 evra) koliko partija dobija po poslaniku – mesečno. Ova računica ipak nije najtačnija jer je zakonom predviđeno da se u raspodeli sredstava do pet odsto glasova množi koeficijentom 1,5, a broj glasova preko pet odsto množi koeficijentom 1

Kao i pred svake izbore, tako se i pred ove vodi priča o tome koliko poslanici i stranke dobijaju i koliko će tek da dobiju para za svoj rad. Mada stranke dobijaju neuporedivo više para od poslanika, često je novac koji dobijaju poslanici u prvom planu. Tu se izdvajaju dve škole mišljenja.

Najpre: poslanici su previše plaćeni. Teško je suprotstaviti se ovom stavu. Ako bi Skupština sa 250 poslanika trebalo da bude zakonodavno telo koje kontroliše rad Vlade Srbije i donosi zakone prema potrebama građana, onda, zbilja, poslanici – čast retkim izuzecima – nisu zaslužili ni ovo što primaju. Jer, koliko zaista zaslužuje mesečno neko ko, na primer, dođe, odsedi u Skupštini koliko treba i glasa "za" kad čuje zvono Maje Gojković?

Ili, neko ko – još gore od prethodnika – dođe, javlja se stalno za reč, u govorima bude drzak, agresivan, bezobrazan (u izvornom značenju bez obraza); ko koristi vreme koje je dobio da optužuje razne ljude za neke užasne stvari, znajući da mu nakaradan sistem imuniteta pruža mogućnost da kaže sve o svakome i da za to ne bude pozvan na odgovornost? Pa onda i on glasa na zvono Maje Gojković.

No, postoji i suprotan stav koji kaže da su poslanici malo plaćeni. I zbilja, sramota je da (formalni) predstavnik građana, član najvišeg zakonodavnog tela za svoj rad mesečno dobija osnovnu platu od tek oko 650 evra – uz ostale pogodnosti (poslanički dodatak, besplatan prevoz, dnevnice, naknadu troškova prenoćišta...). Jer, osnovna poslanička plata je nešto malo ispod 77 hiljada dinara.

IMA SE, MOŽE SE

Ipak, budžetom je predviđen mnogo veći novac za stranke nego za poslanike.

Prema Zakonu o finansiranju političkih aktivnosti, za redovan rad političkih subjekata (onih koji imaju poslanike/odbornike, a oni koji nemaju ili su se tek pojavili kao nova opcija – nek crknu) iz budžeta se izdvaja 0,105 odsto poreskih prihoda – republičkog za poslanike u Skupštini, pokrajinskog i lokalnih budžeta za odbornike. Ovo znači i da iznos koji stranka/pokret dobijaju "po glavi" poslanika koji uđe u Skupštinu nije fiksni – zavisi od toga koliko je budžetom predviđeno poreskih prihoda.

Tako, rebalansom republičkog budžeta iz aprila, ovih nešto više od 0,1 odsto poreskih prihoda znači oko 1,11 milijardi dinara koji idu političkim subjektima u Skupštini od 2016. godine i onima koji će ući u parlament nakon izbora 21. juna. Ako ovaj iznos namenjen političkim subjektima u Skupštini podelimo sa brojem meseci (12) i brojem poslanika (250), možemo ugrubo doći do prosečnih 370.965 dinara (oko 3.150 evra) koliko partija dobija po poslaniku – mesečno.

Ova računica ipak nije najtačnija jer je zakonom predviđeno da se u raspodeli sredstava do pet odsto glasova množi koeficijentom 1,5, a broj glasova preko pet odsto množi koeficijentom 1.

Prevedeno, do pet odsto svaki glas se računa kao 1,5 glas, a preko pet odsto kao jedan glas. Koalicija koja je osvojila pet odsto (npr. Čeda-Boris-Čanak ili koalicija DSS-Dveri) dobijala je 7,5 odsto sredstava, dok je koalicija Srpske napredne stranke na svojih prvih 5 odsto glasova dobijala 7,5 odsto sredstava, a iznad pet odsto – ostatak do 48,25 odsto, koliko su osvojili ukupno. To u slučaju koalicije oko SNS znači da dobijaju 7,5 odsto sredstava na prvih pet odsto glasova i još 43,25 odsto sredstava na ostatak glasova – ukupno skoro 51 odsto svih sredstava namenjenih parlamentarnim strankama.

O tome koliko je SNS (sam, bez koalicije) dominantan u odnosu na ostale stranke kada je reč o sredstvima iz budžeta, govori podatak iz 2018. godine (poslednji finansijski izveštaj SNS) – od ukupno 1,04 milijarde dinara namenjenih redovnom radu stranaka, SNS je te godine dobila 370 miliona (koalicioni partneri ne ulaze u ovu računicu). Kada uključimo i sredstva iz kampanje za beogradske izbore, kao i svu silu donacija i prihoda iz gradova i opština, SNS je te 2018. "izašao" na čak 620 miliona dinara, odnosno oko 5,3 miliona evra prihoda.

Valja se podsetiti da je zakon o finansiranju promenjen 2014. godine i to tako što je strankama omogućeno da novac namenjen redovnom radu koriste u kampanji, kao i mogućnost da stranke kupuju nekretnine. Tako je, prema finansijskim izveštajima, SNS 2016. godine imao nekretnine u vrednosti od 13,1 milion dinara, a dve godine kasnije u svom vlasništvu imao je nekretnine u vrednosti od 178,5 miliona dinara.



SIGURAN IZVOR PRIHODA: Parlamentarne stranke
Foto: Marija Janković

Omogućavanje ove dve stvari izmenom zakona 2014. napravilo je ogromnu prednost parlamentarnih stranaka u odnosu na vanparlamentarne, a posebno stranke sa najvećim brojem poslanika u odnosu na ostale.

KUPOVANJE CIGLE

No, daleko od toga da su budžetska sredstva sve ono što stranke prihoduju. Podsetimo se čuvene – i još uvek od strane Tužilaštva neistražene – prakse da više hiljada ljudi, od kojih su neki korisnici socijalne pomoći, uplaćuje po 40.000 dinara kao donaciju SNS-u. Tako je, pred beogradske izbore 2018. godine skoro 1500 ljudi dalo oko 55 miliona dinara donacije za SNS – niko od njih nije dao ni paru više od 40.000 dinara.

Isto tako, pred predsedničke izbore 2017. – kada je SNS imao prihode od čak 1,3 milijarde dinara – skoro 7.500 ljudi je sasvim slučajno i samo od sebe dalo prilog za SNS, tako da niko nije dao više od 40.000 dinara, osim Velibora Jovanovića iz Kruševca, koji je SNS-u poklonio nekretninu od 156 miliona dinara. Dabome, bez reakcije Agencije za borbu protiv korupcije.

Sam predsednik Vučić je u novembru 2017. godine u antologijskoj izjavi za Insajder objasnio da on ne zna kako to ide sa tih 40.000 dinara, ali da ide otprilike ovako:

"Sad ću da Vam objasnim kako. Sedimo nas dvoje, i bude tu i neki treći čovek. Ja ne znam da li je to tako, al' pretpostavljam – ja kažem: 'A ja hoću da dam 800 evra, ali ja ne mogu da dam 800 evra, dozvoljeno je to. Evo ti, izvoli novac, molim te, plati za našu stranku'", rekao je tada Vučić.

Podsetimo, član 13. Zakona o finansiranju političkih aktivnosti govori upravo o ovakvim stvarima kada kaže da je zabranjeno "davanje priloga političkom subjektu preko trećeg lica" i da je zabranjeno "prikrivanje identiteta davaoca priloga ili iznosa priloga" – taman onako kako je Vučić "objasnio" poreklo novca koji je završio u SNS.

U članu 13. nalaze se još dva stava koja su krajnje zanimljiva u situaciji kakva je u Srbiji – "zabranjeno je vršenje bilo kog oblika pritiska na pravna i fizička lica prilikom prikupljanja sredstava za političkog subjekta"; "zabranjeno je davanje obećanja ili stavljanje u izgled bilo kakve privilegije ili lične koristi davaocu priloga političkom subjektu". Kazne za one koji pribave sredstva za finansiranje političkog subjekta sa namerom da prikriju izvor finansiranja jeste zatvor od tri meseca do tri godine (do pet godina, ako je iznos veći od 1,5 miliona dinara).

Prema rečima Zlatka Minića iz organizacije Transparentnost Srbija i nekadašnjeg člana odbora Agencije za borbu protiv korupcije, "crni novac" može na više načina da kroz kampanju uđe u legalne tokove.

"Recimo, neko ima milion evra u kešu. Te pare možeš meni da daš, kao političaru, jer me mnogo voliš i smatraš da je moja politika savršena, ili ja, političar, mogu da odem kod tebe, da stavim ciglu na sto i kažem, e ova cigla košta toliko i toliko za moju kampanju, a ti si kolekcionar cigli i ako ne kupiš ovu ciglu, možeš da se pozdraviš sa svim javnim nabavkama i da kažeš 'izvol'te' svim inspektorima koji će odsad pa nadalje dolaziti kod tebe. Ukoliko bih želeo da te crne pare, kojih sada već imam previše, legalizujem, jedan od načina je upravo ono što smo videli – da odem u kafanu, okupim 10.000 ljudi u kafani i kažem – evo svima vama po 40.000 dinara, jer ja bih želeo da uplatim, ali ne mogu sam da uplatim. Ili mogu da idem da kupujem glasove, pa da kupim palete ulja i da odem da ih delim. Mogu i da odem kod vlasnika televizije, da zakupim termin, ali mogu i da mu dam 20.000 evra i kažem: 'Dobro, sad svake večeri ti pravi neke debatne emisije i u svakoj emisiji da bude moj predstavnik'", objašnjava Minić.

Sa druge strane, sada, kada su izbori, stranke i pokreti dobijaju novac iz budžeta i za kampanju. Zakonom je određeno da na izbornu kampanju za parlamentarne izbore ide 0,07 odsto poreskih prihoda republičkog budžeta, što iznosi 741.930.000 dinara, odnosno oko 6,31 milion evra.

Od ovog iznosa, 20 odsto se deli svim proglašenim listama, koliko god da ih bude (oko 1,3 miliona evra), dok ostalih 80 odsto dele politički subjekti koji preskoče cenzus od tri odsto. Najviše, naravno, ići će SNS-u koji će u još jednim "fer i neizvesnim izborima" uzeti natpolovičnu većinu poslanika.

"Nama je suštinski problem što nemamo nešto što u nekim zemljama već postoji, a to je ograničenja troškova u kampanji", kaže Minić. "U jednom trenutku je to ovde krenulo spiralno, pa maltene nisi mogao da ideš u kampanju bez 15 miliona evra. U poslednjih par izbornih ciklusa se to sve smirilo, a smirilo se jer su svi sem SNS-a siromašni, dok SNS ima toliku prisutnost u medijima (zahvaljujući i funkcionerskoj kampanji) da njima više ne treba da kupuju reklame u medijima. Mogu da kupuju iz inata, što Vučić kaže, da nerviraju gledaoce N1, a onda dođe Pink i iz interesa informisanja javnosti prenosi 2,5 sata stranačku konvenciju SNS-a", zaključuje Minić. ¶

RADMILO MARKOVIĆ



MNOGO, A NIŠTA: Srbija 21
Foto: Tanja Valič/ Tanjug

Koalicija sa kormilarom

Stranke i organizacije okupljene oko UDS-a su izrazito evropski orijentisane i zalažu se za sekularno društvo, suočavanje sa prošlošću, vojvođansku autonomiju itd. Njihova saopštenja, međutim, odišu neinventivnošću i prepuna su repatih fraza, kao da im je neko izradio softver u koji se ubacuju ključne reči, a on potom izbaci tekst saopštenja. Uočljivo je da se izbegava kritika Vučićevog režima, odnosno, ako se to i radi – jer ipak je u pitanju opoziciona lista – onda se to radi blago i "konstruktivno"

Šaroliki politički predizborni savez pod imenom Ujedinjena demokratska Srbija napravljen je svetlosnom brzinom, bar tako izgleda posmatrajući izvana. Premda se u njoj nalaze raznorazni politički činioci, različitih veličina, različitog političkog iskustva, bez obzira na to što u njoj obitavaju i oni koji su opozicija i oni koji na različite načine čine deo strukture naprednjačke vlasti, ovoj koaliciji nisu bili potrebni meseci pregovaranja i međusobnog nadmudrivanja. Zlobnici će reći da se tajna njihovog brzinskog rađanja krije u dobrim facilitatorima, pa će dodati da su ti facilitatori delegirani iz "spindoktorskih" delova Vučićevog režima. Drugi će, opet, reći da je u pitanju pakt čiji su kumovi predstavnici onog dela međunarodnog kora koji neguje bliske odnose sa vlašću u Srbiji, i kojima se ideja bojkota izbora nikako nije svidela. Predstavnici UDS-a tvrdiće, pak, da ih je okupila ljubav na prvi pogled, što međusobna što ona prema Evropi, evropskim vrednostima, modernizaciji i drugim ključnim rečima naše nesrećne tranzicije.

MAJSTORI U PREŽIVLJAVANJU

Bilo kako bilo, ovaj predizborni politički konstrukt nije dobro prihvaćen od kritičkog, antirežimskog dela javnosti, pa je vrlo brzo po osnivanju dobio nekoliko podrugljivih nadimaka. Na društvenim mrežama koaliciju – sada je to već opšte mesto – nazivaju UD Srbije, a neki koriste i skraćenicu UDES. Neki tviter-aktivisti će je zvati i "Lebanska koalicija", aludirajući na činjenicu da je ovaj savez skupio gro potpisa upravo u Lebanu, što opet podrazumeva, je li, da tu nisu čista posla. Naime, u javnosti se sumnja da su ovoj grupaciji u sakupljanju potpisa pomogli naprednjaci, jer – kako kažu – otkud je moguće da samo četiri dana po formiranju ovaj potpuno nepoznati politički objekat, kojem ni roditelji nisu uspeli da zapamte ime, skupi više od 10.000 potpisa, između ostalog i u pitoresknim mestima na jugu Srbije gde je, kako kažu pomenuti zlobnici, vladala prava pomama da se ovoj listi da JMBG-podrška.

Analizirajući imena kandidata na izbornoj listi UDS-a za republički parlament, lako je konstatovati da među njima dominiraju iskusni i prevejani dugogodišnji akteri kloake zvane politička scena Srbije. Neupitna je, čini se, njihova umešnost da u veoma teškim političkim i društvenim okolnostima prežive i







Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

OD PARTIJE DO PARTIJE:
B. Đurić, N. Konstantinović;
B. Kostreš, A. Olenik, M. Đurišić, T. Macura
Foto: Tanja Drobnjak/ Tanjug

profitiraju: mnogi su deo one zakulisne strukture moći koja ne zavisi ni od kakvih ideologija, politika i sistema vrednosti, pa je teško verovati da je ovako čudnu družinu okupio nekakav idealizam i evropoborstvo. Treba, međutim, reći da na listi, pored vukova, ima i onih koji su politički početnici i koji tragaju za svojim mestom pod zvezdama, doduše ne baš među prvima. Ima onaj stari štos koji kazuje kako su se sreli čovek sa parama i čovek sa iskustvom, pa je na kraju priče čovek sa parama otišao sa iskustvom, a čovek sa iskustvom otišao sa parama. Svakako će druženje onih koji prave prve korake u političkoj džungli Srbije sa decenijskim liscima polučiti raznorazna iskustva.

Stranke i organizacije okupljene oko UDS-a su, kako rekosmo, izrazito evropski orijentisane i zalažu se za sekularno društvo, suočavanje sa prošlošću, vojvođansku autonomiju itd. Njihova saopštenja, međutim, odišu neinventivnošću i prepuna su repatih fraza, kao da im je neko izradio softver u koji se ubacuju ključne reči, a on potom izbaci tekst saopštenja. U istom obliku su mogla da budu predočena i pre deset godina, kao što će verovatno biti aktuelna i za koju deceniju. Uočljivo je da se izbegava kritika Vučićevog režima, odnosno ako se to i radi – jer ipak je u pitanju opoziciona lista – onda se to radi blago i "konstruktivno".

STUBOVI LISTE

Dva organizaciona stuba liste su NVO Srbija 21 i Čankova Liga socijaldemokrata Vojvodine. Dvadesetjedinica ima čak tri prvoplasirana na izbornoj listi. Iako formalno postoji još od 2018. godine, Srbija 21 počela je učestalo da se pojavljuje u javnosti tek pred raspisivanje izbora i tada se stekao utisak da je smisao postojanja ove grupacije pre svega da obesmisli najavljeni bojkot izbora. Nju čine dobrim delom bivši članovi DS-a, odnosno Tadićeve Socijaldemokratske stranke. Početkom marta je Đorđo Žujović, funkcioner Liberalno-demokratske partije, gostujući kod Olje Bećković, izneo teške optužbe na račun Srbije 21, tvrdeći da je u pitanju projekat vlasti iza kojeg stoji Vladimir Beba Popović, a da je koalicija spakovana u kabinetu predsednika Vučića. Funkcioneri Srbija 21 oštro su demantovali Žujovića.

Što se tiče drugog stuba UDS-a, čini se da je Vojvođanski front osnovan samo da bi se iza ovog imena sakrila Liga socijaldemokrata Vojvodine, stranka koja je ostala bez značajnog dela birača što zbog koalicije sa Srpskom naprednom strankom u Novom Sadu, što zbog iskompromitovanog trodecenijskog lidera Nenada Čanka. Koalicija u Novom Sadu će, po svemu sudeći, biti obnovljena i posle ovih izbora, a da vladaju izuzetno bliski odnosi između LSV i SNS potvrđuje i izjava Liginog funkcionera Aleksandra Kravića da je Miloš Vučević najbolji gradonačelnik Novog Sada od kad je sveta i višestranačja. A da odnosi između LSV i SNS nisu samo "komunalni", vidi se i iz učestalog gostovanja Nenada Čanka po režimskim televizijama. Partnerstvo sa naprednjacima možda dosta donosi, ali nekad se mora i platiti, pa ćemo Čanka viđati kako na Pinkovima konstruktivno polemiše sa Acom Lukasom ili haškim osuđenicima Vojislavom Šešeljom i Veselinom Šljivančaninom, demonstrirajući kako je u Srbiji sloboda govora zagarantovana i kako se mogu iznositi i antinacionalistička i nacionalistička, i antiratna i ratnohuškačka mišljenja, samo pod uslovom da se ima razumevanja za tešku poziciju Aleksandra Vučića u surovom svetu koji nas okružuje. Jedini relevantan politički faktor u Vojvođanskom frontu, pored LSV-a, je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, a Vojvođanski front pod ovim imenom nastupiće na pokrajinskim i lokalnim izborima.

PATULJCI UNUTAR KOALICIJE

Pored dva stuba, tu su i dve minijaturne partije: Stranka moderne Srbije (SMS), koja je nastala nakon raskola u pokretu Dosta je bilo, kao i Građanski demokratski forum (GDF), koji čine funkcioneri Pokreta slobodnih građana koji su napustili ovu partiju nakon što je na njegovo čelo došao Sergej Trifunović. Tačnije, predsednik GDF-a Aleksandar Olenik je izgubio na unutarstranačkim izborima od Trifunovića. SMS će, prema izjavama svojih čelnika, biti konstruktivna opozicija koja će promenama zakona i podzakonskih akata, a u skladu sa evropskim integracijama, promeniti naš mali svet. To je otprilike kao da verujete da će medijska strategija izmeniti medijsku scenu i oterati Vučića sa televizija. GDF okuplja dosta uglednih ljudi, koji su decenijama na antiratnim i antinacionalističkim pozicijama, ali među njima je i kontroverzni dramaturg Nenad Prokić, koji Aleksandra Vučića proglašava otprilike za političkog sledbenika Radomira Konstantinovića koji će rešiti problem Kosova, a Savez za Srbiju mu je "najveći problem Srbije danas". Prokić je, inače, bivši visoki funkcioner LDP-a.

U savezu su i raznorazne grupe građana sa lokala, okupljene brzo i efikasno, što je verovatno posledica činjenice da koaliciju predvode predani politički pregaoci i operativci koji imaju telefone sa više hiljada brojeva u njima. Nepristojno »

Neidentifikovani politički objekat

Profesor Fakulteta političkih nauka u Beogradu Đorđe Pavićević kaže da je veoma teško okarakterisati UDS, jer u toj grupaciji "ima različitih podgrupa i pojedinaca sa različitim interesima i kalkulacijama". Po njegovom mišljenju, nijedna politička kvalifikacija "osim možda oportunizma" ne bi mogla da se pripiše celoj koaliciji. "Svi oni su videli svoju šansu u postojećem rasporedu političkih snaga i pokušavaju da zauzmu mesto, koje inače ne bi mogli da zauzmu u fer političkoj borbi. Većina glavnih aktera ima dugu i vijugavu istoriju delovanja na javnoj sceni, bila je na vlasti i u institucijama na ovaj ili onaj način, tako da je teško očekivati išta što već mnogo puta nismo videli u pozicionim, najčešće dvorskim, političkim igrama", kaže Pavićević.

Politikolog Duško Radosavljević ovaj politički savez naziva "neidentifikovanim političkim objektom" koji unutar sebe okuplja "raznorodne političke sudbine, motive, ambicije i interese". Po njegovim rečima, "nema tu izražene političke platforme", a nejasno je i kome se oni obraćaju. "Ali, ako dublje pogledamo, ima tu dosta ličnih motiva, preživljavanja na političkoj sceni po svaku cenu, sujete, možda i naplate nekih tantijema, za koje javnost još uvek ne zna, čak i vraćanja starih dugova. Ostaje i sumnja u samostalnost odluke da se izađe na ove 'manjkave' izbore, odnosno, da li je postojala određena 'stimulacija' od režima za ovaj poduhvat", kaže Radosavljević.

Za politikologa Radivoja Jovovića ova koalicija vrši "ulogu lojalne opozicije", a predstavnici ovih partija već neko vreme deluju u korist režima, "bilo tako što jednostavno zauzimaju pozicije uticaja u delu biračkog tela čija bi podrška mogla pripasti partijama autentične opozicije, bilo tako što svojim konkretnim delovanjem otežavaju konsolidovanje i osnaženje te stvarne opozicije". "Režimu Aleksandra Vučića potreban je lažni građansko-demokratsko-proevropski blok u parlamentu kako bi mogao da održava iluziju nekakve demokratičnosti institucija i političkog života, te kako ne bi morao kod kuće i u inostranstvu da objašnjava otkud u poslaničkim klupama samo naslednici i nastavljači pozicije iz devedesetih godina", kaže Jovović.

Dejan Bursać sa Instituta za političke studije kaže da je UDS "vrlo čudnovata koalicija", čak i za naše političke uslove. Ukazujući na različitost partija i organizacija u njoj, on ističe da je nejasno kako su neka udruženja građana uspela da naprave koalicije sa strankama jer je to "protivno zakonu". Bursać smatra da je u formiranje ove koalicije uložen zaista "veliki trud i veliki nivo političke kombinatorike i pravne akrobatike" i ističe da postoje jasne indicije da je ova koalicija vezana za SNS, a da naprednjacima "iz već poznatih razloga odgovara da što više stranaka izađe na izbore i uđe u parlament, tako da vidimo da je i medijski i drugi pritisak uperen ka izbornim takmacima dosta nižeg intenziteta nego inače". Ipak, on nije siguran da li je moguće da ova koalicija pređe cenzus od tri odsto, jer nijedna stranka u njoj,

» je pitati odakle novac za celokupnu operaciju. Iako pojedina istraživanja ne daju nikakvu šansu ovoj grupaciji da uđe u parlament, teško da su ovakve iskusne dase igrale "na prazno". Mora da negde postoje neki sigurni glasovi.

Predsednica SMS-a Tatjana Macura i predsednik GDF-a Aleksandar Olenik nalaze se na desetom, odnosno 13. mestu na izbornoj listi, i oni realno nemaju velike šanse da uđu u parlament čak i ako koalicija preskoči izborni prag, naravno pod uslovom da neko od prvoplasiranih na listi ne uđe u izvršnu vlast.

PRVA PETORKA

Politički vukovi su, međutim, sebi obezbedili visoko mesto na listi, pa je prvi na njoj Marko Đurišić, dugogodišnji visokopozicionirani član DS-a. On je 2014. godine pristupio stranci Borisa Tadića, nakon što je ovaj, pred izbore, napustio DS. Tadićeva stranka (prvo NDS, a potom SDS) tada je napravila koaliciju sa Čankom i uspela da uđe u parlament, a Đurišić je postao njen potpredsednik. Marko Đurišić pripada onoj grupaciji večitih, profesionalnih političara i narodnih poslanika – u skupštinskoj klupi sedi, bezmalo, od 2001. godine do danas. Interesantno je da su neki od aktuelnih "raskolnika" u DS-u, nezadovoljni Lutovcem, predlagali da Marko Đurišić bude predsednik ujedinjenog DS-a.

Za Nenada Konstantinovića upućeni će reći da je mozak cele akcije, a ovaj iskustvom bremeniti političar bio je jedan od vođa studentskih protesta i Otpora tokom devedesetih. U DS je ušao 1998. godine, a ovu stranku je takođe napustio pred izbore 2014. godine priključivši se Tadiću i Đurišiću. I on je bio potpredsednik SDS-a i bivao u više navrata narodni poslanik. Veliki je operativac i jedan je od glavnih aktera kontroverzne "reforme pravosuđa" iz 2010. godine, koju su oštro kritikovali i tadašnja opozicija, ali i strukovna udruženja i Evropska unija. EU je, prisetimo se, u jednom izveštaju konstatovala da je prilikom reizbora sudija dovedena u pitanje "nezavisnost pravosuđa". Kažu da je, prilikom reizbora, veliku ulogu igralo lično poznanstvo sudija sa reformatorima.

Na visokom, trećem mestu na listi nalazi se bivša otporašica Miljana Jovanović, koja je donedavno vodila izvesni Demokratski blok, stranku romske nacionalne manjine. Ona je potvrdila napise medija da je svojevremeno preuzela stranku romske nacionalne manjine "Jekhutno ćidimos čaćimasko" (Jedinstvena stranka pravde) i preregistrovala je. To je bio uzrok spekulacija da će Srbija 21 na izbore izaći kao romska manjinska partija (bilo je to pre nego što se UDS rodio).

Stara politička vučica Gordana Čomić nalazi se na četvrtom mestu, kao zvezda predizbornog prelaznog roka. Da stvari idu u nekom takvom pravcu, bilo je jasno još u februaru kada je prva od opozicionih poslanika prekršila proglašeni bojkot parlamenta. Kažu da se Čomićka u parlamentu oseća kao riba u vodi – parlamentarni poslovi i ribolov su njene opsesije. Iako je pred njom bila profesorska karijera – bila je asistentkinja na novosadskom PMF-u – život je ipak predala u ruke politici. Njen politički nerv joj ne da da bude izvan skupštine, a njene bivše stranačke kolege reći će da je Čomićka dobar drug i odličan govornik, mada slušaoci uglavnom ne razumeju šta ona »

osim možda LSV, nema svoje tradicionalne birače. "Drugi razlog je što su se iz UDS verovatno nadali da će uspeti da kapitalizuju to što su bili jedina 'prodemokratska' lista, te da će tako 'pokupiti' jedan deo opozicionih glasača, ali mislim da je te račune uveliko pomrsio PSG odlukom da izađe na izbore", kaže Bursać.

Pavićević ističe da postoje jasni znaci da je ova koalicija u vezi sa SNS-om, jer su neki od aktera već u koaliciji sa naprednjacima ili imaju dugu istoriju saradnje, a "neki dobijaju otvorenu podršku i medijski prostor". Po njegovom mišljenju, već samo prikupljanje potpisa izaziva sumnje u asistenciju vlasti u ovom procesu. "Izborni rezultati će biti zanimljiv test koliko bliska je bliskost ove koalicije sa vlašću. Istraživanja im ne daju dovoljno da pređu cenzus, što ne znači da neće", kaže Pavićević.

Duško Radosavljević kaže da je "bar jedna od partija u ovom društvu" koalicioni partner sa SNS u dužem periodu i da bi bilo "čudo" da UDS nije "nekom tajnom vezom" u dilu sa režimom, imajući u vidu blagonaklon stav prema njima u medijima, prvenstveno režimskim. "Režimu su meta napada partije koje bojkotuju izbore, dok se UDS i ostali 'nebojkotaši' maksimalno tolerišu, stimulišu i usiljeno prihvataju kao politički oponenti. Istovremeno, od većine 'nebojkotaša', učesnika u izborima, tako i od UDS, čujemo vrlo principijelne kritike određenih pojava u Srbiji, još više u regionu, ali se izbegava kritika režima, njegovog lidera Vučića, a izostaje i ozbiljna politička ponuda", kaže Radosavljević.

Jovović smatra da će UDS preskočiti cenzus, ali "uz pomoć režimskog aparata poslušništva i manipulacije". On ukazuje da je nemoguće boriti se za evropsku i demokratsku Srbiju, ideje decentralizacije, jednakosti i ravnopravnosti "sa tako toplim odnosom prema režimu koji vlada upotrebom nasilja, manipulacije i raznovrsnih šovinizama". "U poslaničkim klupama poslanici UDS-a ponašaće se kao borci protiv režima do prve značajnije prilike u kojoj će pokazati razumevanje za njegovo delovanje. Takođe, borba će im biti nepomirljivo i možda čak agresivno usmerena protiv partija radikalne desnice (takođe režimskih satelita), čega će željeni efekat biti, kao i do sada, što skretanje pažnje sa stvarnih uzroka društvenih problema, što, usled sukoba dva bučna pola, pozicioniranje SNS-a kao 'normalnije', društveno prihvatljivije, pa i tolerantnije političke grupacije. Na kraju, UDS će po potrebi nastupati kao kritičar autentične opozicije", kaže Jovović.

Dejan Bursać ne isključuje mogućnost da će se poslanici UDS-a po eventualnom ulasku u parlament podeliti. "Uzmimo u obzir da se radi o vrlo fragmentiranoj koaliciji, čiji svaki učesnik verovatno ima svoju računicu – na kraju se možda ispostavi da neko od njih bude žestoka opozicija, a neko drugi će verovatno da uđe u vlast na nekom nivou", kaže on.

Pavićević navodi da će, ukoliko pređe cenzus, UDS biti deo "pristojnog" parlamenta i "skupštinske idile", koja će dati šansu vlasti da "pokaže svoje pristojno lice i opere obraz zbog prethodnog ponašanja prema opoziciji". "Svakako će doprineti normalizaciji slike Srbije kao stabilne, umereno demokratske države i prebaciti teret odgovornosti za političku nestabilnost na ponašanje nekonstruktivne opozicije. Tu šansu vlast neće propustiti, uz određene ustupke, ali neće dopustiti ni bilo kakvu ozbiljnu podelu vlasti. Verovatno je da će se ova konstruktivnost 'naplatiti' na drugim mestima", kaže Pavićević. ¶





Foto: Andrija Vukelić/ Tanjug



VEČITO U POLITICI:
Gordana Čomić i Nenad Čanak
Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

hoće da kaže. Đinđić je, navodno, izjavio da bi bilo idealno da ona zastupa Srbiju u međunarodnim parlamentima, gde se mnogo diskutuje, a nema odveć operativnosti. Gordana Čomić je, uz večitog političkog trudbenika Branislava Lečića, bila protivkandidat Lutovcu na izborima u DS-u. Neretko je na unutarstranačkim izborima bila u taboru onih koji su gubili, ali je već na narednim izborima bila uz one protiv kojih se prethodno borila. Ona je u poslaničkim klupama od 1996. godine bez prestanka (prvo u pokrajinskom, a od 2000. u republičkom parlamentu).

Na petom mestu na listi – dakle, ako UDS uđe u parlament, zasigurno će sedeti u skupštini – nalazi se Nenad Čanak, prefrigani politički jeti koji je svoju stranku izgradio kao ranohrišćansku sektu, u kojoj je on neprikosnoveni guru koji zasenjuje zbunjenost i prostotu svojim govorničkim darom i smislom za humor. Čanak je politiku shvatio kao ozbiljan biznis ili kao idealnu polugu za biznis, i u tom smislu je veoma uspešan. Ostvario je mnoge svoje dečačke snove, koji podrazumevaju safarije u Africi, telohranitelje, bahanalije... Ne skriva svoje bogatstvo i voli da kaže da živi od nedostatka dokaza.

ZA SVAKOG PO NEŠTO

Na osmom mestu je Čankova desna ruka Bojan Kostreš, glavni operativac LSV-a i bivši predsednik vojvođanske skupštine. Odlično pliva u političkim vodama, održava veze sa raznim interesnim krugovima, kao i onime što se može nazvati političko podzemlje. Tvrdi se da je on jedini koji može da smeni Čanka sa mesta predsednika, ali to mu izgleda ne pada na pamet jer kanda voli da vuče poteze iz polusenke. Navodno ima izuzetno dobre odnose sa Goranom Kneževićem, visokim naprednjačkim funkcionerom i aktuelnim ministrom privrede.

Između Čanka i Kostreša na listi se nalazi njihov kolega iz Vojvođanskog fronta, književnik i filozof Tomislav Žigmanov, predsednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Ovaj nekadašnji delatnik Fonda za otvoreno društvo odlučio je da napusti fondaciju nakon što je izabran za mesto direktora Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, a tada se, kako kažu, posvetio etno-biznisu. Sada je prvi čovek hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini. Bio je veoma kritičan prema vlastima u Srbiji, osobito prema Vučiću, ali nakon jednog sastanka s njim, početkom 2018. godine, retorika se drastično menja, pa će Žigmanov za Vučića reći da je "više od pouzdanog partnera" i da "odgovorno ispunjava dogovore sa Hrvatima". Agencija za borbu protiv korupcije je u oktobru 2019. godine objavila da je Žigmanov prekršio Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije zbog gomilanja javnih funkcija.

Još jedna ličnost sa vrha liste izaziva pažnju, a to je bivši poslanik i funkcioner LDP-a Bojan Đurić. On je sedeo u skupštinskim klupama od 2010. do 2014. godine, kada ova stranka na izborima ne prelazi cenzus. Đurić tada podnosi ostavku na sve stranačke funkcije i ubrzo se zapošljava na mestu savetnika Marka Čadeža, predsednika Privredne komore Srbije i jednog od najbližih Vučićevih saradnika.

Na poziciji 12 nalazi se još jedna zanimljiva politička figura – Srđan Egić. On je sin bivšeg ministra energetike i rudarstva Republike Srpske Krajine, kontroverznog biznismena Vukašina Egića, koji se navodno tokom rata i poraća obogatio trgovinom naftom, automobilima i drvima. Stariji Egić je bio i "komandant odbrane Mirkovaca", a ovo mesto mu je bilo važno zbog bušotina nafte i kao baza za unosne poslove. U Mirkovcima su u tom periodu operisali i Arkan i zloglasni "škorpioni". Egić stariji se pojavio nekih devedesetih u Novom Sadu i odmah kupio čitav jedan pasaž u glavnoj novosadskoj ulici. Jednog sina je poslao u četnike, a drugog u partizane. Srđan je bio istaknuti funkcioner DS-a, dok je njegov brat visoki funkcioner Srpske napredne stranke i direktor novosadskog komunalnog preduzeća "Gradsko zelenilo". Navodno je Srđan Egić veoma aktivan u unutarstranačkim previranjima u DS-u danas i lobira za smenu Zorana Lutovca.

U ekipi na listi je i novinar Zoran Ostojić, koji je takođe bivši poslanik i član predsedništva LDP-a. LDP je napustio 2013, da bi na izborima sledeće godine bio na listi Ujedinjenih regiona Srbije. Zoran Ostojić je u veoma dobrim odnosima sa Bebom Popovićem, a saradnik je i portala Antidot, poznatog po prozivkama i etiketiranju nezavisnih medija i novinara. U jednom tekstu za ovaj sajt on će utvrditi da je Đinđić ubijen jer je odbijao da na mesto ministra odbrane postavi Borisa Tadića. "Odgovor na tu odluku bio je 12. mart, koji je Tadića ipak doveo na funkciju ministra odbrane SCG", napisao je Ostojić. Šta je ipak ovog novinara dovelo do toga da bude na listi koje predvode donedavni najbliži saradnici bivšeg predsednika Srbije? ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ



Zemlja gde ni mašta ne može svašta

U današnjoj Srbiji ne samo da su stvarne državne glavešine zaštićene od svake kritike medija u javnom vlasništvu, nego se ta zaštita proteže i na njihove imaginarne parnjake iz umetničke fikcije

Dok Amerika gori a svet glavinja ka ambisu samoproizvedenog novog siromaštva, šta rade siroti mali hrčki, pardon, siroti mali Srbi? Malo sam istražio slučaj i skromno podnosim izveštaj: Srbi gledaju serije. Ostanula im ta navika iz korona-karantina. Ni ja, da se razumemo, nisam izuzetak: bindžujem kao da sutra ne postoji.

Gledanje dobrih, pa i nešto manje dobrih serija, jasno, nije samo za zabavu, no je i za pouku. O koječemu. Recimo, i o tome šta je uopšte *televizično*, šta se uopšte može serijalizovati u nekom konkretnom društvenom kontekstu? Evo, na primer, u Putinovoj Rusiji i u Erdoganovoj Turskoj u velikoj su (kanda državno sponzorisanoj ili barem ohrabrivanoj) modi kostimirane serije koje u svoje mahom trivijalne zaplete umataju zapravo idealizovanu priču o slavnoj imperijalnoj prošlosti (koja evo samo što nije uskrsla u likovima aktuelnih vladara). A to se onda izvozi na sva pogodna i podatna tržišta, naročito po okrajcima bivših imperijalnih prostora.

Mi ovdašnji mali hrčki smo, dakako, skromniji, naša "meka moć" jedva ako dobacuje do delova eksjugoslovenskog prostora, tako da su nam i serije sa "aktuelnim društvenokritičkim nabojem" nekako okrenute isključivo unutra, ka proučavanju naših društvenih patologija. U kojima će se, doduše, lako prepoznati i komšije, jer su nam društva i države od vrlo slične (trule) građe.

U prethodnom sam broju "Vremena" pisao o hrvatskoj seriji *Novine*; pošto se radilo o prikazu umetničkog dela, dakako da je tekst objavljen u kulturnoj rubrici. Nekako u isto (dakle – koronarno) vreme kad su *Novine* prikazivane na hrvatskoj javnoj televiziji, na srpskoj javnoj televiziji prikazivana je prva (i jedina?) sezona serije *Tajkun*. Ova kolumna nije mesto za analizu i procenu njenog – sasvim solidnog – umetničkog kvaliteta: recimo tek da je serija za preporuku, da su scenarista Đorđe Milosavljević i reditelj Miroslav Terzić ljudi od zlatnog zanata, da je gluma dobra uz nekoliko vanserijskih kreacija (Bjelogrlić, Baćović, pretežno Selimović...) a ostalo prepustimo kritičarima. Na ovom mestu me zanima nešto drugo. Evo šta...

Ko su glavni negativci u *Novinama*, ko su prenositelji virusa najtežih društvenih patologija? Predsednik države, predsednik vlade, šefovi Vrhovnog suda, šefica tajnih službi, gradonačelnik glavnog grada, glavni pop u državi... O kojekakvim ministrima i nižoj boraniji da se i ne govori. Tek negde pri dnu ovog prehrambenog lanca tu je i jedan, štono bi se reklo, tajkun (dojmljivi muljator Kardum, u odličnom tumačenju Aleksandra Cvjetkovića). On odlično pliva u tom mulju, ali nije baš da ima moć da ga kreira; pošto takvu moć, dakako, želi, uključuje se u visoku politiku, jer ona tamo stanuje. S druge strane, naslovni srpski *Tajkun* Vladan Simonović, iako je društveno i finansijski u najmanju ruku pandan Kardumu a verovatno je i bitno "teži" od njega, nekako kao da vegetira u poluapstraktnom društvenom i institucionalnom prostoru, ispražnjenom od svake "politike", a pogotovo od makar i simboličkog prisustva "političara". Njih u *Tajkunu* prosto nema ni na puškomet – ama nikoga, čak ni najbednijeg opštinskog ćate koji udara pečate na građevinske dozvole! Dva-tri puta u seriji se samo spomene nekakva nevidljiva "vlada" ili se kaže da neko "odozgo" nekoga ili nešto gura, i to je to. Jedini korumpirani "državni" likovi koje vidimo su jedan sporedni policijski inspektor i jedan prilično groteskni sudija.

Okej, zašto sve ovo opisujem i odmeravam u jednoj političko-društveno-kulturološkoj kolumni? Zato što je taj tematsko-narativni nivo *Tajkuna* zapravo slika jednog *limita prikazivosti*: čak ni u umetničkoj fikciji ne može se ići tamo gde se u novinarstvu ionako odavno ne može na bilo kojoj nacionalnoj televiziji, kamoli onoj "javnoj": ne može se nosioce najozbiljnije društvene moći – jednom rečju: vladare – prikazivati kao, recimo, korumpirane skotove ili ne daj bože zlikovce. Novinarstvo to ne može sa stvarnim ličnostima, a televizijski igrani program sa likovima koji bi bili proizvod umetničke kreacije, i to čak ni ako provereno nema nikakvih banalnih aluzija na konkretne stvarne ličnosti (kao što ni *Novine* nisu opterećene suvišnim aluzijama na bilo kojeg tamošnjeg Marka ili Janka, nego se bave njihovom *sistemskom* kvarnošću). "Šifrirani" obračuni s bilo kojom ličnošću, strankom ili organizacijom, recimo s bilo kojim "Vučićem" u našoj situaciji, zaista nisu i ne treba da budu posao dramaturga i kreatora igranih serija. Ali, ima nešto drugo što bi trebalo da im bude u domenu: kreiranje umetničke stvarnosti koja je, između ostalih svojih svojstva, u stanju da i široko i duboko zahvati u tamne strane i patologije jedne (prostorno-vremenski) određene i omeđene društvene situacije. Tako *postaje verodostojna*. Ali to se ne može učiniti u kontekstu u kojem je *sistemski nezamislivo* da na javnoj televiziji gledamo seriju u kojoj su najgori negativci predsednik Srbije, predsednik srpske Vlade i ostali, pa makar ama baš ništa ne ukazivalo (jer, da ponovim: nije ni moralna ni zanatska obaveza dramaturgije da pravi tu vrstu "namigivačkih" poređenja) na konkretne ličnosti koje u "stvarnom životu" ovog trenutka obavljaju te funkcije.

A to vam ujedno daje objašnjenje zašto se ovde ponajmanje radi o televiziji: ne, u današnjoj Srbiji se radi o klasičnom slučaju otete države. U takvoj državi čak i imaginarni predsednici, premijeri i ostale otmičarske glavešine uživaju potpuni imunitet od svake pokvarene mašte i prljavih strasti. ¶

Dijalog od lego kocaka

"Ključ tenzija je što nema političkog razgovora i što se on ne vodi u institucijama, tamo gde mu je i mesto. Poziv za razgovor je morao biti otvoren i mnogo ranije, odnosno onog momenta kada je politika izmeštena iz institucija na ulicu. Mi danas nemamo političku borbu redovnim političkim sredstvima, a to su izbori, parlament, govornica, mediji"

Nekoliko događaja u maju učinili su da se rasvetli kako lice tako i naličje političkog života u Srbiji. Među prvima, izveštaj Fridom hausa po kojem je Srbija i zvanično pala "ispod crte", prešavši po zadatim kriterijumima iz konsolidovane demokratije u hibridni režim. Predsednik SANU Vladimir Kostić pozvao je, usled naraslih tenzija u društvu, suprotstavljene strane na dijalog jer je "bolje da se ubeđujemo nego da se ubijamo". Predsednik države Aleksandar Vučić dozvolio je da se predizborni spotovi SNS-a emituju i na "kritičkoj" TV N1, a predstavnici vlasti pristali su da gostuju na toj televiziji i to u duelima sa predstavnicima opozicije. Emitovan je predizborni spot SNS-a, sada već i zabranjen zbog prisustva devojčice, u kome najveći deo scenografije čini ogromni, šaroliki i bajkoviti imaginarijum od lego kocaka. Ostaće upamćen kao simbol veštačke i našminkane Srbije, iznad koje se, baš kao u spotu, osmehuje lik njenog predsednika.

Ipak, postoje li tenzije u srpskom društvu i kakav dijalog ih može razrešiti, pitamo politikologa Bobana Stojanovića. "Kada čujete buku šerpi i lonaca sa mnogih prozora", kaže on u razgovoru za "Vreme", "i kada dobijete reakciju na to u vidu vatre koju pale nekakvi huligani i to u vreme zabrane kretanja, kad nakon toga narodni poslanici započnu štrajk glađu, gde druga strana započne kontraštrajk glađu, kada imamo onaj udarac ispred Skupštine, koji je po meni metaforična vizuelna slika Srbije u prethodne dve-tri godine, onda možemo reći da se neposredno posle vanrednog stanja nalazimo u situaciji gde imamo dve zaraćene grupe."

"VREME": Šta je u osnovi tih suprotstavljenosti?

BOBAN STOJANOVIĆ: Ključ tenzija je što nema političkog razgovora i što se on ne vodi u institucijama, tamo gde mu je i mesto. Poziv za razgovor je morao biti otvoren i mnogo ranije, odnosno onog momenta kada je politika izmeštena iz institucija na ulicu. Mi danas nemamo političku borbu redovnim političkim sredstvima, a to su izbori, parlament, govornica, mediji. Jer moć političara čine i govornica i televizijski studio, kako bi mogli da se predstave publici.

Uprkos tome, opozicija je odlučila da izađe iz parlamenta.

Zato što su bili suočeni sa svim onim što se dešavalo godinama unazad. Za mene je glasanje zvoncem slika parlamentarizma u Srbiji, i ne samo to, nego i besomučno podnošenje istovetnih amandmana čime se praktično obesmislila skupštinska govornica kao arena političke borbe. Pre toga su obesmišljeni mediji, jer doskora niste mogli ni da zamislite nekoga iz vlasti i nekoga iz opozicije da razgovaraju.

Kada govorimo o podeljenosti i tenzijama, pokušavamo da nađemo njihov najdublji uzrok, koren. Gde ga vidite?

Uvek u društvu i među političkim akterima moraju da postoje neke arene za borbu ili, kako se u teoriji kaže, "politički rascepi". Uvek ima nešto što deli vlast i opoziciju. Možda je to pitanje ekonomije, poreza, socijalne politike, ali kod nas su te teme uglavnom bile identitetske: Kosovo, EU, kuda idemo, ka Zapadu ili Rusiji... Međutim, ova vlast je uspela i to da izbaci iz političke arene i da se više ni o kakvim politikama ne razgovara. Ni o Kosovu, ni o EU, ni o visini poreza, ni o obrazovanju, ovde je kao sukob ostalo samo to da li ste za režim ili ste protiv režima. Jer, kad se ukinu svi ovi kanali političke borbe, onda vam ostaje samo to, sukobi na liniji režim i antirežim.

Sada, u kontekstu izbora, da li su uzroci tenzija krajnje konkretni: neslobodni mediji i neravnopravni izborni uslovi?

Mediji, naravno, sa svojim neverovatnim i natprosečnim predstavljanjem vlasti i satanizacijom, brutalizacijom opozicije. Druga stvar je okupacija javnog sektora gde vlast već godinama deli ljude na podobne i nepodobne, pri čemu podobni kreiraju ozbiljnu glasačku mašineriju. I to nije novo, bilo je toga i ranije, međutim ima nešto što je SNS unapredio a što prethodne vlasti sigurno nisu radile, a to je da je ušao i u privatni sektor. Tako da vi danas praktično nemate mogućnost da poslujete i da se bilo čime bavite, da dobijete javni posao, javni tender, čak i da učestvujete na njemu, ako nemate neku vezu sa vlašću.

To je mehanizam koji njima garantuje ubedljivu političku pobedu, kako god opozicija radila. Na taj način Vučić je potpuno zaokružio političko stanje u zemlji, a kada nema mogućnosti za izborna takmičenja i za izbornu debatu o ozbiljnim pitanjima, onda opoziciji ostaje samo da izađe na ulicu i da pokuša da se bori vaninstitucionalnim metodama, što nije dobro ni za koga. I zato kada se pojavila ideja bojkota, a gde ćete veći vaninstitucionalni pritisak od toga da ne želite da učestvujete na izborima, to je bio prvi znak ozbiljnih tenzija i nečega što može da preraste u nešto mnogo problematičnije. I jedina dobra stvar koja je iz toga proistekla u prethodne dve godine jeste što je to pitanje internacionalizovano.

Prethodno ste rekli da doskora nismo mogli ni da zamislimo razgovor između vlasti i opozicije. Ko danas razgovara?

Ovo danas je razgovor između vlasti i opozicije koja izlazi na izbore. Međutim, tu nema relevantne opozicije.

Relevantna opozicija je relevantna po čemu?

Po rejtingu. Nju čine stranke koje bi u zbiru mogle imati dvocifren rezultat na izborima.

Ako opozicija koja izlazi na izbore pristaje na date izborne uslove, iako smatra da nisu dobri, da li to



Foto: Marija Janković

znači da ove sada tenzije ne mogu prestati?

Tako je. Aleksandar Vučić je politički vešt čovek, i kad je čuo da će relevantni deo opozicije da bojkotuje, krenuo je u nekakve svoje igre kako bi umanjio efekte toga. Ubeđen sam da nije bilo smanjenja cenzusa na tri odsto, da bismo imali samo SNS, SPS i manjine u parlamentu. Jer sva istraživanja u poslednje dve godine nikoga od ovih koji sada izlaze na izbore nisu stavljala iznad cenzusa.

Kada je PSG prvi put rekao da razmišlja da bojkotuje izbore, nakon sedam dana Faktor plus je izašao sa istraživanjem da oni imaju čak 5,2 odsto, a do tada nisu bili ni blizu. Posle smanjenja cenzusa, Vučić je krenuo da traži opoziciju koja će da pristane na izborne uslove i da proba da omogući privid regularnih izbora i regularnog parlamenta. I dobio je opoziciju koja mu je omogućila privid da stvarno postoje izbori, kao što će sutra imati privid da stvarno postoje parlamentarne stranke i parlamentarna demokratija.

Može li taj privid, u konačnom, ipak smanjiti tenzije?

Mislim da ne može. Prvo, jer taj deo opozicije ne zastupa veliki deo birača. Drugo, činjenica je da su Vučićevi politički protivnici oni koji ne učestvuju na izborima, a ne oni koji idu na izbore. Bojkot-opozicija mu predstavlja problem, nju želi dodatno da uništi. Ubeđen sam da će prvi naredni izazivač Aleksandru Vučiću doći s boka, iz redova onih koji bojkotuju izbore, a ne onih koji idu na izbore.

U tom slučaju, jedini dijalog koji bi mogao da smiri tenzije bio bi između – koga?

Između svih političkih aktera, ali pre svega između vlasti i opozicije koja bojkotuje izbore.

To vlasti nameće obavezu da pozove na dijalog i još da učini "ustupke", u ovom slučaju oslobodi medije i dozvoli demokratske izbore?

Još kad je počeo prvi dijalog na FPN-u, smatrao sam da opozicija ne sme da bude smuvana na izbore. Vučić je to pokušavao, evo pet novih članova REM-a, formiraćemo nadzorni odbor, promenićemo Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije, neće biti funkcionerske kampanje, što je definisano i uredbom Vlade. Nakon kraćeg perioda, deo opozicije ipak nije naseo na to jer su videli da se ništa nije promenilo.

Sada imamo i izveštaj REM-a, koji je još jedna slika stanja u kom Srbija živi. To je doktorat političke propagande. Voleo bih da znam ko je smislio takav način praćenja medija. A zašto su to uradili? Da bi Evropljanima pokazali kako evo ima dijaloga, evo vi iz opozicije ste natprosečno predstavljeni u medijima, više nego mi. Ali, taj izveštaj REM-a meni je dao još jedan argument da se Vučić ipak plaši i Evrope i sveta. On mora takav izveštaj da pokaže svetu i "dokaže" da je ovde sve u redu. Jer, setite se i nedavnog pisma dela poslanika Evropskog parlamenta u kom se ukazuje na "ekstremno uznemirujuću" situaciju u Srbiji.

Jedan od apsurda političkog života u Srbiji jeste i taj što se Vučić i naprednjaci i dalje obrušavaju na bojkot opoziciju, pre svega na Dragana Đilasa, kao na protivnike koji bezmalo za sobom imaju polovinu biračkog tela. Zašto, kada je pretpostavka da neizlaskom na

»

izbore ionako ostaju na političkoj margini?

Mislim da Vučić nije očekivao Savez za Srbiju. Prvi put se između SNS-a i SPS-a pojavio neko, a SZS je i rejtingom bio između njih. Bio je jači od SPS-a i vrlo je verovatno da je i danas. Jesu stranke SZS-a sitne i rascepkane, ali kada se zaokruže, praktično se prvi put posle 2012. dobio neko "između".

Takođe, on mora da drži tenziju. Mora da ima političkog protivnika da bi svoje političko telo držao aktivnim. Populizam zahteva snažnog protivnika, podele na "nas" i "njih", ali tu je i još jedna stvar, s obzirom na narativ koji je pravljen godinama unazad. Dragan Đilas je protivnik na kome Vučić jača svoju priču o poštenom narodu i tajkunima, o lopovima koji su sve pokrali. On mora da održava tu tenziju jer i posle mnogo godina, a prošlo je već osam, on i dalje jaše na temi borbe protiv kriminala i korupcije.

Vučić je kao lider i političar nastao onog momenta kad je uhapsio Miškovića, i on i dalje hrani tu svoju poziciju. Đilas mu je potreban da održava tu populističku podelu, iako bi racionalan birač trebalo da zaključi da je Vučić nesposoban ako za osam godina nije mogao da procesuira najvećeg tajkuna u zemlji. Međutim, kad imate ovakvu medijsku propagandnu mašineriju kakvu ima vlast, to onda ne može da dopre do glave birača.

Od priče o dijalogu, na kraju smo pored svih TV nacionalnih frekvencija, jedino dobili "oslobođeni" kablovski TV N1, na kome je SNS najzad pristao da učestvuje u duelima sa opozicijom.

S tim što jako precizno biraju s kim razgovaraju. Oni neće da učestvuju u debatama s onima koji neće da izađu na izbore.

Može li biti argument za to što oni koji ne učestvuju na izborima i nisu predviđeni za predizborne debate?

To je stvar propagandne mašinerije koja je osmislila da nije problem u vlasti, nego u ovima što ne izlaze na izbore.

Kako izgleda ono što sada gledamo kao dijalog?

Mi imamo virtuelni dijalog i virtuelnu normalnost, od lego kockica. Odsustvo pravog dijaloga dovodi do odsustva politike, odsustva nametanja bilo kakvih ideja. Te debate su negledljive, neslušljive, ne



"Mislim da je PSG svojom promenom odluke, ako se budu brojali glasovi onako kako će stvarno ljudi glasati, više naškodio Vučiću i UDS-u nego Savezu za Srbiju"

priča se ni o čemu, ponavljaju se fraze o vladavini prava, evropskim vrednostima, putu u EU, ništa konkretnije, ništa značajnije, ništa što treba običnom čoveku. Ali eto, Vučiću valjda odgovara da ima i jedne i druge, kako bi ovi proevropski orijentisani mogli da budu potvrda demokratskog kursa Srbije.

Svakako da u tom kontekstu važne uloge imaju i UDS i PSG.

Vučić pokušava da pravi pandane strankama koje bojkotuju izbore, pa je tako, po mom mišljenju, UDS bio zamena za PSG u trenutku kada se odlučio za bojkot. Mislim da je PSG svojom promenom odluke, ako se budu brojali glasovi onako kako će stvarno ljudi glasati, više naškodio Vučiću i UDS-u nego Savezu za Srbiju. Međutim, ako mi ovde govorimo o dijalogu, o borbi, vidimo da UDS ipak čine ljudi koji su između 15 i 30 godina aktivni u politici i koji su propustili sve svoje šanse. I zaista je neobično ko se tu sve skupio: deseta ruka DS-a, otcepljeni delovi PSG-a, Dosta je bilo, LDP-a, dakle jedna široka grupacija koja treba da bude proevropska opozicija. Ako još budu uspeli da se kandiduju i "1 od 5 miliona", PSG, Dosta je bilo, Metla, Nova stranka, onda će to biti presipanje građanskih glasova iz šupljeg u prazno, od onih glasača koji pošto-poto žele da izađu na izbore. Onu drugu, desnu orijentaciju čini malo Stamatović, malo ekstremnije Zavetnici, još ekstremnije Miša Vacić... Ali suštinski, mi ćemo ostati duboko podeljeno društvo, ne samo bez dijaloga, nego u bližoj budućnosti bez ikakve perspektive da imamo normalan politički život.

Postoji li opasnost da "lego" dijalog i izbori toliko zasene biračko telo da gotovo u potpunosti zaboravi na bojkot i na to čemu on služi?

Mislim da postoji druga opasnost, polazeći od toga da ne znam kakav bi bio motiv da se izađe na ove izbore. Jer, zna se pobednik, manje-više zna se i ko će ući u parlament. Mislim da je ovo prvi put od kada pratim izbore da su oni ne samo najdosadniji, nego i nemate atmosferu izbora. I bez obzira na to što oni kao nešto razgovaraju na televiziji i nešto se svađaju, vi suštinski nemate podelu među izbornim akterima.

Vratiću se na početak, da je podela izmeštena na institucionalni i vaninstitucionalni deo. Izbori treba da reše političke sukobe, a sada to neće rešiti. Moj predlog je da se svako zapita zašto će da izađe na izbore? Sve se zna unapred, sve su karte podeljene, Vučić manje-više čita rezultate u emisijama, i pitanje je da li postoje izbori ili će neko samo upisati konačne cifre. Vučiću je sada teško da napravi atmosferu neizvesnih izbora, a setimo se 2017, kada takođe nije bila ugrožena njegova pobeda, ali je stvorio atmosferu da se mora pobediti u prvom krugu. Sada nema toga, kako i kome da objasni da su izbori neizvesni? On, zapravo, sada mora da nađe način da izvuče jedan deo svojih birača na birališta, i to onih koji direktno ne zavise od njega.

Dijalog s bojkot opozicijom i dalje ostaje nemoguć, i pored mogućeg rasta tenzija?

Ovih sedam godina, možda ne samo u poslednjih godinu i po dana, Vučićev najveći uspeh bio je to što je Srbija u Evropi bila doživljavana kao normalna politička zemlja. Sada će ceo svet znati da jedan deo opozicije nije učestvovao na izborima. A zašto nije učestvovao? Zato što je autokratija. Naravno, pitanje Kosova jeste dominantnije, ali nisam siguran da će Evropa smeti da dopusti, kao što je dopustila Orbanu, koji im sada predstavlja ozbiljan problem, tako autoritarne režime i u ovom svom delu. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Prvi put sa ministrom na jarebici



NEKONTROLISANA PITANJA: Reporter, teča i ministar
Foto: Đorđe Đoković

Kad se pojelo predjelo, kad se pojelo jelo, kad su se pojela dva glavna jela, desert, kad je lični fotograf gospodina Teče usliko Ministra sa Tečom, promocija domaćih turističkih mesta je završena

Skoro pa sredinom prošle nedelje stigne informacija da ministar Rasim Ljajić stiže na Divčibare, u okviru akcije "Letujmo domaće". Mada bilo lošo vreme, magla plus kišica, reporter ne odoli izazovu, i krene na obronke Maljena, gde se nalazi ova "turistička destinacija".

Stigne do hotela "Crni vrh", objekat košarkaša Miloša Teodosića, koji je prošle godine uspešno otvorio lično Vučić gospodin, vidi, po te beogradske crne limuzine, da ministar Rasim već stigo. I reporter sedne u kafe hotela, gde se već rasporedio ministar, kao i vazdan uposlenika Turističke organizacije Srbije, članova ministar partije, aktivista i funkcionera Srpske napredne stranke, novinara koji će sve uslikaju i opišu...

Ministar stolu priđe gospodin sa rezedo pruge na kravati, pa se vaspitano pre'stavi: Profesor Ivanović, član Gradskog veća Valjeva, teča ministra policije Stefanovića, pričao mi je da ste mnogo dobar čovek. Teča funkcionerski dodade da je ministar lepši nego na televizor, sočim se ministar ministarski složi.

CCC...

Protokol obavijesti da je, zbog lošo vreme, otkazana poseta vidikovcu, sve aktivnosti će se održati u hotelu, izvedoše ministra na terasu, kamere uslikaše kako ministar usredsređeno gleda u maglu. Onda svi krenuše po te stepenice, brat Miloša Teodosića, Jovan, objašnjavao je da će sportisti pravo iz soba izlaziti na sportske terene. Stigoše do sportske hale, teretane, zatvorenog bazena, ministar je sve postizavo, sa ruke na dupe komentarisao, Ccc. I gospodin Teča sve postizavo, opominjući ličnog fotografa da ne dangubi, nego da ga slikava, ovaj mu je odgovarao da nema dovoljno svetla. Zadržaše se kod bazena, pokazaše ministru džakuzi, teretanu, ovaj je i dalje bio na Ccc, svaki milimetar prostora iskorišćen Ccc, diže obe ruke, kamere uslikaše, Pun pogodak... Ondak još odaše hodnicima i stepenicama, pa se zaustaviše u jednom od holova, pomeriše saksiju sa cvećem, pa metuše ministra pred kamere.

Pa uze ministar kaže da je ovo izvanredan objekat za sportske sadržaje, da će se dati milion evra iz Nacionalnog investicionog plana, da će se dati još miliona za infrastrukturu, vodovod i kanalizaciju na Divčibarama, da će oprave novu trafo stanicu... cilj je da se Divčibare zadrže u top 10 turističkih destinacija... Reporter upita, da li su pitanja podeljena, ili mogu da pitaju i padobranci, svi oćutaše, pa novinar upita, Oli će ministar na izbore, ili će, možda, u bojkot. Ministar iz prve odagna sve dileme, on je na listi "Za našu decu"... Posle ministra reč dobi predsednica TOS, koju niko nije pitao iz koje je partije, koja reče da promovišu domaća turistička mesta, značajno je da imaju hotele van gradskih centara, a ovo je hotel van centra...

NENAMEŠTENA PITANJA I NAMEŠTENI MEDIJI

Posle izvanrednog promovisanja domaćih turističkih mesta, sve pozvaše u restoran, na zasluženi ručak. Restoran beše prostran i sposoban, okrugli stolovi sa po točno osam stolica. Ministar sa saradnici je već bio za glavnim astalom, izneše predjelo, više vrsta samo takvih sireva, plus neki zeleniš, reporter, aperativno, uze rakiju od dunje. Doneše prvo jelo, konobar objasni da to zelena sarmica i paradajz sa poširanim rižotom.

Jedan od konobara glasno objavi da sledi glavno jelo, prepelice, jagnjeći kotleti i jagnjeći but. Ministar samo malo zasuka rukave sivog sakoa, s obe ruke dohvati jarebicu, bez da čini Ccc, uze da se zalaže. I reporter, bez da zavrće rukave, priđe jarebici, koja bila sitna ko vrabac, naruči vino, konobar samo reče, "traminac". Pred ministra izvedoše glavnog kuvara sa velikom kuvarskom kapom, koji se nakloni, objaviše da stiže drugo glavno jelo, jagnjeće pečenje.

Ministar i to izdrža sa zavrnutim rukavima, novinar uze još "traminca", jedan od kolega iz tih Alo medija, što bili za taj okruglo sto, ga upita, A iz kojih je on novina, kad dobi odgovor, dodatno upita, Jeste i vi kod Coke, kog Coke, onog što je kupio "Večernje novosti". Novinar "Vremena", na tu okolnost, uze još jednu, jubilarnu, čašu traminca, ministar Ljajić se diže od stola, zakopčavajući dugme na sivom sakou, u prolazu reče novinaru: Vidite da kod mene nema nameštenih pitanja, novinar ga obradova odgovorom, da zato ima "nameštenih medija".

Stigoše i slatkiši, objaviše da to kolač sa čokoladom, karamelom i lešnikom, plus sladoled od čokolade. Dok su u restoranu bili slatkiši, ministar je, ispred hotela, davo izjavu, kome treba, da je mladi SNS kandidat za gradonačelnika Valjeva, koji u CV ima da je bio pomoćni trener u Teodosićevom košarkaškom kampu na Srebrnom jezeru, najbolji, zna, upozno ga još na Srebrnom jezeru. Kad ministar završi sa promovisanjem domaćih turističkih destinacija, dohvati ga gospodin Teča, i tako ga držaše dok ih lični fotograf gospodina Teče, koji zaosto da pojede slatkiš, ne uslika.

Dole, u restoranu, bi kraj, novinaru ne uslišiše molbu da mu spreme jarebicu i jagnjeće pečenje, koje nije pojo, predsednica TOS, koja imađaše žaketu koja joj se slagala sa plavom onduliranom kosom, zaostade, biće potpiše račun, jer i vako promovisanje "Letujmo domaće" mora neko da plati. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

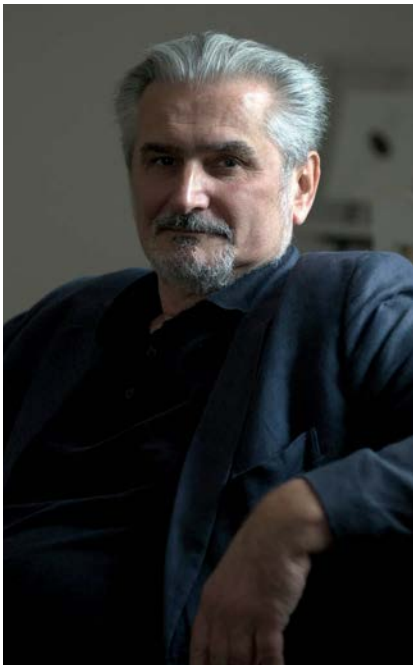
Šta ako druga strana oćuti

Predlog za osnivanje Fonda za kulturu, koji je nedavno upućen Ani Brnabić, jedan je od načina koji bi smanjili probleme u kriznim situacijama

Grupa vodećih stručnjaka i profesionalaca u oblasti kulture predložila je prošle nedelje Vladi Srbije osnivanje Fonda za kulturu, kao posebno važnu, dugoročnu i preko potrebnu meru u rešavanju kulturne politike nakon korona krize. U otvorenom pismu Kabinetu premijera Srbije poslatom sa tribine "Kultura posle virusa", objašnjeno je da bi cilj Fonda za kulturu bio da obezbeđuje uslove za razvoj kulturno-umetničkih delatnosti koje uključuju kreativne industrije – što je neophodno za napredak društva zasnovanog na kreativnosti. Prema saznanju potpisnika tog pisma, premijerka Ana Brnabić je upoznata sa njegovom sadržinom, pa zato očekuju odgovor.

Kako objašnjava Zoran Hamović, jedan od osnivača udruženja "Kreativna Srbija", koje je inicijator ove akcije, "ovaj Fond bi trebalo da brani kulturu od kriznih situacija i udara kakav smo upravo doživeli zbog korone, zato što je oslobođen administrativne procedure i reaguje brže od svakog ministarstva. Takav fond bi, između ostalog, koristio samostalnim delatnicima koje je ova kriza doslovno ostavila bez sredstava, štitio bi i tradiciju i savremeno stvaralaštvo, i podržavao bi nove talente. Sve to podrazumeva pametno korišćenje sredstava, a ne njihovu zloupotrebu na programe koji nemaju veze sa kulturom."

Potreba za ovakvim fondom postojala je i ranije, pa je činjenica da je iniciran baš sad, u predizborno vreme, i to od strane stručnjaka koji većinom pripadaju opoziciji, zvuči kao predizborna kampanja. "Konkretan povod da reagujemo je nedavna odluka Vlade da se kulturi, i to od njenog mizernog budžeta, oduzme još 20 odsto! Ne verujem da je prilikom najnovijeg rebalansa budžeta Ministarstvo odbrane izgubilo 20 odsto", kaže filmski reditelj Janko Baljak, profesor Fakulteta dramskih umetnosti, a Zoran Hamović, inače direktor i glavni urednik izdavačke kuće Clio, podseća da je Udruženje profesionalnih izdavača Srbije ponudilo Ministarstvu kulture i informisanja da zajedno reše posledice gubitka tržišta zbog korone, "ali su nam oni odgovorili ćutanjem. Kad smo shvatili da je to njihov odgovor, odlučili smo da sami probamo ono što je u našoj moći. Naime, da li je moguće da će bilo ko da pomisli da je pozicija SNS-a toliko snažna da obesnažuje sve što mi mislimo i radimo? Mi ćemo u onome čime se bavimo insistirati na promenama, prvo kroz dijalog, a potom i kroz činjenje." Da li je ovo dobar tajming za pokretanje Fonda za kulturu s obzirom na premijerkin, a i cele Vlade, angažman oko junskih izbora? "Jeste, zato što bi bavljenje kulturom sadašnjoj Vladi moglo da donese poene u očima glasača, a u slučaju da oni ne nađu vreme za naš predlog, ni članovima narednog saziva neće smetati da osvoje poene razmišljanjem o Fondu za kulturu", kaže Zoran Hamović.



Osim poziva premijerki Brnabić na dijalog o Fondu za kulturu, predloženo je i da se razgovara uopšte o neophodnim promenama kulturne politike posle korona krize, a pre svega o hitnoj interventnoj finansijskoj podršci za obnovu i razvoj kreativnog sektora, kontinuiranoj podršci za slobodne umetnike, i o rekonstruisanju šeme stalnog zaposlenja. Predlog dijaloga dve suprotstavljene opcije česta je pojava naše svakodnevice, a još češća – nemanje zainteresovanosti da se takav predlog realizuje. "Šta ako druga strana oćuti? Mislim da su novinarima i filmadžijama bliske takve situacije", kaže Janko Baljak, "ali to nije izgovor da nemamo film – snimio sam *Anatomiju bola* iako je Dragoljub Milanović odbijao da nam da izjavu. I ćutanje je oblik dijaloga. Oni i računaju da će nas nedostatak dijaloga i opšte stanje apatije učiniti pasivnim ali, kao što vidite, ipak se čuje glas te kritičke javnosti."

> **"Pomoć samostalnim umetnicima nije ulaganje u kulturu, država je to uradila da smiri uznemirenost. Mi nudimo inicijativu kojom ćemo dijalogom naći rešenja postojećih problema i krenuti dalje"**
>
> *– Zoran Hamović*

Dijalog sa državom koji je da sada ostvarivan, naši sagovornici ne smatraju konstruktivnim. Janko Baljak smatra da je "ministar Vladan Vukosavljević već duže vreme skrajnut, on u ovoj vlasti nije neko ko se o bilo čemu pita, pa se tako i ponaša. Dozvolio je da se Strategija za razvoj kulture usvoji uprkos mnogim primedbama. Dijalog ne postoji, javna rasprava o tom dokumentu je vođena pro forme. Sve što se ovde radi, pa čak i na planu kulture, je foliranje dijaloga i javnosti. Usvojena je Strategija koja je ori-

jentisana ka afirmaciji prošlosti, obeležavanju godišnjica i jubileja kao da smo u devedesetim. A kako će se naši potomci sećati ovog doba ako ne afirmišemo našu stvarnost? Nisam ja razočaran radom ministra Vukosavljevića zbog njegove nesposobnosti i nedostatka autoriteta u Vladi, nego zato što je na tom mestu čovek koji idealno služi kulturnom modelu i slici stvarnosti devedesetih."

Kao što se zna, Ministarstvo kulture i informisanja, odnosno Vlada Srbije, odobrili su samostalnim umetnicima po 90.000 dinara pomoći zbog krize izazvane koronom, što demantuje utisak da državi nije do onih koji se bave kulturom. Međutim, po Hamoviću, "to nije ulaganje u kulturu, država je to uradila da smiri uznemirenost. Mi nudimo inicijativu kojom ćemo dijalogom naći rešenja postojećih problema i krenuti dalje." U tom kontekstu, naglašava Hamović, treba reći da Ministarstvo kulture nije odustalo od konkursa za sufinansiranje, a da ih je Grad Beograd ukinuo. Janko Baljak podseća da od kako je SNS na vlasti, Grad ne finansira film. "Neverovatno je da društvo ne prepoznaje potencijal filma. Makedonski kandidat za Oskara *Zemlja meda*, film koji je prvi put u istoriji Sandens festivala dobio dve nagrade, učinio je mnogo više za afirmaciju svoje države nego sva njena privreda. Zato Belgija izdvaja dodatni novac iz budžeta, jer je svesna šta može film da učini za nju. Novi talas rumunskog filma nije se pojavio zato što su moji studenti manje talentovani od svojih rumunskih kolega, nego zato što njihova država ulaže u njih. Sadašnjoj vlasti bode oči Filmski centar Srbije. Ne mogu da prihvate da je naš najuspešniji film proteklih godina onaj koji govori o zločinu nad Albancima, *Teret* Ognjena Glavonića, mog studenta, a ne *Kralj Petar*. To je očigledan dokaz da mentalno nismo izašli iz devedesetih. Takođe, ovde se ne prepoznaje umetnička vrednost filmskog posla. Država govori o stimulisanju produkcije manje-više drugorazrednih spektakala, a kinematografija se shvata kao grana privrede."

Ovde se ne prepoznaje umetnička vrednost filmskog posla. Država govori o stimulisanju produkcije manje-više drugorazrednih spektakala, a kinematografija se shvata kao grana privrede"

– Janko Baljak



Fotografije: Marija Janković

Udruženje "Kreativna Srbija" osnovano je pre devet godina s ciljem da afirmiše umetničko stvaralaštvo, kulturne produkcije i ekonomije kreativnosti, da unapređuje uslove za razvoj preduzetništva u kulturi i kreativnih industrija. Cilj Saveta za kreativne industrije, koji je inicijativom Ane Brnabić oformljen pre dve godine, je "omogućavanje još bržeg razvoja tog sektora, koji već doprinosi domaćoj privredi više nego pojedini tradicionalni sektori", a njegovim najvidljivijim uticajem na našu kulturnu scenu smatra se konceptualno neslaganje sa Ministarstvom kulture. "Naš posao je da sve stavimo pod jednu kapu i da ne dozvolimo da kreativne industrije predstavljaju samo trgovinu gejmingom", kaže Hamović. Baljak podseća da je na poslednjem Biznis forumu na Kopaoniku usvojen dokument *Smart Specialisation Strategy Serbia,* koji se odnosi i na kreativne industrije, odnosno na kreativnu digitalnu audiovizuelnu produkciju, gejming industriju, i na pametnu i vizuelnu ambalažu. Janko Baljak pita "da li je to kultura ili biznis" i upućuje na odeljak pomenutog dokumenta u kome su pobrojane firme koje će se baviti kreativnim industrijama. "Ovaj dokument, o kome znaju samo oni koji su u direktnom odnosu sa premijerkom i ministrom Malim, što znači ljudi koji nisu profesionalno u kulturi, jeste pokazatelj koja vrsta kulture zanima našu državu."

Inicijatori osnivanja Fonda za kulturu i promena u kulturnoj politici izložili su mnogo problema. Da li imaju predloge i za njihovo rešavanje? Hamović odgovara pozitivno. "Već na tribini je odlučeno da podržimo projekat osnivanja Muzeja jezika i pisma i Kuće pisaca u Tršiću tako što ćemo tražiti od relevantnih organa Loznice i Republike da se taj projekat sprovede u delo, kako bismo pomogli tamošnjim kolegama. Van Beograda kulturni život je izuzetno teško realizovati, pa nam je u tom kontekstu na tribini izuzetno dragocena bila priča Dajane Đedović, bivše direktorke Kulturnog centra "Vuk Karadžić" u Loznici. Rekla je da su institucije kulture u malim sredinama otuđene kako od onih koji u njima rade tako i od publike, a okupirane su od politike. Zatim, smatramo da bi trebalo doneti regulativu kojom se uređuje elektronski prostor. Izdavači često govore o pirateriji, svi se oglušuju o to. Mi smo sada u poziciji sponzora pod prinudom zato što dajemo sadržaj, a za to nam niko ne plaća. Državni organi su jedini put do rešenja tog problema, zato što samo oni donose zakone i sprovode ih. Nemamo ništa protiv da nas država gura na tržište, ali bismo hteli da je ono uređeno. To isto važi za muziku i film, jer to što se radi neko mora da plati. Da li će to biti korisnik ili država kao prvi i najvažniji kupac, to je pitanje koje mora da se odredi zakonom."

Tokom ove pandemije utvrdili smo da možemo bez aviona, kamiona, restorana, automobila, ali da bez knjiga, muzike i filmova ne možemo, rekao je nedavno pisac Dejan Tiago Stanković, posle čega se o tome više nema šta reći. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Obračun posle korone



Foto: Tanjug / Dušan Aničić

REDOVAN SISTEM RADA: Iz vanrednog u katastrofalno stanje

"I posle svega, RFZO je doneo odluku da će, bez obzira na vanredno stanje, a zbog manjeg broja fakturisanih pregleda, plata izabranim doktorima opšte medicine biti manja. Izuzetak su načelnici i šefovi. Oni nisu radili u kovid ambulantama već su radili 'redovne' pacijente i prikazivali znatno veći broj pregleda od onih koji su radili u kovid ambulantama", kaže dr Milica Nikolić Urošević

Prvi jun 2020. godine bio je najavljeni datum vraćanja zdravstvenog sistema Srbije u redovan sistem rada. I to se dešava, sudeći po iskustvu izabranih doktora opšte medicine. "Redovan sistem rada pre vanrednog stanja: nedostatak termina za zakazivanje pregleda, nezadovoljstvo pacijenata koji ne mogu da obave pregled kod specijaliste u bolnicama, nedostupna visokosofisticirana medicinska oprema, medicinske sestre u funkciji telohranitelja specijalista koje ne dozvoljavaju da pacijent otvori vrata ordinacije specijaliste, iznova upućivanje na domove zdravlja da izabrani doktor pronađe nepostojeći termin za kontrolni pregled, za šta se unapred zna da je nemoguća misija, odbijanje profesora, docenata, načelnika i šefova odeljenja da daju termine za zakazivanje u IZIS-u, zabrana izabranom doktoru specijalisti opšte medicine da pacijenta uputi na pregled kardiologu, endokrinologu, pulmologu, postavljanje 'filter' dijagnoza za upućivanje na pregled specijaliste... I zaista, sve ovo je preko noći u potpunosti ponovo počelo da se dešava", objašnjava za "Vreme" prim. dr Milica Nikolić Urošević, predsednica Udruženja za zaštitu prava izabranih doktora opšte medicine Srbije (UZPIDOMS).

Prema njenim rečima, prvog juna su "pušteni" termini za zakazivanje pregleda specijaliste i došlo je do gužve u čekaonicama budući da su pacijenti požurili da dođu do svog izabranog lekara, bez zakazivanja, kako bi pokušali da obezbede uput za pregled specijaliste, a poučeni ranijim iskustvom da je zakazivanje pregleda moguće samo prvih nekoliko sati. Doktorka Nikolić Urošević kaže da se u čekaonicama domova zdravlja pacijenti ne drže uputstva o preporučenom rastojanju. "Izabrani doktori opšte medicine nekoliko godina unazad zagovaraju konsultaciju na daljinu, odnosno telekonsultaciju, kako bi se izbeglo beskonačno traženje termina za zakazivanje pregleda specijalista, pisanje besmislenih uputa 'bez termina', odlazak pacijenta u bolnice gde bivaju vraćeni jer 'nisu zakazani'. A sve to sa ciljem da se spreči gubitak dragocenog vremena za postavljanje dijagnoze i početak lečenja. Jer, konsultacija znači pregled 'sad i odmah', a ne nekoliko nedelja kasnije."

Nemoguće je doći do podataka koji bi bili relevantni da bi se sagledala situacija u zdravstvenom sistemu posle epidemije, reči su Radeta Panića, predsednika



Dr Rade Panić
Foto: UNS



Dr Milica Nikolić Urošević
Foto: UNS

Saveza lekara i farmaceuta Srbije (SLFS). "Na sva pitanja koja smo postavili Ministarstvu, a u smislu dostave podataka od javnog značaja, odgovor je bio da će nam dostaviti u zakonskom roku od 45 dana. Uopšteno govoreći, od ustanove do ustanove je različito. Svuda se počelo sa delom tzv. redovnog programa. U retkim ustanovama u punom obimu. Pacijenti se primaju u bolnice uz urađeni tzv. brzi test. Ne postoji protokol ili uredba kojom je regulisano kada i kako bi ustanove trebalo da počnu sa radom u punom obimu. Slična situacija je i sa domovim zdravlja i specijalističkim ambulantama. Negde se pacijenti ponovo upućuju svojim izabranim lekarima da ponovo zakazuju preglede. Evidentno je da kontrolisana epidemija i dalje traje, što unekoliko ometa mogućnost organizovanja rada u punom obimu."

Prema njegovim rečima, dezinfekcija kovid ustanova, a i svih ostalih u delu koji je zbrinjavao kovid pacijente, urađena je ili se još uvek sprovodi. "Tu je nastao problem, jer direktori pokušavaju da pošalju zaposlene na kolektivne godišnje odmore, a to nije u skladu sa zakonom, PKU čl. 100, tačka 6. O kvalitetu dezinfekcije se može diskutovati, ali konkretne informacije i dokaze nemamo. Opravdano sumnjamo da se ne radi u punom obimu i po svim pravilima."

KOVID OBEĆANJA

Lekari opšte medicine su od početka vanrednog stanja radili u specijalnim ambulantama za respiratorne infekcije (1. aprila nazvane "kovid ambulante"), gde su pregledali isključivo pacijente sa respiratornim smetnjama i povišenom temperaturom. U osam sati uveče su mogli da čuju aplauz i predsednika kako ih naziva "herojima", a ipak će im plata biti manja.

"Bez preciznih instrukcija, bez podrške epidemiologa i laboratorije, bez adekvatne opreme i zaštite, prepušteni na milost i nemilost v.d. direktora, sami su stvarali algoritme, razmenjivali bitne informacije i radili, radili, radili i po dvanaest sati u smeni", objašnjava predsednica udruženja izabranih lekara opšte medicine. "I posle svega RFZO je doneo odluku da će se bez obzira na vanredno stanje, plata izabranim doktorima opšte medicine obračunati na osnovu efikasnosti rada i broja pruženih preventivnih pregleda u prvom kvartalu koji obuhvata i mart mesec, kada je proglašeno vanredno stanje. Zbog manjeg broja fakturisanih pregleda, plata će biti manja. Izuzetak su načelnici i šefovi. Oni nisu radili u kovid ambulantama već su radili 'redovne' pacijente i prikazivali znatno veći broj pregleda od onih koji su radili u kovid ambulantama. U nekim manjim mestima, postoje primeri da su nagrađeni izabrani doktori opšte medicine koji su radili na prvoj liniji zauzdavanja epidemije korona virusom. Ali je to raritet."

Zaposleni koji su radili u kovid ustanovama više su kažnjeni nego što su nagrađeni, potvrđuje Rade Panić. "Većina nije dobila stimulaciju od 10 odsto, a mnogima su zarade umanjene i u delu prekovremenog rada. Postoji uputstvo i preporuka ministarstva da poslodavac u ustanovi obezbedi adekvatne nagrade za zaposlene koji su bili angažovani u kovid jedinicama. Retke su takve ustanove, navedimo primer KC Kragujevac kao pozitivan, zaposleni su dobili stimulaciju 30 odsto. Neki direktori pokušavaju da ospore i korišćenje starih godišnjih odmora do 31. decembra, kako je Vlada odlučila. Poseban problem je sa onima koji su bili angažovani, a da pre toga nisu bili u radnom odnosu. Koliko nam je poznato, samo su retki primeri gde su ti izvršioci dobili Ugovor o radu bar na određeno, iako je postojala Uredba Vlade da se izvrši popuna plana zaposlenih. Sve ovo je posledica neusaglašenih zakonskih akata, od kojih se neki i ne primenjuju iako su na snazi."

Ministarstvo zdravlja je tokom vanrednog stanja proglasilo zabranu dopunskog rada lekarima iz državnog zdravstva u privatnim klinikama, ali nije poznato da li je ta odluka suspendovana prestankom vanrednog stanja. Doktorka Nikolić Urošević kaže da je to bio "najveći udar" na privatno zdravstvo. Udruženje kojem predsedava uputilo je ministru zdravlja Zlatiboru Lončaru posebnu molbu da zadrži tu zabranu i posle ukidanja vanrednog stanja, da ne bi došlo do zastoja u radu državnih klinika. "Molba je zasnovana na opravdanom strahu pacijenata da ukidanje vanrednog stanja nosi opasnost da će odmah po ukidanju vanrednog stanja specijalisti iz državnog zdravstva zanemariti svoje obaveze definisane ugovorom o radu za obavljanje pregleda i dijagnostike u državnim bolnicama, i da će se odmah uključiti u rad privatne prakse."

Ni SLFS nema informaciju da li je zabrana povučena. "Samim prestankom važenja vanrednog stanja trebalo bi da je prestala i radna obaveza, time i zabrana angažovanja u smislu dodatnog rada u privatnim ustanovama. Situacija na terenu ovim povodom je raznolika", objašnjava dr Panić. »

"Specijalistički" i specijalistički pregled

Da li smo znali da specijalistički pregled ponekad ne obavljaju specijalisti? "Izabrani doktori opšte medicine nekoliko godina unazad insistiraju da specijalistički izveštaj specijalista potpiše elektronskim kvalifikovanim potpisom, kako bi se izbegla sve prisutnija praksa da pacijenta u bolnici pregleda klinički lekar sa licencom opšte medicine LKS, a koji podleže kaznenim odredbama zakona o zdravstvenoj zaštiti ako samostalno pregleda pacijente, samostalno sačini izveštaj sa 'specijalističkog' pregleda i predloži lekove", kaže dr Milica Nikolić Urošević.

Osobe sa dijabetesom i korona



Bojana Marković
Foto: Oliver Bunić

Najviše su, ipak, oštećeni pacijenti koji nisu mogli da se leče tokom epidemije. Prema rečima Bojane Marković, predsednice Udruženja za borbu protiv dijabetesa Grada Beograda "Plavi krug", za vreme vanrednog stanja državne klinike nisu radile, a privatni sektor nije imao razumevanja za osobe sa dijabetesom. "Osim toga, mnogi poslodavci su primoravali osobe sa dijabetesom da rade, iako je rečeno da smo u rizičnoj grupi, o čemu smo obavestili nadležna ministarstva i premijerku." Ministarstvo za rad nije odgovorilo, Privredna komora Srbije je rekla da to nije njihova nadležnost, obratili su se predsedniku Srbije, premijerki i ministru zdravlja, da bi najzad stigao odgovor iz Ministarstva rada u vidu linka o pravima i obavezama poslodavaca tokom vanrednog stanja.

Od ove nedelja, klinike su počele da primaju pacijente koji su bili zakazani pre proglašenja vanrednog stanja; neke klinike traže novi uput, a neke primaju sa starim, zato treba proveriti. Osobe sa dijabetesom i dalje moraju da budu oprezne jer nije proglašen kraj epidemije, te se savetuje obavezno nošenje maski i rukavica u zatvorenom prostoru i prilikom pregleda kod endokrinologa, kao i redovna kontrola šećera.

DA LI NAS LEČE NAJGORI ĐACI

Negativna selekcija i partijsko zapošljavanje lekara tema je sa kojom ćemo se suočavati narednih godina, o čemu svedoči nedavno penzionisana doktorka i profesorka sa vrhunskim rezultatima u svojoj specijalizaciji, koja je molila da ostane anonimna zato što se boji. Kaže da je bila praćena. "Pre odlaska u penziju preporučila sam koleginicu da dođe na moje mesto, budući da sam pratila njen rad i znam da je među najboljima. Međutim, rešenje o njenom naimenovanju je pocepano mog poslednjeg radnog dana i primljena je koleginica sa prosekom ocena sedam", kaže profesorka. U tu kliniku je primljen i jedan mladi kolega kojeg je poslao "onaj političar iz Kruševca", a za koga profesorka kaže da ga je mrzelo da uzme kompletnu anamnezu jer "ne voli da razgovara sa ljudima", kako je objasnio.

Postavlja se pitanje da li nas leče najgori đaci. "Nažalost, zapošljavanje po partijskoj liniji je odavno prisutno u našem zdravstvenom sistemu, a sada je došlo do svog vrhunca", kaže Panić. "Moguće je dobiti posao samo ako ste u stranci i ako aktivno doprinosite skupljanjem sigurnih glasova, ili učestvovanjem u predizbornoj kampanji. O stručnosti kadra koji se zapošljava teško je govoriti uopšteno, ali svakako se vrši negativna selekcija, a kolege dovode u pasivno-zavisni odnos koji ostavlja traga i u njihovom stručnom radu. Zdravstveni sistem je organizovan i po vertikalnoj i po horizontalnoj osnovi. Od zaposlenja pa do završetka edukacije, usavršavanja i mogućnosti da se radi kako propisi nalažu, puno je mogućnosti da se na zaposlenog izvrše različiti pritisci ili da bude ucenjen, i zbog toga se često dešava da kolege podlegnu takvim pritiscima. U mnogim slučajevima se radi o situacijama koje se mogu podvesti pod mobing."

Prim. dr Milica Nikolić Urošević ukazuje na činjenicu da se novoprimljeni lekari zapošljavaju u bolnicama, a da niko ne želi da radi u opštoj medicini iako bi upravo za izabranog doktora opšte medicine trebalo da se biraju najbolji đaci. "Izabrani doktor opšte medicine je jedini u sistemu zdravstva koji posmatra celog čoveka, a ne samo jedan organ. Mladi lekari bi morali da nauče da povezuju simptome sa oboljenjima, da tumače rezultate, ne prema referentnim vrednostima laboratorije već prema individui sa svim njenim osobinama, godinama, strahovima, mentalnom stanju i drugim bolestima. Za savladavanje praktične primene teorijskog znanja, potrebno je vreme. Ono što se sa sigurnošću može reći je da u Srbiji uskoro neće imati ko da leči ovaj narod. Kada nas doajeni srpskog zdravstva zauvek napuste, neće imati ko da mlade lekare nauči praktičnom lekarstvu."

PROGANJANJE, OTKAZI, MANIPULACIJA

Predsednica Udruženja za zaštitu prava izabranih doktora medicine kaže da su joj se obraćale kolege koji su u svojim primerima iznosili strah od proganjanja, otkaza, manipulacije, a pogotovo u malim sredinama gde se svi poznaju. S druge strane, u gradovima je izraženije nepoštovanje doktora opšte medicine. "U malom mestu gde nema mogućnosti da se bira između više lekara, građani ne vređaju doktore. U velikim gradovima, kako reče pacijentkinja izabranom doktoru, 'menjaću vas kao upotrebljenu papirnu maramicu', a sve iz razloga nezadovoljstva jer joj izabrani doktor nije ispunio želju da napiše neki uput ili lek na recept i tako prekršio postavljena pravila. Srpsko razmišljanje 'ono što je za džabe verovatno i ne vredi ništa', na primeru izabranog doktora opšte medicine dobija pun značaj. Privatnicima se mora iskeširati veća suma novca, pa su zato više poštovani jer 'sigurno nešto vredi ako je skupo', bolje su plaćeni, mogu da rade ultrazvuk i dopler iako su početnici, niko ih ne kažnjava što su preporučili najskuplji lek...", kaže doktorka Nikolić Urošević.

Dugogodišnje "ćuti, imaš posao", strah od otkaza i maltretiranja doveli su do potpune apatije među lekarima po pitanju borbe za bolje uslove rada i svoja prava. "Ko se usudi da proba da ostvari svoja prava, biva obeležen kao neprijatelj ustanove (čitaj direktora) i na njega se obruši cela bulumenta direktorovih poslušnika. Osim toga, zakonski normativi su veoma komplikovani, a iscrpljujući procesi traju više godina. U takvim uslovima ide se lakšim putem, tj. izbegavaju se situacije u kojima ste meta i ometani u svakom smislu. U privatnim ustanovama nema sindikata, tako da zaposleni najčešće i ne znaju svoja prava. Mali je broj stalno zaposlenih u privatnim ustanovama, već su to prvenstveno angažovane kolege koje su već zaposlene u državnim ustanovama", kaže Panić. ¶

BILJANA VASIĆ

DRAGAN ILIĆ



Deco, pozdravite tatu i mamu



Screenshot

Čini mi se da je i tokom ove predizborne trke zabrana nekog spota vladajuće stranke izazvala veću medijsku pažnju od njegovog emitovanja. Vučić je ponovo postavljen u svoju omiljenu poziciju u svim političkim nadmetanjima, a to je uloga žrtve

Protekle nedelje deca su na različite načine bila tema televizijskih programa. Ponekad su se pojavljivala kao akteri, ponekad su bila tema rasprava, ali je možda najčešće bio prisutan specifičan način obraćanja gledaocima, gde se autori obraćaju detetu u svima nama. Ovo je vreme pred izbore, pa poruke moraju biti jasne i pojednostavljene, kao da smo deca kojoj sa malih ekrana govore njihovi vršnjaci, ili brižni roditelji koji će da brinu za našu srećnu budućnost.

Počnimo od političara. Veliku polemiku izazvao je spot u kojem se Aleksandar Vučić igra lego kockama sa devojčicom gradeći škole, puteve i sreću za decu i njihove očeve koji rade u inostranstvu. Naravno da su deca bila korišćena u predizbornim kampanjama decenijama unazad, ali je REM odlučio da po prijavi televizije N1 naredi zabranu emitovanja ovog spota. Ako će to biti princip za buduće kampanje, onda je sve u redu. Ipak, čini mi se da je i tokom ove predizborne trke zabrana nekog spota vladajuće stranke izazvala veću medijsku pažnju od njegovog emitovanja. Vučić je ponovo postavljen u svoju omiljenu poziciju u svim političkim nadmetanjima, a to je uloga žrtve. U stvarnosti, naravno, nije tako jer kao predsednik ima neograničene mogućnosti da u medijima sprovodi funkcionersku kampanju.

Istog dana, posetio je Bugarsku i sa Bojkom Borisovom proveo u igri fantastičan dan. Leteli su helikopterom nad deonicama auto-puta i gasovoda, a zatim se džipom vozili nezavršenom trasom. Vozio je domaćin, a izgledalo je kao da se dva dečaka fantastično provode. Tog dana, bio je Međunarodni dan deteta, a Borisov je priznao da datum posete nije slučajno odabran jer, osim brige za budućnost naše i bugarske dece, i političari su imali priliku da se poigraju. Onako, za svoju dušu, kako već dečaci umeju, ako im se ispune snovi da voze helikopter ili džip. To je mnogo zanimljivije od igranja kockicama.

Helikopterom se igrao i Željko Mitrović odletevši do "Zadruge" u Šimanovcima, jer je slavio rođendan i činjenicu da je postao deda. Napirlitanim učesnicima šou-programa sa neba je spustio u korpi hranu, slatkiše i pare, sve ono što su danima priželjkivali, kako rekoše u reportaži na Pinku. Kakva simbolika, u danima kada građanima stiže lova u vidu 100 evra od države.

Ovim smo svi skupa zaista dovedeni u poziciju dece, kojoj neko sa neba daje džeparac, zato što su bila dobra i da takva ostanu i ubuduće.

A sledeći primer dečijeg mišljenja stiže sa televizije Prva, gde se odnedavno emituju spotovi za izbor novih TV lica. Desio se prelazni period, otišli su neki poznati voditelji i voditeljke, pa ovo razumem kao pokušaj da se minimizuje loš publicitet. Valjda je namera autora bila da pokažu kako postoje hiljade novih voditelja, tu oko nas, samo ih treba pozvati. Nešto kao izbor za zvezde Granda. U tu svrhu su snimljena dva spota u kojima se potencijalni kandidati i kandidatkinje upoznaju sa sposobnostima koje danas u Srbiji mora da ima tv lice.

Prvi uslov je da pročitate tekst sa "idiota", a drugi, namenjen damama, upozorava da voditeljka televizije Prva dnevno provede i po osam sati na štiklama i mora da izdrži na licu kilo pudera godišnje. Nema zezanja! Morate biti pismeni i spremni da trpite bol u nogama, jer eto, takav je posao. Zaista, pogrešno je reći da ovako deca zamišljaju televiziju, jer deci ne bi palo na pamet da ovoliko vređaju jednu profesiju. Ili je ipak surova činjenica da danas za pojavljivanje pred kamerama nisu potrebni obrazovanje, opšta kultura, dikcija, lični integritet i harizma. Dovoljno je da pročitate sa "idiota" šta vam napišu i da izdržite više sati na visokim potpeticama. Pitam se samo da li postoji još neki uslov, recimo za muškarce, ili se autori oglasa obraćaju prvenstveno damama, koje su mnogo brojnije među TV licima.

Na kraju, jeziv primer zloupotrebe dece u političke svrhe videli smo u sučeljavanju državne sekretarke MUP-a Biljane Ivković i Igora Jurića. Tema razgovora tog nedeljnog jutra bila je bezbednost dece, bilo kroz Amber Alert projekat, koji još čeka zeleno svetlo, ili kroz prijavljivanje pedofila i zaštitu dece u sudskom postupku. Ništa se ne radi na Amber Alertu, uprkos obećanjima, ali je zato sekretarka navalila da Igor Jurić imenuje političara-pedofila o kojem ima saznanja od porodice žrtve. Jurić je, čini mi se s pravom, nepoverljiv prema državnim organima, jer se radi o delikatnoj temi i moćnim ljudima, pa je potrebno ohrabriti i zaštititi porodicu i žrtve. Za sada, u slučajevima poput Jutke, Pahomija ili Kačavende, postoji velika opasnost da se krivac izvuče, ili da se tokom sudskog procesa žrtva i porodica izlože šikaniranju i pritiscima.

Razumem zašto Jurić ne želi da u medijima daje ime pedofila, ali ne razumem i nikada neću razumeti bes i jed koje je tokom razgovora sipala sekretarka Ivković.

Bez trunke stida, optužila je Igora Jurića da je saučesnik pedofila čije ime ne želi da otkrije i pitala ga: "A gde ste vi bili kada vam je dete ubijeno?"

Sramota me je bilo dok sam to gledao, a moram Igoru da odam priznanje što je ostao smiren i pribran u takvoj situaciji i nije odgovorio na ovaj primer medijskog linča i mulja. Postupio je, u stvari, kao pravi otac, koji pred decom neće dozvoliti sebi da ga neka budala isprovocira. To je ćale i to je odgovoran roditelj, koji je sagovornici i svima nama održao lekciju iz elementarnog vaspitanja.

A deci želim srećan raspust, sa što manje televizije. ¶

Umetnik koji je

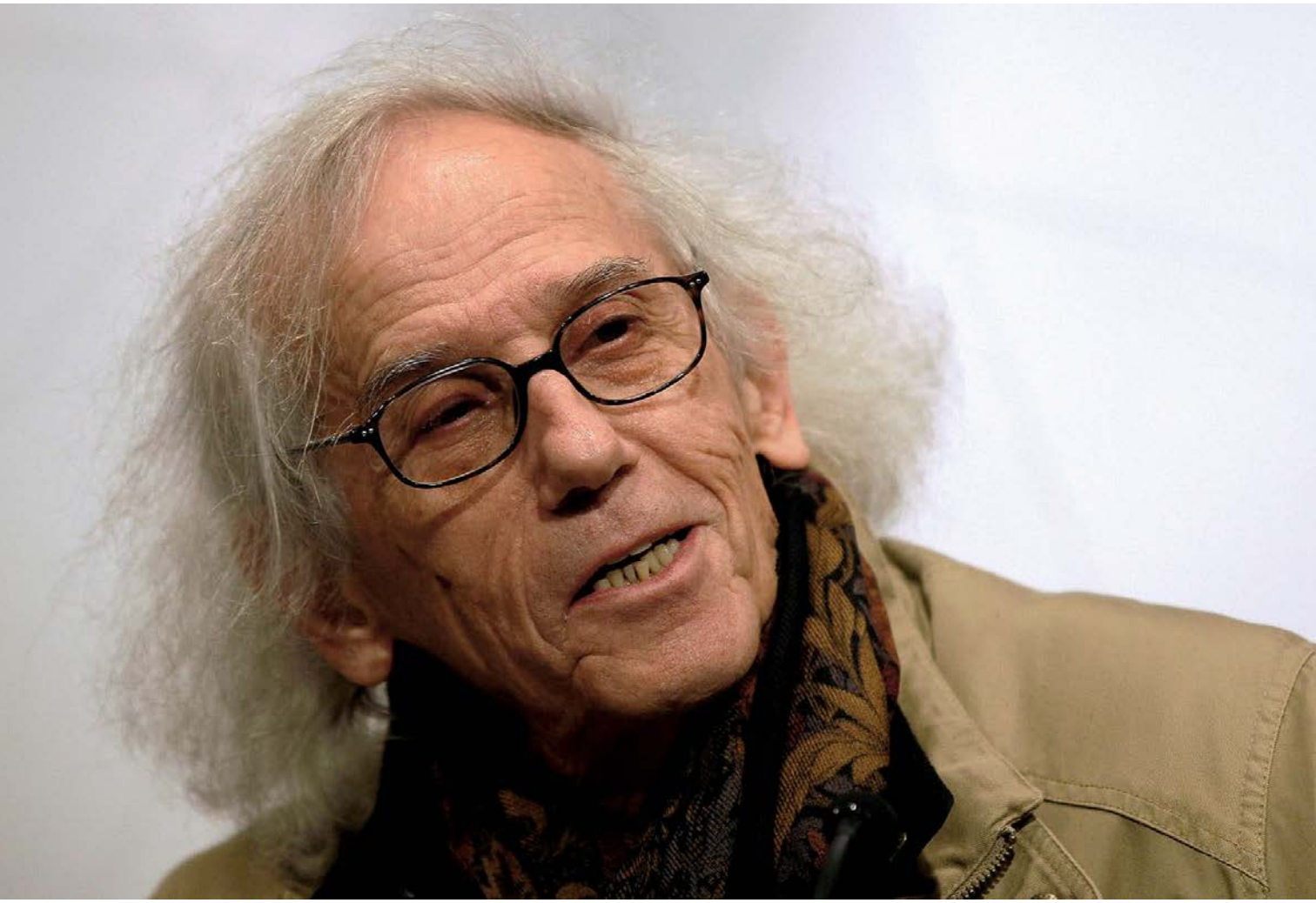


Foto: AP Photo / Frank Augstein

Suptilnost i senzualnost Hristovih instalacija kao da su u suprotnosti sa gigantskim razmerama i naporom koji je uložen u svaki od ovih poduhvata. I upravo je ta fragilna monumentalnost jedna od osnovnih karakteristika njegove umetnosti. Jedan deo te fragilnosti je materijalistički aspekt samih svojstava tkanine, dok je drugi složeni odnos prema vremenu. Njegovi radovi su temporalni, efemerni; Žan-Klod i Hristo su ih sami jednom opisali kao dugu – njena trenutna prolaznost je ono što je čini predivnom

Umetnik Hristo Vladimirov Javašev, poznat kao Hristo, preminuo je 31. maja u svom domu u Njujorku. Bio je jedan od onih umetnika koji je (zajedno sa svojom životnom saputnicom Žan-Klod) zauvek promenio način na koji doživljavamo umetnost. Umetnost 20. veka obeležena je radikalnim promenama, pre svega u načinu promišljanja umetnosti, njenoj ulozi i mestu u savremenom društvu, ali i velikim novinama kojima su umetnici poput Dišana, Bojsa i Vorhola doslovno transformisali sistem umetnosti. Konstantnim eksperimentisanjem i iznalaženjem novih vidova prezentacije i komunikacije, oni su pomerali granice mogućeg, spajali razdvojene sve-

obmotao svet

tove i nudili viziju jednog novog sveta koji nadilazi ideološke podele i nacionalne granice. U svetu umetnosti još uvek utemeljenom u zatvorenoj beloj kocki galerijskog prostora, pojava Hrista bila je više nego drugačija – jedinstven i neponovljiv su superlativi koji su u njegovom slučaju jednostavno tačni.

Hristo je rođen 1935. godine u malom mestu u Bugarskoj u porodici koja je podsticala njegovu radoznalost i kreativnost. U Sofiji završava Likovnu akademiju ali ubrzo počinje da oseća svu težinu tvrdog sovjetskog modela socrealizma Istočnog bloka. Odlazi prvo u Prag i koristi prvu priliku da pobegne na Zapad, najpre u Beč, da bi na kraju završio u Parizu. Kao emigrant, suočava se sa mnogobrojnim problemima, jezičkom barijerom, teškom ekonomskom situacijom i neprihvatanjem od strane umetničkog establišmenta tog vremena. Situacija se drastično menja kada upoznaje svoju buduću suprugu Žan-Klod, takođe umetnicu, sa kojom otpočinje životnu i profesionalnu avanturu koja je trajala sve do njene smrti 2009.

Hristov autorski rukopis je danas skoro svima prepoznatljiv: obmotavanje tkaninom, kanapom i drugim materijalima poznatih građevina i čitavih pejzaža, velike *site specific* instalacije, transformacije predela i intervencije u prostoru, u prirodi. Ovi ikonični prizori svojom grandioznošću ali i estetskom jednostavnošću, ponudili su viziju umetnosti koja nadilazi usko profilisane pokrete i stilove kojima 20. vek obiluje. Ovaj svojevrsni makropogled na onovremenu umetnost inaugurisan od strane Hrista, ali i nekolicine drugih umetnika, uvod je u globalnu priču o umetnosti koja je danas aktuelna više nego ikad.



Foto: txmx



Foto: AP Photo / Luca Bruno

Svaki put kada pokušavate da uvijete poklon, pomislite koliko treba materijala da bi se obmotala zgrada. To je upravo ono što je radio Hristo. On je "pomerao planine" obmotavajući tkaninom neverovatne stvari – monumentalne građevine i spomenike, čitava ostrva... Jednostavnost ideje činila bi se čak drska, kada ne bi bilo mukotrpnog rada na pripremama, finansiranju, organizaciji i samom izvođenju ovih neverovatnih projekata. Jedan od najspektakularnijih je bilo sad već legendarno obmotavanje zgrade Rajhstaga u Berlinu – započeto davne 1972. a završeno 1995. godine pred planiranu obnovu ove, istorijskom sudbinom otežale zgrade. Ništa nije bilo prikladnije za proslavu nastupajuće ere nove Nemačke. Hristo i Žan-Klod su smatrali da je obmotavanje Rajhstaga u duhu klasične umetničke tradicije – bogatu neobaroknu fasadu sveli su na skicu – na osnovne elemente visine, širine i dubine. »



Foto: AP Photo / Luca Bruno

To je na neki čudan, skoro ironičan način komentar ideje o samobitnosti i autonomnosti umetnosti *per se*. Međutim, čiste forme spomenika problematičnog sećanja pretvorene su u ples tkanine na vetru čiji je srebrni odsjaj reflektovao nove nade globalnog povezivanja u ritmu najduže rejv žurke ikada organizovane. Bio je to ultimativni efemerni spektakl globalnih razmera.

Sam Hristo je svoje projekte opisivao kao gradnju auto-puta ili aerodroma, dovoljno je napomenuti da je za obmotavanje zgrade Rajhstaga više od sto profesionalnih penjača bilo angažovano na montaži preko 100.000 metara srebrne tkanine za samo jednu nedelju. Svakako vredi pomenuti i instalaciju *Running Fence* iz 1976. godine, skoro 30 kilometara dugačku i 6 metara visoku ogradu od belog najlona koja je vijugala kroz brežuljke i doline severne Kalifornije, obilazeći na svom dugom putu mnogobrojne farme i voćnjake, da bi se trijumfalno završila uranjajući u vode Pacifika. Ova najduža i najveća slika na svetu, kako su je ondašnji kritičari nazvali, po rečima samog umetnika inspirisana je oslikavanjem velikih platana u kojima je i sam kao student učestvovao duž rute Orijent ekspresa na teritoriji Bugarske, kako bi strani posetioci videli nešto "lepo" i ideološki podobno tokom svog prolaska kroz ovu zemlju. Enormni troškovi ove instalacije pokrenuli su mnogobrojna pitanja i raspravu koja se vodila prvenstveno oko dva pitanja. Prvo je bilo o smislu, odnosno uzaludnosti projekta koji ima ograničeno vreme trajanja i čija se spektakularna struktura uništava posle određenog vremena, ali i da li je to što je Hristo osmislio i napravio uopšte umetnost? Drugo pitanje je bilo ima li bilo ko moralno pravo da "zatvara" prirodu zarad svojih interesa, pa bilo i za potrebe umetnosti?

Mnogi istoričari umetnosti su činjenicu da je odrastao u porodici koja se bavila tekstilom iskoristili da objasne upotrebu tkanine u njegovim radovima. Ona je, sa druge strane, zanimljiva i zbog svojih fizičkih svojstava, nepostojanosti forme, fluidnosti i interakcije sa prirodnim elementima poput vazduha i vode, ali i osnovnim silama prirode poput vetra. Fascinacija tkaninom kao osnovnim sredstvom na kome se proizvodila i stvarala umetnost (slikarsko platno), ali i njenim materijalnim svojstvima, naborima i prepletima, vidljiva je kroz skoro sve njegove radove. Veza koju na ovaj način stvara sa klasičnom umetnošću vidljiva je na simboličkom nivou, u paralelama sa antičkim mermernim statuama, naborima tkanina rimskih toga i draperijama sa freski i uljanih slika. Suptilnost i senzualnost njegovih instalacija kao da su u suprotnosti sa gigantskim razmerama i naporom koji je uložen u svaki od ovih poduhvata. I upravo je ta fragilna monumentalnost jedna od osnovnih karakteristika njegove umetnosti. Jedan deo te fragilnosti je materijalistički aspekt samih svojstava tkanine, dok je drugi složeni odnos prema vremenu. Njegovi radovi su temporalni, efemerni; Žan-Klod i Hristo su ih sami jednom opisali kao dugu – njena trenutna prolaznost je ono što je čini predivnom.

Jedan od poslednjih projekata, *Plutajuće pristanište,* koji povezuje dva ostrva na jezeru Iseo u severnoj Italiji, više je nego bilo koji drugi Hristov projekat usmeren na participativni odnos publike i neposredno fizičko doživljavanje dela. Na desetine segmenata dugačkih sto metara i sastavljenih od polipropilenskih namenski pravljenih bova slagane su kao lego kocke da bi preko bila postavljena žuta, kao dalija, svetlucava i mekana tkanina. Na hiljade ljudi su bosi gazili to čudo od mekoće, održavajući balans lagano se ljuljuškajući tokom ovog hodočasničkog hoda do središnjeg ostrva.

I pored toga što je većinu svojih ranih radova ostvario u prirodi, daleko od centara moći, kasniji radovi i instalacije, poput obavijanja i "pakovanja" Kunsthalea u Bernu ili Muzeja moderne umetnosti u Čikagu, mogu se čitati i kao umetnikova kritika sistema umetnosti, onovremenih modela reprezentacije i arhitekture koja se koristila za najznačajnije javne institucije. Ipak, Žan-Klod i Hristo su samo želeli da stvore lepotu. Centralna ideja njihovih smelih ili, kako ih nazivaju, herkulovskih, poduhvata je njena neuhvatljivost. Istovremeno grandiozni ali antimonumentalni, jednostavni ali neverovatno zahtevni, njihovi radovi su kao i sva istinski velika umetnost višeslojni u značenju, enigmatični i komunikativni, očaravajući i zavodljivi.

Hristo će ostati upamćen kao umetnik koji je razmišljao i delovao u velikim razmerama. Neke od najvećih instalacija i radova modernog doba delo su upravo njegovog stvaralačkog genija, a u tekstu povodom njegove smrti BBC je napisao da je Hristo "umetnik koji je obmotao svet". Ostaje da čekamo poslednje delo velikog majstora – obmotavanje Trijumfalne kapije u Parizu sledeće godine. ¶

SAŠA JANJIĆ

Kad se slegne tašmajdanska prašina

Jedno je napraviti pozorišnu produkciju za "otvoren prostor" i od pre prve probe planirati njeno igranje pod zvezdama (nadati se, dakle, da će nebo biti vedro), a sasvim je druga stvar *adaptirati* otvoreni prostor za teatar. U prvom slučaju ambijent je saveznik pozorišta, istina nepredvidljiv, dok u drugom postaje neprijatelj kojeg treba pripitomiti

Sa čim nas je kovid-19 suočio uglavnom smo već videli, ali se sve više otvara pitanje: šta nam je, za sada, pandemija još donela, a reflektovaće se na famoznu i naveliko najavljivanu "novu normalnost"? Ako nas nisu iznenadile posledice državne kadrovske politike, koja je na čelo važnih institucija uglavnom dovela ignorante, pa je otuda izostala adekvatna reakcija na pandemiju, ako primeri beskrupuloznog bogaćenja na račun zdravlja nacije, laganje naroda, činjenica da je vlast iskoristila vanredno stanje za sprovođenje permanentne izborne kampanje i za proširenje sadržaja pojma "nova normalnost" uvođenjem još čvršćeg nadzora nad građanstvom – jer sve to pripada kategoriji opštih mesta koja se ne tiču samo nas, Srbija se – barem na planu pozorišnog života – može pohvaliti nekim ekskluzivitetima.

Ovde je država i zvanično potvrdila da joj kultura ne treba, a vapaj delatnika u kulturi da je baš ona – u vidu knjiga, filmova, virtuelnih muzejskih vernisaža ili video-teatra – pomogla naciji da kako-tako preživi izolaciju, samo je zacementirao kod nas davno generisanu tužnu istinu o pogrešnoj, krajnje insuficijentnoj predstavi šta je zapravo kultura, na šta se svodi i, napose, čemu služi. Kod nas se ispostavilo – zabavi i dokoličarskoj razbibrizi. Još bolje ako je za dž. U tom kontekstu je onda jasno zašto su poništeni konkursi za savremeno stvaralaštvo, zašto je rebalansom budžeta kulturi oduzeta kinta ili zbog čega su letnje kulturne manifestacije prepuštene neizvesnoj sudbini koja će zavisiti od onoga što nas čeka nakon izvesnih izbora. *Ovako shvaćena* kultura se nimalo ne razlikuje od čitanja petog izdaja memoara starlete iz rijalitija, gledanja dvadesetog nastavka serijala *Američka pita*, saznanja o Da Vinčijevoj *Mona Lizi* stečenih na Vikipediji ili identifikovanja popularnih filmskih glumaca na TV snimcima pozorišnih predstava... Vidiš, pročitaš, zabaviš se (usput ubiješ vreme), zaboraviš i – ideš dalje. Još je kulturnije ako je za dž.

O ovdašnjem doživljaju funkcije kulture svedoči i briga države o tzv. slobodnim umetnicima, jer kao što naša pozorišna zajednica (angažovani u teatarskom životu Srbije) ne premašuje par hiljada osoba, tako ni broj "slobodnjaka" u kulturi ne predstavlja relevantan deo biračkog tela. Uostalom, imamo mi dovoljno pozorišnih škola, akademija i fakulteta, pa ćemo, ako baš bude neophodno, napraviti nove kadrove.

No nije izvesno ko će, recimo, "napraviti" nove inspicijente, suflere, dekoratere, rekvizitare, majstore i dizajnere svetla i tona, nove pozorišne zanatlije... A upravo će oni, tačnije: oni među njima koji za minulih 20-ak godina iz pozorišta nisu utekli (ili im radna mesta nisu ugašena zbog zabrane zapošljavanja), najviše potegnuti da bi i mi, tj. ovdašnji veći gradovi, napokon dobili ono što vasceli svet ima – letnju pozorišnu sezonu. (S obzirom na predstojeću "novu normalnost", ovde presudno određenu izborima, nije odveć važno što su ti gradovi mahom i do sada imali letnju sezonu – ako se pod tim podrazumeva igranje predstava na otvorenom – a ni što su letnji festivali neretko bili *jedina* prilika da neki drugi gradovi uopšte vide teatar.) Jer, letnje scene valja *pripremiti* za teatar, livade, stadione, trgove, dvorišta i sl. treba *pretvoriti* u pozornice, osvetliti ih, ozvučiti, napraviti scene i gledališta, dopremiti i montirati dekor, obezbediti čiste, ispeglane kostime, glumce, baletske i operske umetnike treba našminkati, napraviti im frizure...

Jedno je napraviti pozorišnu produkciju za "otvoren prostor" i od pre prve probe planirati njeno igranje pod zvezdama (nadati se, dakle, da će nebo biti vedro), a sasvim je druga stvar *adaptirati* otvoreni prostor za teatar. U prvom slučaju ambijent je saveznik pozorišta, istina nepredvidljiv, dok u drugom postaje neprijatelj kojeg treba pripitomiti (umilostiviti), prepoznati njegove ćudi, savladati ga, njegovo neprijateljstvo transformisati u savezništvo i, eventualno, od njega načiniti saradnika.

S tim mukama se ovih dana suočavaju oni koji treba da izmisle "letnju sezonu", previđajući da je mnogo ozbiljniji zadatak – prethodno je osmisliti. Jer to, ako ćemo biti ozbiljni, nije pitanje prilagođavanja, nego kreacije, blagovremenog planiranja novih produkcija za unapred izabrane prostore. Preki nalog (koronskog) vremena, ali i nimalo kovidski dekret (kao posledica uspostavljanja specifično shvaćene "nove normalnosti"), naložili su da dobijemo letnju sezonu i tu se, očigledno, nema šta dodati ili oduzeti – tako će biti. Pitanje je, međutim, da li će ta sezona igrati samo jedno leto. Da li će se, kada mine potreba i budu uklonjene maske koje su ne samo tokom pandemije, uz usta i nos pokrivale i oči, kada se slegne tašmajdanska prašina, letnja sezona utopiti u žabokrečini ovdašnje kulturne politike koje – nema. ¶

ALEKSANDAR MILOSAVLJEVIĆ

Razglednice sa puta ka sav

Iz Netfliksa i HBO-a stižu nam dve serije koje se oslanjaju na duh mamblkora, neke vrste nezavisne američke replike na skandinavsku *Dogmu*

Volite li mamblkor? Ili možda ipak preciznije – volite li *mumblecore*? Ako je brzopotezno i ekonomično pojašnjenje ipak potrebno, pojednostavljeno govoreći, mamblkor je bio tihi filmski talas od pre, recimo, deset i kusur godina koji je baštinio i tamošnjem kontekstu prilagodio načela čuvene skandinavske *Dogme* s kraja prošlog veka; dakle, snažno naglašeni verizam, izbegavanje lažne radnje gde i kad god je to moguće, naturalistička gluma, sveden kinestetski izraz, mimetizam mahom usmeren ka onome prisutnom i vidljivom u realnoj dimenziji života... Mamblkor je bio, postojao i nekako sam od sebe utihnuo, naravno, ostavivši iza sebe par desetina zbilja zanimljivih i kvalitetnih ostvarenja, a neki od autora su avanzovali u više produkcione (i kreativne) lige (poput Grete Gervig, braće Duplas, nedavno preminule Lin Šelton, Endrjua Bulajskog...). Tako je duh mamblkora u izvesnom i povremeno jasno vidljivom smislu nastavio na živi, pokazavši se daleko uticajnijim i referentnijim nego što se to prvobitno činilo – kada je američku scenu mahom produkciono umivenih i vidno ispoliranih filmova zapljusnuo taj maleni a diskretno probitačni talas ostvarenja nastalih sa budžetima od po samo par hiljada američkih dolara i mnogo entuzijazma i dara za film, doduše, u zametku i povoju u tim ranim fazama.

Uz Gretu Gervig, najdalje je odmakao Demijen Šazel, zbog čijeg je novog dela priča o mamblkoru i njegovom dalekosežnom uticaju i dalje važna i intrigantna; naime, Šazel je očarao publiku i kritiku filmovima *La La Land* i *Ritam ludila* (Whiplash), a dobro se pokazao i u slučaju potonje kontemplativne drame o ranim osvajanjima kosmosa, filmom *Prvi čovek* sa Rajanom Goslingom u novoj ulozi. Posebno je zanimljivo što se upravo nakon tog filma, rađenog u klasicističkom maniru sporovoznih i narativno pregledno razmahanih drama o podvizima duha negde iz sredine sedamdesetih,u



Edi

Fotografije: Promo

neku ruku vratio naručenom mamblkoru. Naime, friška Netfliksova serija *Edi* (*The Eddy*), ostavimo li po strani muziku kao značajnu odrednicu i krunski ukras u dva od tri gorepomenuta filma ovog autora, u stilskom smislu ponajbliža je Šazelovom celovečernjem prvencu – filmu *Guy and Madeleine on a Park Bench* iz 2009. godine, a da pritom nije samo i prvenstveno džez ono što spaja taj film i ovu seriju, čije dve od ukupno osam epizoda je u svom sada već prepoznatljivom maniru režirao Šazel. Naime, *Edi* je takođe delo tog visokoestetizovanog i brižno artikulisanog naturalizma, kojim se nastoji u filmski medij preneti ono najdragocenije – život lišen banalnosti.

Istini za volju, kreator ove serije je sve uposleniji Džek Torn, kod nas i u ovim krajevima prevashodno pominjan i prepoznatljiv po seriji *Poslednji panteri*, koja se u velikoj meri dotiče i bavi upravo ovim adresama; ipak, Šazelov stilski pečat je vidljiv čitavim tokom serije, uključujući epizode koje nije režirao (za režiju ostalih epizoda zaslužni su Uda Benjamina, Laila Marakši i Alen Pul – a svako od njih je takođe režirao po dve epizode). Već samo po toj osnovi, *Edi* ima biti pohvaljen na konto te stilske ujednačenosti, koja je možda, vrag će tačno znati, ipak prvenstveno odraz produkcijske promućurnosti. Priča je ciljano svedena – nekada džez-pijanistička zvezda u svetskim okvirima, Eliot Udo, sada drži džez-klub *Edi* u Parizu, opterećen dugovima, problemima sa bivšom suprugom u SAD i pobunjenom ćerkom koju ponovo dobija na staranje, te nepouzdanim i snovima o krupnom uspehu i brzoj zaradi zanetim poslovnim partnerom (koji pod nerazjašnjenim okolnostima brzo biva mučki ubijen na pragu pomenutog kluba). I već ovde se dovoljno jasno mora izreći sud da je taj aspekt sa krimi-zapletom najklimaviji i najupitniji deo čitave serije, te da, kao takav, ostavlja utisak krupnog ustupka koji su producenti i autori učinili imajući u vidu nekako uvek nedovoljno opipljive i samerljive preference potencijalnih gledalaca.

Dobra okolnost, pak, jeste to što *Edi* ima podosta toga i vrednog i dobrog da ponudi u ostalim svojim dimenzijama – muzika je izvrsna, prikaz života džez-zanesenjaka u pariskim geografskim i kulturološkim koordinatama je izrazito upečatljiv, naracija je dovoljno hrabro razbokorena (svaka epizoda ima ključnog junaka, čiji doživljaji dopunjuju povesti ostalih aktera, dodatno snažeći pripovednu strukturu celine), a i gluma zavređuje svaku pohvalu. Tu su: Andre Holand (najpoznatiji po glavnoj roli u oskarovskom

ršenstvu i srećnim ishodima



Beti

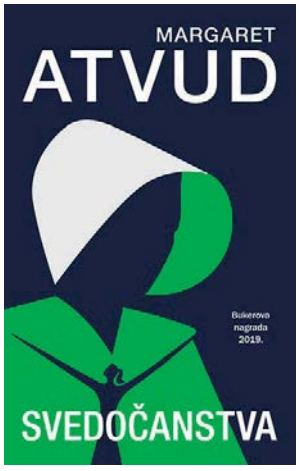
filmu *Mesečina*), koji ovde vešto barata nijansama zauzdanog besa i sporogoruće i iscrpljujuće implozivne teskobe, Džoana Kulig, izvrsna baš kao u arthaus hitfilmu *Zimski rat* od pre par leta, mlada Amanda Stenberg, sa spojem razdraženosti i žovijalnog, uz kraće pojavljivanje uvek posebnog Tahara Rahima. Ono što posebno pleni u vezi sa ovom serijom stiže iz dubine idejnog kadra – *Edi* postavlja i preispituje dilemu imamo li u kovitlacu krivog srastanja ovog nesumnjivo narcistički ustrojenog sveta stvarnu, opipljivu mogućnost izbora da se ponajpre i najistrajnije zagledamo u sebe same, odnosno, da li je još uvek postoji prostor da se odupremo snazi i sugestivnosti svojevrsne mantre i važnog nauka drevnih teologa koji nas i dalje opominju da je od suštinske važnosti odreći se vlastitoga sopstva. Junaci *Edija*, gotovo svi do poslednjeg, razmatraju tu dilemu, ozbiljno je uzimajući u obzir a da, pritom, na koncu priče ne bivaju nepodnošljivi i samoljubivi egomanijaci, već naprosto ljudi, ranjivi, slabi, prevrtljivi i raznoraznim padovima skloni. Imajući to u vidu, kalkulantski srećan kraj deluje nakalemljeno i iznuđeno, stupajući u otvorenu koliziju sa značajnim delom neke opšte ideje i dominantnog duha ove serije, koja, uprkos izvanrednoj trećoj epizodi i jednom istinski briljantnom segmentu u njoj, na kraju ipak ne biva odličan rad, kako se možda očekivalo, već "samo" vrlo dobra serija, koja, što je za svaku pohvalu, može da se sa punim pravom podiči zavidnim stepenom osobenosti ne samo pri poređenju sa aktuelnom konkurencijom, nego i primetno šire.

Uticaji i odjeci mamblkora još su primetniji u izvrsnoj seriji *Beti* iz ovoprolećne ponude kanala HBO; ovom serijom HBO se direktno obraća zagriženim i nepokolebljivim poklonicima, poštovateljima, pa i neskriveno uznetim obožavateljima američkog nezavisnog filma nešto zahtevnijeg ili primetno radikalnijeg podsoja. Faktografija je u prikazima poput ovog neizostavna nužnost, pa neka onda odmah bude istaknuto da je *Beti*, u stvari, svojevrstan hibrid – spoj (ali umešan i ni u jednom od svojih brojnih krucijalnih aspekata manjkav) rimejka i nastavka onoga što je scenaristkinja i rediteljka Kristal Mouzel pokazala i načela u odličnom filmu *Skate Kitchen* (2018), koji je, pak, u sebi nosio jasan pečat estetizovanog dokumentarizma koji je krasio njen raniji film (izvrsni dokumentarac *The Wolfpack* od pre pet godina). Ako se to ima u vidu, *Beti* ne donosi ništa suštinski novo/prevratnički/inovativno u odnosu na *Skate Kitchen*, od koga je preuzela glavne junakinje, glumce, ton, valere, univerzum, poetsku nit i poetizovan pogled na život mladih skejtera kao ubedljivih supkulturnih označitelja onoga što se može smatrati univerzalnim bolom i sveopštim zajedničkim sadržateljima, barem samo u okvirima zapadnog kraka civilizacije.

Dosta nalik onome što krasi takođe skejterski biser, film *Tilva Roš* našega Nikole Ležaića, u *Beti* nema ničega usiljenog, intruzivnog, neubedljivog, prenaglašenog, neutemeljenog, diskutabilnog... *Beti* je naprosto savršen rad, i sada u televizijskom mediju i prepakivanju, čijim uzusima i nametima je znalački i mudro prilagođena, a usredsređeniji gledaoci mogu da uživaju i u isprva prikrivenom melanholičnom duhu, kao i u vibrantnim prikazima osvajanja gradskih prostora, a samim tim i nekakve slobode. Junakinje i junaci serije *Beti* ne preispituju kanone supkulture kojoj se dragovoljno, u potpunosti, a neretko i sladostrasno prepuštaju, jer ona je njihov integralni deo, a njihova slobodarska lutanja u isti mah su i rečite, nazovimo to tako, studije ličnih izvodljivosti po pitanju slobode, emancipacije, samosvojnosti i samobitnosti, barem u vlastitim i očima onih sličnih i bližnjih.

Svi pobrojani kvaliteti zaista odlične *Beti* u pamet dozivaju nauke izrečene na stranicama knjige koja je u snažnoj vezi sa neuništivim i vazda vitalnim duhom američkog nezavisnog/indie filma, koji je zajednički okvir i *Edija* i *Beti*, a to je lično intonirana studija *Shoot Me – Independent Filmmaking from Creative Concept to Rousing Release* iz pera Roka Simonelija i Roja Framkisa, a koja bi sigurno mogla da ohrabri i nadahne i ovdašnje filmske stvaraoce omeđenih produkcionih mogućnosti i lošijih startnih pozicija. Jer, kako nam jasno pokazuju konkretni primeri Damijena Šazela i Kristal Mouzel, baš kao i njihova najsvežija dela, srećni ishodi su ipak i dalje validna opcija. ¶

ZORAN JANKOVIĆ



Sjajan "pogovor" velikoj priči epohe

Razume se da ni Margaret Atvud nije mogla odoleti izazovu da priči koja se tako veličanstveno zakotrljala u raznim pravcima ka istom cilju, ne udari svoj završni (?) pečat

"Iskreno se nadam da ću te usrećiti, draga moja", rekao je.

Osećala sam miris njegovog daha, mešavinu alkohola, vodice za ispiranje usta od mentola, kao kod zubara, i kvarnih zuba. I protiv moje volje u mislima sam videla sliku naše bračne noći: ogromna, mutna bela mrlja kretala se ka meni kroz pomrčinu nepoznate sobe. Imala je glavu, ali ne i lice: samo otvor poput usta pijavice. Odnekud iz njene sredine, mahao je treći pipak. Stigao je do kreveta na kojem sam ležala skamenjena od straha i gola – moraš biti gola, ili bar dovoljno razgolićena, tvrdila je Šunamit. Šta zatim? Zažmurila sam, trudeći se da izbrišem taj prizor iz misli, a onda opet otvorila oči.

Margaret Atvud objavila je svoj seminalni roman *Sluškinjina priča* još 1984, i mada je kvalitet i značaj te knjige brzo prepoznat, kao da je tek njen "drugi život", ovaj sadašnji, postavio taj roman na mesto koje mu pripada, dakle manje-više u isti red u kojem stoje, recimo, Orvelova *1984.* ili Hakslijev *Vrli novi svet*. Pri čemu ih, ako ćemo pravo, referentnost *Sluškinjine priče* za sadašnje stanje stvari na neki način i prevazilazi, ili barem na njih baca bitno drugačije svetlo. Uostalom, Sluškinjina je priča takođe postala prvorazredna (pop)kulturna referenca, materijal za pab kvizove i slične lajt-eruditske razbibrige, a takođe i jedna od ikoničkih ilustracija epohe. Naime, u samo nekoliko godina, one odvratne belo-crvene odežde i kape tzv. sluškinja postale su artefakti iz domena opšte kulture: ako ne umete odmah da ih prepoznate i locirate, mora da s vama nešto debelo nije u redu, i svakako niste ozbiljan sagovornik. I to je dobro, jer je umesno i pravedno.

Naravno, taj "autfit" je čedo televizijske serije Brusa Milera koju Hulu emituje od 2016. naovamo: prvu sezonu po motivima romana (da se ne bih ponavljao: detaljnije o romanu, prvoj sezoni serije i istorijsko-kulturnoj "pozadini" čitave priče, v. „Vreme" br. 1414), a sledeće dve sezone razvijajući taj narativni tok dalje, sa ekipom vrsnih scenarista, uz izvesnu asistenciju same "roditeljke" nakazne teokratsko-mizogine države Gilead.

Zašto je *Sluškinjina priča* – osim imanentne literarne vrednosti, koja je nužan ali ne uvek i dovoljan preduslov za ovakvu "renesansu" – doživela novi, fundamentalno veći i jači talas popularnosti i, što je važnije, sasvim konkretnog i nedvosmislenog kulturnog uticaja? Zato što mu je epoha, na žalost, pošla na ruku... Talas gotovo histeričnog, po sebe i druge opasnog neokonzervativizma, na čijoj je kresti i jedan Donald Tramp ujahao u Belu kuću, učinio je roman lucidne Kanađanke življim i potrebnijim nego ikada ranije. Što se serije tiče, ona se dokazala kao izvanredna laboratorija za ispitivanje daljeg razvoja mogućnosti koje je roman otvorio svojim u neku ruku otvorenim krajem. Šta je tu "otvoreno"? Jasno je da je Gilead naposletku propao kao odvratna civilizacijska aberacija. Ali, daleko je bilo do te njegove propasti na onom mračnom i groznom mestu na kojem smo ostavili Džun iliti Fredovicu (Of Fred – koju, naravno, više nikada nećemo moći zamišljati drugačije nego kroz lik Elizabet Mos). Odatle je, dakle, serija odvažno krenula dalje, drugom i trećom sezonom – a uskoro će i četvrta.

Razume se da ni spisateljica, na kraju krajeva, nije mogla odoleti izazovu da priči koja se tako veličanstveno zakotrljala u raznim pravcima ka istom cilju – sramnoj, dakle, propasti distopijske tiranije sastavljene (to i jeste ono što je čini strašnom) od parčića vrlo stvarnih ideologija i praksi – ne udari svoj završni (?) pečat. Roman *Testaments* (*Svedočanstva*; prevela Aleksandra Čabraja; Laguna 2020) može se shvatiti i kao autorkin pokušaj da "povrati kontrolu" nad vlastitom pričom, koju je "preoteo" znatno moćniji medij, ali ovo treba uzeti s velikim zrnom soli jer tu mesta konfrontaciji nema, a Atvud se na kraju knjige vrlo srdačno zahvaljuje kreatorima serije – dakako, i svojoj neočekivanoj naknadnoj "muzi" u vidu Elizabet Mos.

Kako god, *Svedočanstva* su komponovana kao preplet triju ispovesti, to jest, tajnih beleški jedne od najmračnijih figura Gileada koju znamo kao Tetku Lidiju, i sudskih svedočenja dveju devojaka sasvim neposredno upletenih u događanja koja će dovesti do početka rušenja te nakazne postameričke Tvorevine – jedne koja je odrasla i formirana u samom Srcu Tame, i druge koja je rasla u kanadskoj slobodi, ali čije je poreklo – a otuda i fatumski neizbežna životna misija – takvo da joj neće biti druge nego da se odazove pozivu da osveti ogromnu nepravdu i učini neophodno da podrije poredak mračne tiranije. Reći da Margaret Atvud besprekorno vešto gradi i na koncu raspliće ovu veličanstveno mučnu priču gotovo da bi bilo banalno: u to valjda niko ne bi ni posumnjao. No, osim toga, Atvud nam pruža posebnu vrstu *nelagodnog užitka* kroz (auto)portretiranje Tetka Lidije kao žrtve režima Gileada tokom njegovog brutalnog uspostavljanja, koja je rešila da prihvati ponudu faustovske nagodbe novih gospodara (kojima vazda trebaju saradnici među potlačenima), da se pokloni i prikloni ne bi li opstala, za šta je platila nezamislivo i neoprostivo visoku moralnu cenu – ali, biće da je samo takva cena dostojna opasnosti njenog konačnog iskupljenja, kroz udarac zadat tamo gde najviše

boli; a ko bi drugi nego jedna od kreatorki Poretka znao gde ga i kako treba udariti tako da to ne preživi?

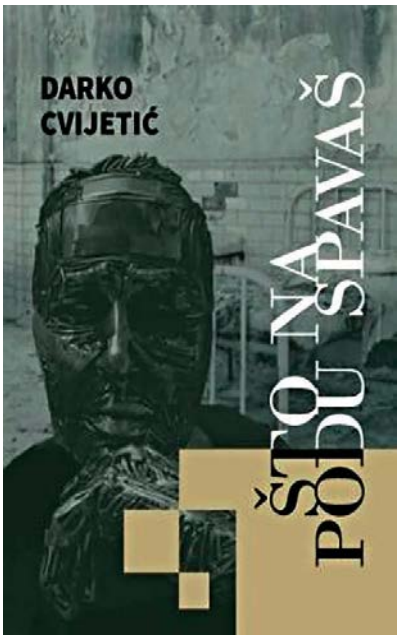
Jednu stvar, prevažnu, *Svedočanstva* neće izmeniti, nego samo potvrditi, a ona i jeste u čvrstom, postojanom korenu celokupnog fenomena ili kompleksa *Služkinjine priče*: povest o porobljavanju i povest, napokon, o mogućim putevima oslobođenja, ne može biti ozbiljna niti važna ako nije i povest o tome kako je sloboda prokockana i proćerdana, čime je tiraniji utrt put. Pa dobro, kako? Na bezbroj načina, ali ponajviše tako i time što su slobodni muškarci i slobodne žene odviše često skloni tome da vlastitu slobodu shvate odviše olako, i da je s prvim iskušenjem trampe za sedativizujuće osećanje sigurnosti, bezbednosti, neuznemirnosti, zaštićenosti – nazovite to kako hoćete. Život koji nudi teskobni svet Gileada stvarno je lišen "frustracija i komplikacija" kakve su ljudska svakodnevica u društvima kulturne i intimne permisivnosti, u njemu je sve tako lako i jednostavno, potrebno je samo pristati na zadati okvir i slediti pravila igre. Lagodno do beznadežnosti – kao svaka paternalistička tiranija. A sve su tiranije pokroviteljske, to je sastavni deo njihovog smrtnog šarma. I sve do jedne se, gle, temelje na represivnom kanalisanju – i posledičnom ubijanju – i ženske i muške seksualnosti.

Sasvim je moguće da *Svedočanstva* nikada ne bi bila napisana da nije bilo televizijske serije, da nije bilo, uostalom, "neprijatnih" političko-kulturnih prilika koje su izvornom romanu podarile (očuvale, vratile...) uznemirujuće visok stepen šire kulturno-društvene relevantnosti, a što sve zajedno ovu knjigu nužno na izvestan način formatira kao samo jednu (mada pravom autorskog prvenstva razložno privilegovnu) od mogućih "alternate versions" velike *Handmaid's Tale* sage kakva je spektakularno prevazišla svoj prvobitni referentni domet, ali to ni na koji način ne umanjuje vrednost i značaj ove knjige. *Svedočanstva* su, uostalom, pre svega još jedan čin rafiniranog književnog majstorstva, a to nije nešto što se deli sa drugima – to je pečat izuzetnosti koji Margaret Atvud, reklo bi se, ionako lako i vedro nosi kroz sve ove decenije svog fascinantnog autorskog prisustva. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Dokaz o preživljavanju

Darko Cvijetić, *Što na podu spavaš*, Književna radionica Rašić, Beograd 2020.



Darko je Cvijetić gotovo trideset godina pisao knjigu od nepunih stotinak stranica. Možda ju je *zapisao* za dva, tri dana, za mesec dana ili osam meseci, možda ju je zaista zapisivao godinama, ali sve što je u životu uradio ovaj prijedorski pesnik, pozorišni režiser, scenarista, glumac, romanopisac, novinar – sve što je *trpio*, vodilo je knjizi. Ovakve se knjige ne pišu zato što pisac tako hoće, nego zato što nema izbora. To što je Cvijetić izašao iz rata živ još uvek nije bio dokaz i da je preživeo. Za tim je dokazom svih ovih tridesetak godina tragao i to, čini se, ne toliko zbog sebe koliko zbog onih koji su u ovom malom velikom romanu nastavili da žive. Ili, kako je to napisao Selvedin Avdić: "Dok piše o smrti, Darko Cvijetić bori se za svaki život."

Bota, momak poreklom iz Prijedora, polaže vojničku zakletvu početkom marta 1992. godine u sarajevskoj kasarni "Viktor Bubanj", da bi se, samo nekoliko dana kasnije, mladi vojnici koji još nisu valjano naučili ni pušku da drže, našli u neprijateljskom obruču bez hrane, vode i struje, pod neprestanom paljbom snajpera i teških mitraljeza. Oni ne samo što nisu vični borbi, nego ti mladi Bosanci, Hrvati, Albanci, Srbi, Slovenci, Crnogorci zapravo ne znaju ko ih to i zbog čega ubija, dok im, istovremeno, srpski oficiri koji stežu obruč oko Sarajeva sa okolnih brda poručuju da izdrže jer pomoć samo što nije stigla. Pomoć, naravno, neće stići, a konvoj u kojem se povlače iz Sarajeva biće desetkovan. Bota će čudom preživeti – metak se odbio o njegov šlem – a zatim će ga Srbi prisvojiti i poslati na prve linije fronta da se bori za... e upravo to, on, dete majke Hrvatice i oca Srbina, neće uspeti da shvati do kraja rata, ali nagledaće se smrti i sam će ubijati. Kada se obrete u rodnom Prijedoru, shvatiće da je jedna polovina grada pobila i u koncentracione logore oterala drugu polovinu, a da je njegova majka pošteđena samo zbog toga što "svi znaju" da je on "na pravoj strani" (ujaci, međutim, nisu). Posle rata Bota i roditelji odlaze u Ameriku, ali Bosna neće prestati da ih proganja. Doslovno, živo, materijalno. To je glavna nit priče. Ali u trideset tri poglavlja ovog romana (uz dva prologa i dva epiloga) govore i Botina majka, njegov otac i njegov brat Darko, prijatelj koji će sebi da strpa bombu u usta i izvuče osigurač, jedna Senka, a naročito kapetan Topić, bosanski Hrvat rodom iz Jajca, možda jedini istinski junak ove strahovite priče. Njemu zahvaljujući mnogi će momci izvući žive glave iz sarajevske kasarne, ali zato njegova glava, čak ni sebi samoj, više neće vredeti ništa. Kao da je izašao iz grčke drame, kapetan Topić je, korak po korak, metak po metak, udarac po udarac, strpljivo, nepojmljivo – onoliko »

Književna nagrada Sonji Ćirić

Nagradu Grada Niša za književnost za decu i mlade za najbolju dečju knjigu u 2019. godini dobili su Sonja Ćirić za roman *Neću da mislim na Prag* (izdavač "Laguna", Beograd) i Dejan Aleksić za zbirku pesama *Drama u podrumu gospođe Joje* (izdavač "Imam ideju", Kraljevo). Ovo je treća nagrada dodeljena Sonji Ćirić, urednici u "Vremenu", za pomenuti roman.

Roman Sonje Ćirić *Neću da mislim na Prag*, piše u obrazloženju žirija, nežna je, iskrena, nenametljiva priča za tinejdžere i o tinejdžerima, skladno uklopljena u realni život sa svim problemima koje danas jednu mladu osobu okružuju na putu odrastanja.

Spisateljica vešto i krajnje suptilno, kroz jednu (ali veoma važnu) životnu epizodu glavne junakinje prikazuje čitavu lepezu ključnih sociolоških odnosa (pa i iskušenja) u odrastanju, i to čini sa majstorskom lakoćom: bez suvišnih obrazlaganja, bez patetike, ali sa pažljivo odmerenom naivnošću sa kojom vera i nada u dobro, ljubav i bolju sutrašnjicu tek dobijaju smisao. Duh nove, tzv. Zed generacije, kroz neminovnu dominaciju savremenih sredstava komunikacije u svakodnevici tinejdžera i sleng koji ga prati, naravno da je prisutan, ali nijednog trenutka ne remeti literarni sklad, niti mu autorka ni za tren ne dozvoljava da ovlada u pripovedanju.

Za nagradu je konkurisala 41 knjiga iz prošlogodišnje produkcije. Sonja Ćirić i Dejan Aleksić su četvrti dobitnici ove nagrade, a dosadašnji su Peđa Trajković, Gordana Maletić i Rade Tanasijević.

nepojmljivo koliko je nepojmljivo da ga, posle svega, posle svih života koje je sačuvao od smrti, manijaci krvnički istuku zato što je Hrvat (premda ga niko nije pitao šta on misli o tome), jednako neshvatljivo kao i to što će ga "njegovi" odbaciti jer mu, pogađate, neće oprostiti tolike spasene živote – sledio je kapetan Topić krvave tragove svoje sudbine i odigrao dramu do kraja, bez fingiranja, pošteno, onako kako je napisana.

Ako je Cvijetićev *Schindlerov lift* pesma koja se opire tome da postane roman, *Emotikon u viberu* zbirka zapisa koji hoće da budu pesma, *Što na podu spavaš* roman je koji ne može bez pesme. Jer, da nije stihova prerušenih u prozu, ne bi jezik mogao da izdrži sve to što mu je Cvijetić nalegao na ramena. "Gde u noć uđe čovjek, napukne svjetlo. Kao da će požar. Kao da će netko gorjeti (str. 12)." To su stihovi. A kada postanu proza, onda ćemo videti vojnika kako živ gori. "Oguljeno nebo zovnut će me (str. 44)." To je stih. A kada postane proza, videćemo momka koji nad raskomadanim telom svoga druga gleda u olovno nebo bez kore. "U očima mu se grudvao pepeo (str. 56)." To je stih. Kada postane proza, nedugo potom, videćemo smrvljenog vojnika nad lešom zaklanog momka kojeg je on, vojnik, ne znajući, odveo na klanje. Umesto očiju – pepeo. Začudio bi se ponovo onaj Molijerov *monsieur* Žurden, koji nije znao da govori u prozi, kako je proza uvek poezija ako je piše majstor.



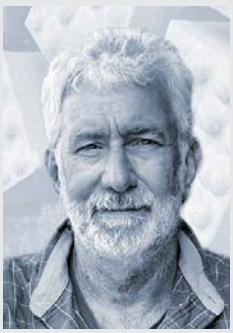
Sve krugove zatvara Cvijetić u ovom romanu. Motiv iz drugog poglavlja progovoriće u tridesetom, zacakljene čizme iz sedamnaestog poglavlja blesnuće ponovo u dvadeset devetom, momak koji se, usput, pojavi u osmom, potom u četrnaestom, ukazaće se ponovo u osamnaestom poglavlju (bolje da nije), iščupana ruka medvedića iz jednog poglavlja uhvatiće otkinutu ruku vojnika iz drugog poglavlja, a ova pokidanu ruku devojke koja je medvediću iščupala šapu, te se spliću te ruke u sablasnom kolu koje igraju bez svojih tela, sve do epiloga i *Blizanaca* Mike Antića, u ovom romanu koji ne može bez pesme.

Najzad, da li je Cvijetić pronašao dokaz da je preživeo? Nije lako odgovoriti na to pitanje, a možda odgovor više nije ni važan. Čak ni samom piscu. Sada je važno nešto drugo. Dobio je ovaj jezik još jedan veliki mali roman, evo ga uz *Zimsko ljetovanje*, *Prokletu avliju*, *Životopis Malvine Trifković*, *Sjećanje šume*... Eto, to je važno. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Protiv struje

Dragoceno je kad neko u koga si od početka imao poverenja nastavi nepokolebljivo. Jer ovo je i dalje vreme paklenih vozača preletača koji bez mnogo premišljanja menjaju voznu traku



Piše:
Petar Janjatović
Muzički analitičar iz Beograda

Šta je meni moja korona dala? Prvo: mnogo vremena. Ali da se izrazim savremeno isfolirano: mnogo kvalitetnog vremena. Drugo: čitao sam mnogo. Ali to nije neka naročita informacija. To su valjda svi radili.

Svakodnevno sam sa strašću trošio knjige koje su skrušene i zabrinute mesecima čekale da ih "ispoštujem" (bože ko li smisli ovu imbecilnu reč, upotrebio sam je sada i nikad više). A usred koronarne histerije mi je iz Zagreba poštom (!) stigla friška knjiga *Enciklopedija hrvatskog milenijskog rocka*. Napisali su je muzički novinari srednje generacije Zoran Tučkar i Stjepan Vrečko. I kao što naslov sugeriše, bavili su se scenom koja je počela da se pomalja pre dvadesetak godina. Sa iskrenim zadovoljstvom sam čitao o grupama i autorima za koje sam ili načuo ili su mi bili potpuno nepoznati. Čim bi me neko zaintrigirao, konsultovao sam Jutjub. I iznova se uveravao koliko nove lepe muzike ima. Uglavnom, zahvaljujući ovoj knjizi primetio sam da u roku nikada više nije bilo devojaka. I to ne samo kao pevačica, već za svim instrumentima. Pa često i bubnjevima. A slično je i kod nas. Dopalo mi se što su autori (gde god je to imalo smisla) sugerisali političke stavove muzičara koji su najčešće bili nagnuti nalevo. I bez ikakvog opterećenja su zabeležene saradnje koje su novi hrvatski sastavi imali sa srpskim. Uostalom, i naši Goribor i Repetitor su još pre petnaestak godina značajno uticali na novu CRO scenu. I kroz ovu usko specijalizovanu knjigu dobili smo mozaički duh vremena. Iz desetina zanimljivih pričica izdvojiću dve.

Nekako nikad nisam imao strpljenja da gledam spotove. Što bi se antiMTV reklo, muziku slušam. Ali u tekstu o grupi Ti, ja i moja mama (koju predvodi Ana Opalić) zaintrigiralo me kad su napisali: "Spot za pjesmu *Teška kao dno* TV kuće odbile su prikazati zbog 'golotinje' (Ana Opalić pliva u reci Zrmanji protiv struje)." Nebitno da li je to baš tako bilo, ali zabranjeno voće me odmah povuklo pa odoh na Jutjub. A tu su me napali potpitanjima, te da li ste stariji od 18 godina, te ovo, ono. Najzad su mi dozvolili i otkrio sam crno-beli spot koji kao da je šezdesetih godina u Poljskoj režirao mladi Roman Polanski. Gola i odlučna Ana kroz kristalno čistu vodu pliva protiv struje. I to je sve. Ali je tako lepo sljubljeno sa pesmom. Šta je tu i kome smetalo može samo da me navodi na teorije zavere. Ili je u pitanju banalno isfolirani novi konzervativizam.

I druga priča je o zabranama, zločinu i kazni. Malopoznatom pank sastavu Mjuzikl iz Zagreba 2011. godine banula je policija dok su probali u garaži i rebnula im novčanu kaznu zbog buke i remećenja javnog reda. Kako su momci bili jedva punoletni, naravno da nisu imali kintu. Pa su, da bi namirili državu, organizovali "humanitarni" koncert u klubu "Tvornica". I raspisali konkurs za predgrupu. Među 28 prijavljenih našao se i mega popularan sastav Hladno pivo. I ko bi rekao, Hladno pivo je pobedilo i bilo zagrevanje u rasprodatom malom pogonu "Tvornice". Čisti inat i plivanje protiv struje. A Hladno pivo je još u vreme Tuđmana umelo da pokaže da ga sačinjavaju zajebane face. U pesmi *Svi smo ga mi voljeli* su 1999. godine poredili Tita i Tuđmana pa su za potonjeg otpevali "skoro da nas zavara jeftina imitacija". Njihov pevač Mile Kekin se nešto kasnije pesmom *Ja nisam vaš* suprotstavio hrvatskoj (i svakoj drugoj) desnici. Nisu oni bez razloga odrasli na KUD Idijotima. A kada su u leto 2018. godine Bajagi na inicijativu hrvatskih ratnih veterana zabranili nastup u Karlovcu, organizatori su kao zamenu pozvali Hladno pivo. Ali su ih oni 'ladno oduvali. Solidarnost je rezultirala Bajaginim gostovanjem u pesmi *Atlantida* na solo disku "Kuća bez krova" Mileta Kekina. Pa su i tu izneli stav:

"Kad je sve šatro, kvazi, k'o fol / k'o neki veliki reality show / gdje ološ nosi značke i sve je naopačke / a svetinje su laži."

Dragoceno je kad neko u koga si od početka imao poverenja nastavi nepokolebljivo. Jer ovo je i dalje vreme paklenih vozača preletača koji bez mnogo premišljanja menjaju voznu traku. Eto, ne mogu da odolim a da ne spomenem onog nesrećnog *stand up* pulmologa Nestorovića. Kažu, stručan je i pomogao je mnogima. Ne poznajem čoveka, al tu je negde mojih godina pa ne moram previše da uvijam. Zamislio sam sledeću scenu: nezgodnim sticajem okolnosti se, recimo, desi da ga sretnem na nekoj slavi. I sad, red je prvenstveno prema domaćinu da se ponašaš pristojno. Ali kako se obuzdati (posle vina u kome je, jelda, istina), a ne reći (glasom Baneta Vukašinovića): Doktore, kako je to biti udvorička budala? Laži su postale svetinje. ¶

ERGO BIBAMUS!

Da li se ljudima može zabraniti da tragaju za srećom? Naravno da ne. Da li društvo odraslom čoveku sme da propiše na koji način da traga za srećom? Naravno da ne. Da li društvo sme, može, treba da reguliše da niko svojim traganjem za srećom ne ugrožava tuđu sreću? Svakako. Ljudi od pamtiveka konzumiraju pivo, rakiju, vino i drogu. Nijedan zakon bilo gde nije to uspeo da promeni. Što reče papa Martin IV: "Ergo bibamus!" – "Dakle, hajde da popijemo!"

Piše: **Ivan Ivanji**



Godine 1920. dva zakona su trajno promenila Sjedinjene Američke Države: zakon o uvođenju prava glasa za žene i zakon o zabrani proizvodnje i točenja alkoholnih pića. Dogodilo se to u vreme predsednikovanja demokrate Vudroa Vilsona, koji je godinu dana pre toga dobio Nobelovu nagradu za mir. Pokušavao je da spreči oba zakona. Kod nas je pre svega poznat po prijateljstvu sa Mihajlom Pupinom, zalaganju za osnivanje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, pa je nedavno Beograd na vodi dobio Bulevar Vudroa Vilsona.

Na prvi pogled, pravo glasa za žene i zabrana alkohola poznata kao prohibicija nemaju veze jedno s drugim, ali posredno ipak imaju. Ženski hrišćanski savez osnovan 1873. godine snažno se zalagao za zabranu alkohola, jer su teško eksploatisani radnici utehu tražili u alkoholnim pićima i začas bi propili bednu nadnicu. Pošto žene nisu imale pravo glasa, političari se nisu mnogo obazirali na taj zahtev.

Uticaj američkih žena je naglo porastao za vreme Prvog svetskog rata, većina muškaraca bila je na frontu, one su preuzele poslove u fabrikama, same vodile porodične poslove, izdržavale decu i starije članove porodice. Konzervativni Vilson bio je poreklom iz južne države Virdžinije, u početku je bio protiv davanja prava glasa ženama, ali je pod pritiskom Demokratske partije i svoje energične druge žene Idit Boling Golt Vilson promenio mišljenje. Protiv predloga 18. amandmana na Ustav SAD koji je zabranjivao alkohol, a već bio prihvaćen u Kongresu, Vilson je prvo uložio veto. Posle mučne debate i Kongres i Senat su sa dvotrećinskom većinom odbacili predsednički veto, pa su taj amandman i takozvani Volstedov akt – formalno se zvao *National Prohibition Act* – stupili na snagu 16. januara 1920. kao deo Ustava SAD.

Prohibicioni zakonski akti svode se na odredbu: "Zabranjeni su proizvodnja, prodaja i transport opojnih tečnosti i njihov uvoz i izvoz iz Sjedinjenih Američkih Država ukoliko su kao piće predviđene za konzumaciju." Sprovođenje ovog zakona prepušteno je saveznim državama.

Zakon o prohibiciji u SAD bio je na snazi samo trinaest godina. Ukinut je pod predsedništvom Frenklina Ruzvelta 23. marta 1933. potpisivanjem amandmana na Volstedov akt. Ipak je ostavio dubok trag na američko društvo, neke od najvećih poslovnih imperija i mafijaških organizacija nastale su na švercu i ilegalnoj proizvodnji i točenju alkohola.

PIJANI NOJE

Pisani tragovi razvoja čovečanstva postoje preko 5000 godina. Od samog početka pominju se alkoholna pića i pijanstvo, konkretno vino i pivo, ali čak i pre njih medovina. Legende vode još mnogo dublje u prošlost. Jedna od najstarijih priča uopšte koja u Starom zavetu govori o potopu, o Noju i Nojevoj barci, kazuje da je taj prorok smislio kako da pravi vino. Pošto je sa sinovima i životinjama spasen sišao sa barke u kojoj su svi oni i po dva primerka svake vrste životinja preživeli potop, toliko se napio da je ležao bez svesti. Takvog su ga našli sinovi i videli njegovu sramotnu golotinju. Takođe, u Starom zavetu se navodi da su posle propasti Sodome i Gomore Lotove ćerke napile oca vinom i navele ga da spava sa njima, pa su zatrudnele. Takvi mitovi ne nastaju ako nemaju neku realnu podlogu.

Nemački pisac Gert fon Pačenski u svojoj *Istoriji kulture jela i pića* smatra da je medovina prvo alkoholno piće koje je čovek otkrio i iznosi pretpostavku kako je nastala. Visoka količina šećera u medu dovela je do njegovog vrenja kada je u zdelu sa medom slučajno pala kišnica, a čovek je to okusio i primetio da takvo piće donosi neko čudno osećanje – da opija. Medovina je bila poznata kod starih naroda svih kontinenata osim Amerike, tamo su Indijanci u Kanadi alkoholno piće pravili od javorovog sirupa, a u južnoj Americi od kukuruza ili biljke manioke.

Reljefi u grobnicama starog Egipta pokazuju kako su hiljadama godina pre nove ere izgledale proizvodnja i konzumacija vina i piva. U grobnici faraona Škorpiona I (33. vek pre nove ere) pronađeno je 700 vrčeva vina. Država je robovima na izgradnji piramida davala po vrč piva dnevno. Pivo su varile pekare, za vreme prohibicije se u Americi to piće u domaćim uslovima pravilo na isti način kao hiljadama godina ranije. U društveno visoko razvijenom starom Egiptu vino i pivo su označavali i socijalne razlike: vladari, njegovi bliski saradnici i bogataši pili su vino iz sopstvenih vinograda ili uvezenih iz Grčke, sirotinja i robovi pili su pivo, ali svi su pili i opijali se, baš svi.



POČETAK PROHIBICIJE: Prolivanje alkohola u Njujorku
Foto: Biblioteka kongresa

Do prve radikalne i relativno uspešne potpune zabrane trošenja alkoholnih pića dolazi tek u 7. veku sa pojavom islama. Prorok Muhamed je naredio da se vinopije sankcionišu sa četrdeset udaraca bičem

Mnogo su pili i stari Asirci, Mesopotamci, Grci. Aristotel, koji je imao stavove o svemu i svačemu, bavio se čak i tipologijom pijanstva: "Ko je pijan od vina pada na lice, a žrtve piva na leđa." Platon je upozoravao da muškarci mlađi od osamnaest godina ne treba mnogo da piju, ali za starije od četrdeset godina je prirodno da se opijaju da bi zaboravili brige. Karakteristično je da najstariji filozofi žene uopšte ne pominju u tom kontekstu, ali kada je reč o bogovima zaduženim za vino, Bahusu i Dionisu, i te kako su prisutne, jer pijanke dovode i do seksa, pretvaraju se u bahanalije. Pijanstvo i polni čin bili su i ostali najstrasniji doživljaji ljudske vrste. Već to ukazuje na svašta što ćemo hiljadama godina kasnije videti u Americi za vreme prohibicije: u tajnim gostionicama u kojima se točilo zabranjeno piće carevala je i također zabranjena prostitucija.

Od kada postoji zajednički život vrste homo sapijens, od kada se javlja prvobitna zajednica jedinke, te zajednice tragaju za srećom i nalaze sredstva da je sebi pribave makar na trenutke, i to ne samo hranom i razmnožavanjem. Marksizam nas je nekada učio da su u prvobitnoj zajednici sredstva za proizvodnju bila zajednička, ali ne pominje alkohol i druga opojna sredstva, niti da li su se delila podjednako. Čisto sumnjam, ali sigurno su znali za njih.

HAJDE DA POPIJEMO

Još iz vremena starog Rima i Kine poznati su propisi koji određuju umerenost pri konzumiranju alkoholnih pića. Kodeks Hamurabija nastao oko 1750 godina pre nove ere predviđa hapšenje osoba koje pijane galame u javnosti. U Kini se u devetom veku pre nove ere čak preti smrtnom kaznom veledostojnicima koji se opijaju mimo zvaničnih banketa, a prosti ljudi se upozoravaju da piju samo u vreme verskih praznika.

Do prve radikalne i relativno uspešne potpune zabrane trošenja alkoholnih pića dolazi tek u VII veku sa pojavom islama. Prorok Muhamed je naredio da se vinopije sankcionišu sa četrdeset udaraca bičem, a kalifa Umar je »





Foto: Remo Nassi

Al Kapone, Laki Lučano, Majer Lanski, Bagzi Zigel ili Džon Dilindžer nemaju kao veliki političari spomenike ili kao glumci zvezde na holivudskom trotoaru, ali su zahvaljujući filmovima postali američke ikone

udvostručio tu kaznu. Bogataši i njihove žene i metrese su svejedno nalazili načina da zaobiđu zabrane, navraćali su u jevrejske i hrišćanske krčme, pa i u hrišćanske manastire poznate po odličnim vinima.

Papu Martina IV (1210–1285) Dante opisuje u svojoj Božanskoj tragediji kako u čistilištu ždere jegulje. Taj prvosveštenik rimokatoličke crkve zapravo se zvao Marinus, ali u hronikama je ostao Martin po nemačkom, iako je po rođenju bio Francuz, više boravio, pa i umro u rodnoj zemlji, slušao njenog kralja i nije mnogo mario za Vatikan. Njemu se pripisuje da je izlazeći sa nekog mučnog konzistorija – debatnog skupa pape sa kardinalima – uzdahnuo da mu je dosta muke hrišćanske: "... Dakle, hajde da popijemo!" – (*Ergo bibamus!*). Ta je izreka ušla u studentske pesme koje se otada pevaju sve do danas. Gete je pod tim naslovom napisao pesmu.

VERA I VINO

Ne zaboravimo da su hrišćanski vernici koji prilikom pričesti dodiruju usnama vino u peharu poistovećujući ga sa "krvlju gospodnjom" umnogome doprineli kultu vina. Vino nije važno samo za judaizam i hrišćanstvo, jer je sastavni deo kultnih obreda. U Kini još u vreme dinastije Cu – treći vek pre nove ere – postojao je zapis o tome šta je najgore posle smrti, pa se kao zlo navodi što više nema gozbi sa četiri vrste vina. U doba Tanga – 7. do 9. vek – pored već izgrađenih, dobrih drumova postojale su gostionice u kojima se točilo vino.

A druge velike religije? Hinduizam opijanje shvata kao deo verskog rituala. Budizam ne zabranjuje konzumaciju vina, ali ne preporučuje sredstva koja opijaju (alkohol i droge). Strogo protiv alkohola je isključivo Islam, a to je veroispovest koja se početkom 21. veka najviše širi.

AMERIČKE IKONE

Prohibicija se u bezbroj američkih filmova uglavnom prikazuje verno. Samo u Njujorku su se već krajem 1920. u preko 32.000 ilegalnih gostionica tajno točila alkoholna pića. Svakako bi i bez prohibicije došlo do razvoja kriminalnih organizacija i tržišta opojnim drogama, ali ne takvom brzinom i verovatno nikad ne bi postale tako moćne organizacije koje svakodnevnim jezikom nazivamo mafijaškim. Dve najveće su osvojile 95 odsto ovog tržišta: Koza nostra 25 odsto, a Košer nostra čak 70 odsto – Italijani i Jevreji.

Za vreme prohibicije procvala je korupcija, kriminalci su plaćali policajce koji su ih štitili umesto da ih proganjaju. Širom Amerike sa radom je počelo nekoliko hiljada ilegalnih pivara. Brzo se razvio i "alkoholni" turizam, putovalo se do relativno bliskih destinacija, na primer na Kubu i na Bahamska ostrva, jer je tamo konzumacija alkoholnih pića bila dozvoljena.

Analize rezultata prohibicije pokazuju i ponešto korisno, ali mnogo više je negativnih posledica. Potrošnja alkoholnih pića je u celini opala. Zdravstvene prilike su se nešto popravile, jedna od statistika ukazuje da je broj smrtnih slučajeva od ciroze jetre primetno opao kad se upoređuje period od 1910. do 1920. (znatno više smrtnih slučajeva) sa periodom od 1920. do 1931. godine, dok se posle toga opet beleže blagi porast te bolesti i učestalost smrtnog ishoda. Nije statistički dokazivo da su se socijalne prilike siromašnijih slojeva stanovništva popravile zbog manjeg broja pijanstava, trošenja zarade na alkohol, jer su cene porasle, a kriminal je divljao i zahvatao upravo te slojeve stanovništva.

Neutralne posledice su, na primer, bile skok potrošnje koktela, mešavina alkoholnih pića sa voćnim sokovima i voćem, razvoj "alkoholnog" turizma, s jedne strane ukidanje bezbroj malih, često loših pivara i nastanak ozbiljne, krupne industrije piva, ali i lager-piva.

Negativnih posledica bilo je mnogo, pre svega jačanje organizovanog kriminala. Kada mu je otežana mogućnost da radi sa ilegalnim alkoholom, u još većoj meri se okrenuo proizvodnji, transportu i prodaji opojnih droga. Ulični



Foto: FBI



Foto: Kirk Andreas

KOZA NOSTRA I KOŠER NOSTRA: Laki Lućiano, Al Kapone i Bagzi Zigel

oružani sukobi su postali svakodnevica. Bilo je veoma mnogo smrtnih slučajeva zbog korišćenja alkoholnih pića proizvedenih nepažljivo i nevešto sa prevelikim procentom metil-alkohola. Medicinski alkohol se namerno "trovao" tom supstancom, što bi bilo obeleženo na etiketama da se ne bi pio, ali se svejedno točio razblažen ili čak u čistom obliku.

Potplaćena policija se uglavnom nije mešala, komplikovano zakonodavstvo, koje nacionalnoj policiji FBI dozvoljava da goni samo "kriminalne zločine", dok ostali zločini i prekršaji spadaju u domen lokalnih šerifa, otežavalo je borbu protiv kriminala. Imena najpoznatijih šefova kriminalnih grupa kao što su Al Kapone, Laki Lučano, Majer Lanski, Bagzi Zigel ili Džon Dilindžer nemaju kao veliki političari spomenike ili kao glumci zvezde na holivudskom trotoaru, ali su zahvaljujući vernim filmskim biografijama postali američke ikone, doduše antiheroji, ali nesumnjivo heroji.

SOVJETSKA PROHIBICIJA

U Sovjetskom Savezu Mihail Gorbačov je kao generalni sekretar Komunističke partije između 1985. i 1991. pokušao da u sklopu perestrojke zakonskim i društvenim merama ukine ili bar smanji potrošnju alkoholnih pića. Imao je mnogo razloga da se upusti u borbu sa starim običajima. Votka je alkoholno piće nastalo destilacijom neke vrste žita ili krompira, moguća je proizvodnja od svih osnovnih proizvoda koji sadrže dosta skroba. Zbog toga se pre svega na području Rusije, Belorusije, Ukrajine i Poljske često proizvodila u kućnim, nečistim uslovima sa isuviše metanola.

To nisu promenili ni zakoni koje je Katarina I donela 1751. o vlasništvu destilerija, a car Aleksandar III 1894. o standardima proizvodnje votke. Votka je najčešće "čista", to jest sastoji se samo od vode i alkohola, i treba da ima oko 40 stepeni alkohola (zapadnoevropski standard je 37,5 stepeni, ali kineska žitna rakija "mao taj" ima do 60 stepeni), pa se najbolje pije ledeno hladna u zaleđenim čašicama, što bi za voćne rakije bio greh jer bi se ubio njihov ukus. Postoje, međutim, i votke sa raznim ukusima, ja posebno volim percovku u kojoj ima i bibera.

Gorbačov je polazio od toga da je broj teških alkoholičara za deset godina, od sedamdesetih do osamdesetih godina prošlog veka, porastao sa osam na dvadeset miliona, da je ta pošast sve više zahvatala i žene i maloletnike, da je muškarac u SSSR u proseku živeo samo 63 godina, a u SAD dvanaest godina duže. Smatrao je da ima dovoljno razloga da preko Centralnog komiteta 5. maja 1985. objavi "Mere za prevazilaženje pijanstva i alkoholizma".

Kao i u Americi, bilo je nekih pozitivnih posledica: smrtnost od nekih bolesti primetno je opala, ali radna produktivnost nije porasla, porastao je broj kriminalnih bandi koje su proizvodile, transportovale i prodavale ilegalno proizvedenu votku koja je dobila ime "samogon" (iste pojave u komunističkom Sovjetskom Savezu kao u kapitalističkim Sjedinjenim Američkim Državama).

U vreme sovjetske prohibicije znatno je porasla kupovina šećera, jer je on potreban za proizvodnju votke, ali i paste za zube, jer se koristila da se u zadahu ne bi osećao miris alkohola. Bitno je opao prihod od poreza koji je država dotle ubirala od proizvodnje i prodaje votke, a ni posle ukidanja zabrane nije se vratio na staro, jer više nije postojao državni monopol na proizvodnju votke. Stanovništvo nikad nije prihvatilo zabranu korišćenja alkoholnih pića u javnosti, pala je popularnost Gorbačova, prozvali su ga "mineraljni sekretar" – zvanično je bio generalni sekretar – a to je škodilo i njegovim pozitivnim političkim nastojanjima. Mislim da je bilo lakše politički ga ukloniti sa vlasti zbog nesrećne kampanje protiv alkohola.

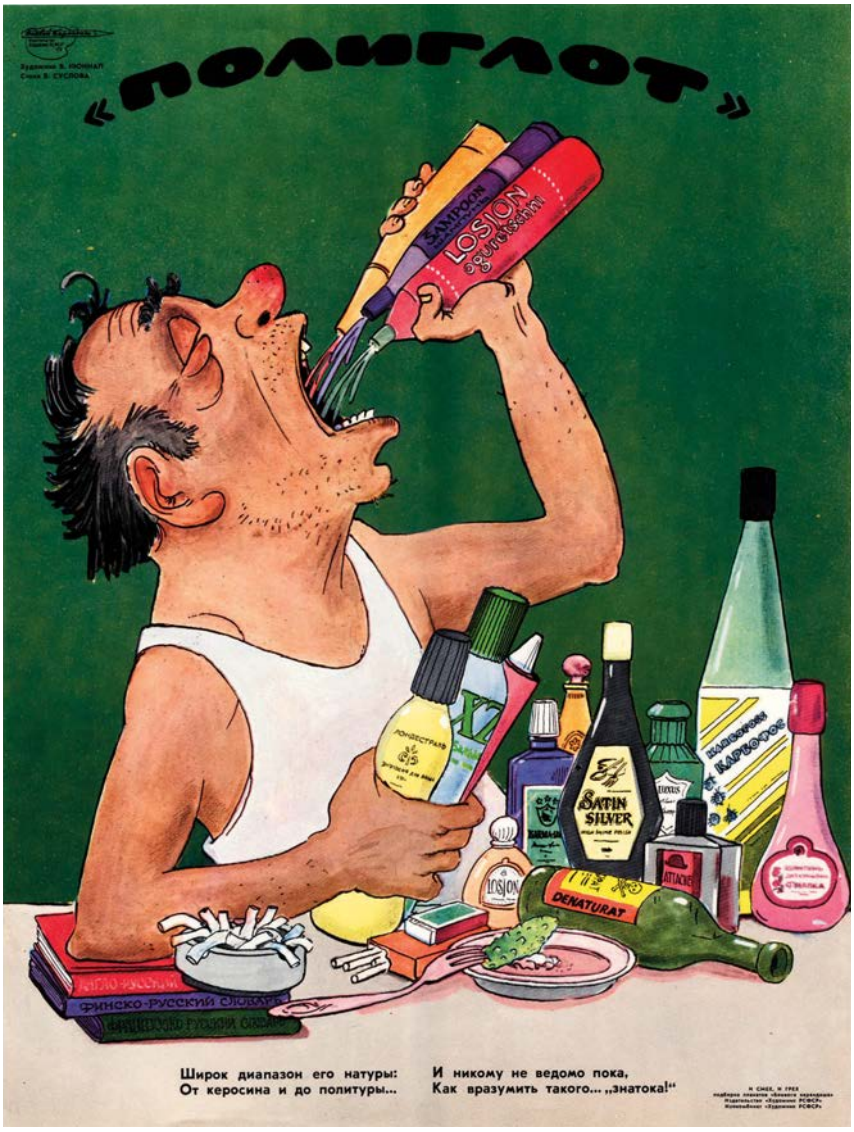
Vladimir Putin ne zabranjuje alkohol, ali daje primer svojim naglašeno zdravim životnim stilom, osim kad protokolarno nazdravlja šampanjcem, ne pije niti votku, niti vino, makar u javnosti.

MOSKVA NAS NE ZANIMA

Zaprepašćujuće je do koje mere ovisnici od alkohola ne mare za opasnost od metanola – metil-alkohola. Ja sam to video u logoru za vreme rata i neposredno posle oslobođenja kada su alkoholičari, često baš Rusi i Ukrajinci, pili sve čega bi se dokopali, a što je sadržalo alkohol, pa i kolonjske vode ili vodice za posle brijanja, iako je to predstavljalo smrtnu opasnost. U logoru su neki zatvorenici zamenjivali svoju dnevnu porciju hleba za cigarete ili bar opuške, iako je nedostatak hrane mogao da dovede do smrti.

U Americi sam bio dugo posle prohibicije, jedini problem mi je bio to što viski ne volim, a rakiju želim, pa smo izlaz našli u tekili. U Sovjetskom Savezu sam se, međutim, našao i za vreme Gorbačovljeve kampanje protiv alkohola, i to zajedno sa Vaskom Popom, koji je voleo da popije i više od mene. Pre odluke "mineraljnog sekretara" da građane SSSR oduči od alkohola, ranijom prilikom kad smo prve večeri u Moskvi pitali da li možemo dobiti dve čašice votke, domaćica je energično rekla: "Dve čašice ne možete, sad ćemo naručiti 500 grama votke!", a kada smo uz predjelo nas troje popili pola litre votke, prešli smo na kavkaska vina. Toliko o običajima.

Vasko i ja smo sa ženama bili smešteni u luksuznom hotelu "Ukrajina" u Moskvi. U restoranu prelep jelovnik, ne znamo šta pre da poručimo, ali nude samo čajeve i sokove. Kelner nam šapne da u holu postoji filijala radnje "Berjoska". »



BEZUSPEŠNI POKUŠAJ:
Poster o prohibiciji u SSSR
Foto: Fuel Publishing

U "Berjoskama" se za devize moglo kupiti sve na svetu. Kupili smo votku i vino, boce su stavili u lepe kese od hartije, sa njima smo umarširali u restoran, a kelner nam je doneo prazne šoljice za kafu za votku, a šoljice za čaj za vino.

U Gruziju smo pozvani na dvestotu godišnjicu rođenja njihovog nacionalnog pesnika Ilje Čavčavadzea. Dočekali su nas sa gruzijskim konjakom uz primedbu: "Nas ovde ne zanima šta Moskva naređuje." Gruzijski konjak, vina i šampanjac su vrhunski.

Sutradan smo bili pozvani na ručak u selo Hašmi. Čim smo seli, natočili su nam votku u volovske rogove. Problem je u tome što moraju da se ispiju do dna, jer se samo vodoravno mogu položiti na sto, ali domaćin mi je utešno šapnuo na uvo: "Toljko dvesto grama", znači "samo dva deci", jer je u rog bila ugrađena staklena čašica.

Zašto toliko o tome? Zato što su takve sitnice dokaz da se iz Moskve više nije vladalo tada formalno još sovjetskim republikama. Kao što je poznato, Staljin je bio Gruzin. Objasnili su nam: "Vi mislite da mi još uvek obožavamo Staljina. Taman posla! On je bio zao čovek kao da je Rus."

NEMOGUĆA ZABRANA

U Bogatoj Skandinaviji se problem alkoholizma rešava visokim cenama i državnim monopolom. Alkoholna pića se u Švedskoj mogu kupiti samo u državnim radnjama, kao primer navodim da boca dobre votke u Nemačkoj košta 12, a u Švedskoj 27 evra. U samoposlugama se može kupiti samo pivo. Mnogi ljudi to rešavaju vožnjama na feribotu između skandinavskih zemalja ili na posebnim "parti-brodovima". Tako se, na primer, tokom 23-časovne vožnje takvim brodom uplatom od 50 evra sa "švedskog stola" može jesti koliko god se hoće i alkoholnih pića piti do mile volje.

Postavljam pitanje da li je uopšte moguće zabraniti nešto što postoji od kad je sveta i veka na svim meridijanima. Čini mi se da je odgovor jasan: nije moguće a nije ni poželjno, uprkos nesumnjivo štetnim posledicama koje se javljaju zloupotrebom alkoholnih pića. Poželjno je da se proizvodnja i konzumacija zakonski regulišu i nadziru. To je u većini civilizovanih društava manje ili više postignuto rigoroznom kontrolom saobraćaja, kažnjavanjem vožnje motornih vozila pod dejstvom alkohola, zabranom prodaje alkoholnih pića maloletnicima, beleženjem sastojaka na vinjetama boca sa pićem, poreskom politikom.

Ukazujem na strogi, ali vrlo delotvorni i jasni zakon o vinima u Francuskoj, gde se vino smatra kulturnim nasleđem. Dobri su i zakoni o pojedinim vinima – pomodna reč: brendovima. Jugoslavija je, na primer, imala zakon o dingaču, ne znam kako su njegova proizvodnja i etiketiranje regulisani u današnjoj Hrvatskoj. Zanimljiv je mađarski zakon o vinu *Bikavavér* (krv bika), a takođe i jevrejski verski zakon o košer vinima: grožđe za vino može se koristiti samo od loze stare najmanje četiri godine, svake sedme godine proizvodnja vina mora da se pauzira na svakoj parceli, zabranjeno je u vinogradima osim loze saditi drugo voće ili povrće i koristiti bilo kakva hemijska sredstva. To su, dakle, garantovano bio-vina, što nikako ne znači da su obavezno i ukusna, ima ih raznih, slatkih i veoma suvih.

OD ŠAMANA DO EKSTEZIJA

Ako ostanem dosledan u protivljenju svakoj vrsti zabrane, moram sebi da postavim i pitanje šta mislim o zabranama opojnih droga, pa da odmah počnem od marihuane, ali i od zabrane pušenja duvana.

Makar samo načeti priču o istoriji korišćenja opojnih droga pre nego što bi se prešlo na pitanje umesnosti zabrane pušenja duvana i/ili marihuane, nije lako unutar tesnog okvira ovakvog članka. Kao i uživanje u alkoholu, droge su prisutne od pamtiveka. Najstariji izvori droga su verovatno gljiva muhara (*amanita muscaria*) i cvet maka. Lepe biljke, pečurka sa onolikim crvenim klobukom posutim belim pegicama, crvene tačkice maka, meni drage kao pojava koja oživljava zlatna polja mog Banata kad pšenica sazri. Muhara više nije u modi, opijenost njome uglavnom je kratka, traje svega nekoliko sati. Mak je sveprisutan i kao droga i kao lek, kao heroin je veoma opasna pomodna opojna droga, kao morfijum neizbežan za ublažavanje jakih bolova, pušio-



SLAVLJE: Kraj prohibicije u SAD

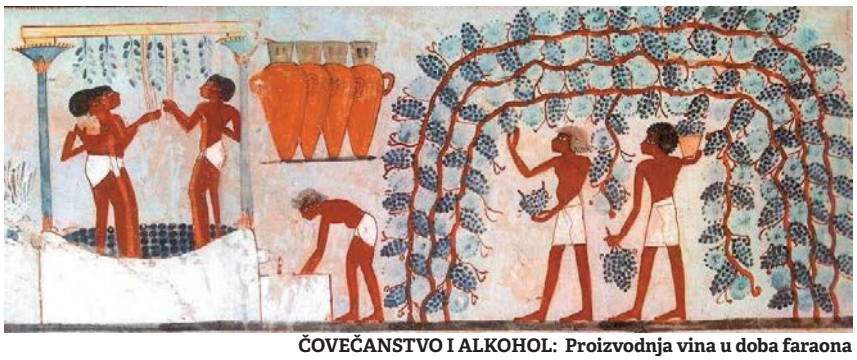
nice opijuma su u nekim sredinama bile posebno važno pribežište za nesrećnike i usamljenike.

Prilikom arheoloških iskopavanja u Sibiru nađen je skelet žene sahranjene pre više od 2500 godina, a savremenim metodama konstatovano je da je bolovala od raka i da je konzumirala kanabis, verovatno zbog ublažavanja bolova. I danas se od industrijske konoplje proizvode lekovi protiv bolova. Aleksandar Veliki je podsticao uzgoj maka da bi opijumom hrabrio svoje borce. Šamani, vračevi, predvodnici verskih kultova u davnini opijali su drogama i sebe i svoje vernike – svoju publiku – da bi se uzdizali nad svakidašnjicom. Droge su izazivale halucinacije, darivale su kratku sreću.

Sibirski šamani su smatrali da su droge nastale od pljuvačke bogova, a stari Germani da su droge pljuvačka pastuva na kome je jahao bog rata i ekstaze Votan. Psihoaktivne supstance nalazimo kako u staroj Indiji tako i kod Indijanaca u Meksiku, ukratko, svuda na svetu.

Sve to sagledavam da bih odgovorio na savremeno pitanje koje se postavlja u mnogim društvima širom sveta, naime, da li ima smisla zabraniti proizvodnju marihuane i njeno korišćenje zarad uživanja? Marihuana (*canabis sativa*) zapravo su osušeni delovi vrhova ženske biljke indijske konoplje, kod nas se ležerno naziva i travom, što znači da se podsvesno smatra manje opasnom od duvana, ne puši se "cigar duvana", nego nešto sasvim prosto i svakodnevno – trava. Širom sveta na raznim jezicima postoji preko 200 šatrovačkih naziva za tu "laku drogu".

Pitanje da li njeno korišćenje treba legalizovati trenutno je aktuelno u mnogim državama, ali meni se čini prilično besmislenim. U suštini su danas, kao i oduvek, konzumiranje vina ili rakije, kao i duvana ili marihuane, traganje za srećom, njeno kratkoročno pronalaženje. Stvar je samo u tome što je u našoj kulturi "normalno" pušiti duvan i piti alkoholna pića, ali uživanje u bilo kojim opojnim drogama još uvek nije.



ČOVEČANSTVO I ALKOHOL: Proizvodnja vina u doba faraona

Još Aristotel se bavio i tipologijom pijanstva i zapisao: "Ko je pijan od vina pada na lice, a žrtve piva na leđa." Platon je upozoravao da muškarci mlađi od osamnaest godina ne treba mnogo da piju, ali za starije od četrdeset godina je prirodno da se opijaju da bi zaboravili brige

ZBIR SVIH POROKA

Ja sam slučajno nepušač i nekako se bojim antidepresiva, iako su u mojim godinama oni uobičajni. Bez tableta za spavanje, ipak, ne znam kako bih zaspao. Možda ja jesam zavisnik od pisanja, izmišljanja tuđih sudbina, kao od droge. (Nepušač nisam zahvaljujući svom "čvrstom karakteru", nego zbog toga što smo posle oslobađanja iz koncentracionih logora svi, pa i šesnaestogodišnjaci kao ja, od Amerikanaca dobijali cigarete, za šta se moglo dobiti sve, ama baš sve, a ja sam više voleo čokoladu od smrdljivih cigareta. Za mene je tada zapaliti cigaretu bilo kao zapaliti novčanicu dolara.)

Nemci imaju poslovicu koja tvrdi da je zbir svih poroka kod svakog čoveka isti. Ukratko, smatram da je histerično zabranjivanje pušenja duvana, ali i "trave", na javnom mestu, besmisleno, čak i kontraindikativno, dakle štetno, ali pozdravljam da ima mesta gde mogu da se sklone oni kojima, na primer meni, dim duvana štipa oči. (Ja čak i u lokalima u kojima je prostor podeljen na pušače i nepušače, društva radi često sedim sa pušačima u zadimljenoj prostoriji.)

Da li se ljudima može zabraniti da tragaju za srećom? Naravno da ne. Da li društvo odraslom čoveku sme da propiše na koji način da traga za srećom? Naravno da ne. Da li društvo sme, može, treba da reguliše da niko svojim traganjem za srećom ne ugrožava tuđu sreću? Svakako.

Studenti su pevali i još uvek pevaju: *Gaudeamus igitur* – "dakle, radujmo se", odnosno, kako reče papa Martin: *Ergo bibamus* – "hajde da popijemo". Pa zašto onda ne i: *Ergo fumus* – "hajde da pušimo"? ¶

Na sunčanoj strani ulice

Smatra se da je Vojislav Simić učinio američki džez popularnim u Srbiji. O njegovim susretima sa legendarnim muzičarima, u feljtonu "Srbija i Sjedinjene Američke Države – dve zemlja, jedna kultura" koji objavljuju magazin "Vitraž" i nedeljnik "Vreme"

Vojislav Bubiša Simić, Beograđanin po rođenju, mentalitetu i vaspitanju. U svojih 96 godina nosi više od 70 godina simbioze i ljubavi prema muzici. Više od tri decenije bio je dirigent Džez orkestra RTV Beograd. Radoznao, intuitivan, svoj, čovek je kojem se Tito na Dan mladosti "pravdao" da zaista voli džez, i koji je na proslavi trogodišnjice oslobođenja Beograda uplašio čuvenog maršala Tolbuhina pošto je pre njegovog zvaničnog obraćanja umesto sovjetske horske kompozicije *Staljingrad* greškom pustio dečiji hor da pišti *Marjane, Marjane*. Nije li džez upravo improvizovanje bez ustručavanja, ali uz poštovanje pravila?



USPOMENA: Sa Luisom Armstrongom u rezidenciji ambasadora SAD u Beogradu

ODRASTANJE

Bubiša Simić je odrastao u uglednoj advokatskoj porodici, u kojoj je pored njega prohujao Drugi svetski rat, nakon kojeg je dočekao sve mučne, ali i vedre dane. Kandirano voće u delikatesnoj radnji "Veljković", hleb, mast i aleva paprika na uličnim ćoškićima, poslastičarnica "Glumac" u Zemunu sa čuvenim sladoledom sa vaflom u kup čaši, Tašmajdan, fudbal i jurcanje sa društvom, tinejdžerski žurevi na kojima je sa drugovima svirao prve kompozicije kao školski orkestar. To su bili dani.

Njegova majka je kao i sve građanske devojke tog vremena učila klavir i francuski jezik, pa je Bubiša od rođenja živeo uz njen pijanino. Počeo je da prebira po dirkama u dvanaestoj, te mu je majka brzo uzela profesorku i za tili čas je počeo da svira lakše Šopenove valcere, a već nakon dve godine od bake je dobio vredan klavir marke *Bluthner*. Lepo i bezbrižno vreme trajalo je do aprilskih bombi 1941, koje su Nemci nemilice posipali po Beogradu. Jedna bomba srušila je polovinu njihove kuće u Majke Jevrosime 39, baš onu u kojoj se nalazio klavir. Engleska mehanika ipak je odolela nemačkim bombama, ton je bio netaknut uprkos polomljenom gornjem poklopcu i nogama. Sudbina je muzici rekla da.

Nakon savezničkog bombardovanja 1944. i nakon tek ugašenih sirena, sklepan je ansambl koji je imao zakazanu živu emisiju na Radio Beogradu. Tri člana nisi bila prisutna, iz studija je neko odneo bubanj, bas i gitaru. Genetski muzički kod proradio je momentalno, i pošto su došli biciklima, iskoristili su pumpe za bicikl za ritam. Zvučalo je kao da bubanj svira sa metlicama na dobošu, te je pumpa prvi put promovisana kao muzički instrument. Genijalnost je već bila tu, pripremala se da ispiše najsvetlije stranice naše džez istorije.

OTKRIVANJE DŽEZA

Kada su u avgustu iste godine Amerikanci oslobodili Pariz, postavili su radio stanicu "AFN", koja je pored kratkih vesti emitovala uglavnom džez. Svakog dana u 13 časova emisija bi otpočela hitom Toma Dorsija *On the Sunny Side of the Street*. U to vreme u beogradskom bioskopu Avala održana je projekcija američkog filma *Serenada*, koji je bio začinjen džezom Glena Milera – gotovo nadrealna scena nakon četiri godine okupacije.

Godine 1946. on i njegovo društvo rešili su da osnuju big bend *Dinamo* o kojem su odavno maštali, sa Bubišom kao dirigentom i aranžerom. Osim nota iz predratnih orkestara, najveći deo im je ustupila Američka čitaonica. Svirali su u bašti Narodnog fronta, na DIF-u, košarkaškim terenima na Kalemegdanu, koji je tada bio Holivud sa američkim džezom u komunističkom Beogradu. Dolazila je građanska omladina, košarkaši Šaper, Kalember, Nebojša Popović, bokserski prvaci države, mangupi, najlepše devojke. Godine 1948. polovina benda, uključujući Simića, odlazi u Zabavni orkestar Radio Beograda.

Džez orkestar Radio Beograda proputovao je svet. Nemačka Demokratska Republika je na turneji čula pevačke numere Lole Novaković i Ive Robića, i džez repertoar naših i američkih kompozitora. Budimpešta, tronedeljna turneja u Poljskoj, svirka u dvorcu Vavel u Poljskoj, Italija, Prag i barokna sala Lucerna, neka su od mesta koja su osvojili. Usledila je turneja po SSSR-u 1961, baš u vreme kada je German Titov poleteo u svemir iz Bajkonura. U letovalištu Suhumi na Crnom moru u njegovu čast odsvirali su bluz, te je Bejzijev *Blues Backstage* bio prekršten u *Bluz za Germana Titova*.



BOGAT ŽIVOT: Vojislav Bubuša Simić na proslavi 90. rođendana Foto: FoNet / RTS

Na festivalu zabavne muzike u Rio de Žaneiru Bubiša Simić predstavljao je Jugoslaviju, i to sa svojom kompozicijom. Tada je upoznao svetske džez velikane Henrija Mansinija, Dejvida Reksina, Džonija Mandela, gitaristu Badija Pauela, kao i aranžera Frenka Sinatre Nelsona Ridla. Bili su iznenađeni da se u Jugoslaviji svira tako dobar džez.

Od 1975. do 1991. orkestar RTB je tokom zime, jednom nedeljno, svirao u hotelu Metropol – "Muzika moje mladosti – igranka za stari ludi svet". Na kraju su uvek svirali jedan set muzike Glena Milera. Jedne večeri je sa njima ceo Milerov repertoar pevao jedan sredovečni Amerikanac. Kada se set završio, Vojislav mu je prišao da ga pita kako toliko dobro poznaje repertoar. Ispostavilo se da je gospodin bio zaposlen u avio-kompaniji "Mekdonald Daglas" i da je često bio u posadi aviona koji je vozio orkestar Glena Milera na turnejama po Americi. Zbog našeg orkestra, on je tada došao čak iz Bukurešta.

DJUK ELINGTON, KAUNT BEJZI, DŽOZEFINA BEJKER, DIZI GILESPI

Bubiša Simić je Djuka Elingtona prvi put čuo 1938. godine u Vrnjačkoj Banji. Kada je saznao da dolazi u Beograd, odlučio je da mu priredi poseban doček. Sa orkestrom je naučio *Take the A Train*, Elingtonov zaštitni znak. Otišli su na aerodrom i smestili se u holu kod izlaza iz carine. U momentu kada je Djuk ulazio u hol, krenula je kompozicija. Amerikanci su bili oduševljeni. Te večeri Djuk Elington je imao dva koncerta u Domu sindikata, po mnogima – najbolji džez koncert ikada u Srbiji. Kad je odlazio, na aerodromu, Simiću je dao program koncerta sa posvetom *To Airport Orchestra, Buona Fortuna*, mislivši da je on član aerodromskog orkestra. Međutim, kada je Bubiša Simić dve godine kasnije u Njujorku na Njuport festivalu sreo članove Djukovog orkestra, na pitanje da li ga se sećaju, stigao je promptan odgovor – "Svakako, vi ste nas pozdravili na beogradskom aerodromu".

Fascinacija Kauntom Bejzijem datira od 1939. godine kada je od oca dobio njegove ploče. Na festivalu u Žuan le Penu šezdesetih godina napisao je kompoziciju *Pozdrav Kauntu Bejziju*, za koju je dobio prvu nagradu, a partiture kompozicije je u jesen 1965. Bejziju poklonio kada ga je sreo u Minhenu.

Kao direktor festivala Beogradsko proleće 1975. imao je čast da Bejziju i njegovom orkestru bude domaćin. Ponovo su se sreli 1982. u Las Vegasu, kada je Simić sasvim slučajno video plakat na vratima hotela "Ceasars Palace" – "Tonight Count Basie Orchestra i Sammy Davis Jr". Posle koncerta poželeo je da vidi starog poznanika. Bejzijev sin ga je zamolio da se ne zadržava jer je on vrlo star i bolestan. Ušao je u garderobu i zaprepastio se, u invalidskim kolicima sedeo je iznemogli starac sa okom koje luta. Jedva je potpisao autogram drhtavom rukom. Bilo je očigledno da je Bejzi onaj stari samo kad svira i da ga džez vraća u život. Godinu dana nakon toga je umro.

Čuvena Džozefina Bejker, zvezda pariskih varijetea "Mulen Ruž" i "Foli Beržer", u Beograd je došla sa 62 godine. Iako u sedmoj deceniji, bila je puna života i snage, sa zvonkim glasom, šarmom, izvanredne fizičke kondicije.

Bubiša je prethodno spremao program, i orkestru nije bilo nimalo lako da je prati, jer je muzika povezana sa njenim pokretima. Bejkerova, oličenje perfekcionizma, bila je vrlo nervozna, prilično teške naravi. Naročito ju je nervirala balkanska ležernost i što probe posle pauze nikada nisu počinjale na vreme. Pa ipak, koncert je u Beogradu imao veliki uspeh. Sutradan je na koncert u Skoplju Džozefina krenula vozom, koji je kod Leskovca imao sudar i ona je orkestru poslala telegram da budu spremni za probu. Kada je konačno stigla pitala je: "Zašto niste na sceni?" I ovaj koncert prošao je sjajno. Oprostili su se uz poljupce i šampanjac. Upamtio je njene reči: "Vi ste, (mislila je na Srbe) uvek umorni." Možda je bila u pravu, prisetio se Bubiša.

Nakon koncerta sa Dizijem Gilespijem 1956. godine u Beogradu, Bubiša Simić i ekipa pozvani su na džem-sešn u klub u Čika Ljubinoj ulici. Doneli su neke stare instrumente, na koje su američki muzičari popadali od smeha – naročito na saksofon čije su rupe bile zapušene hlebom. Međutim, kada su počeli da sviraju, gosti su bili oduševljeni njihovom svirkom.

Bubiša Simić u desetoj deceniji života i dalje živi svoje snove, sada više kroz uspomene, ali i kroz žar koji se u njemu budi kada shvata koliko je ljudi, generacija inspirisao da svoje duše hrane u voljenom mu džezu. ¶

PAVLE JAKŠIĆ

Afrički svetac iz Lešja

Ko je Sveti Flavijan, i kako su njegove mošti iz Kartagine dospele u Srbiju

U manastiru Pokrova Presvete Bogorodice u Lešju kod Paraćina čuvaju se već petu godinu mošti Svetog Flavijana Kartaginskog. Ubrzo po dolasku moštiju, objavljena je knjiga *Akatist i žitije Svetog sveštenomučenika Flavijana Kartaginskog*. Izdanje je osmislio i uredio protosinđel Jovan (Milenković), duhovnik manastira Lešja, koji je autor i akatista, dok je žitije priredila antropolog kustos Mila Radovanović, i napisala propratne tekstove o životu hrišćana severne Afrike prvih vekova.

Ko je Sveti Flavijan, i kako su njegove mošti dospele u Srbiju iz Kartagine, neka su od osnovnih pitanja povodom prethodne informacije.

Živeo je u trećem veku u Kartagini i bio je učenik oca Kiprijana, duhovnog vođe hrišćana tog vremena. Hrišćanstvo se u Kartagini javilo krajem prvog veka, a zahvaljujući episkopu Kiprijanu (potiče iz porodice visokog roda nehrišćana) i njegovim spisima, početkom trećeg veka Kartagina je postala centar tamošnje hrišćanske literature. Flavijan je, pod uticajem Kiprijanovog učenja, bio jedan od hrišćanskih vojnika koji su se suprotstavili Rimljanima. Mila Radovanović objašnjava da su hrišćansku crkvu i njene vernike tada pratili učestali progoni. "Gotovo svi rimski vladari, počevši od Nerona, Trajana, do Marka Aurelija i Septimija Severa, hrišćane su videli kao opasnost svom vlastoljublju, a njihova tajna okupljanja na skrovitim mestima kao stalnu pretnju od pobune, pa su pretnjama i kaznama, plašeći vernike i ubijajući sveštenstvo, pokušali da ih progone. Hapšeni su i strašno mučeni pre suđenja, kažnjavani su obezglavljivanjem, bacanjem zverima u amfiteatru, komadanjem gvozdenim kukama i ekserima, spaljivanjem, razapinjanjem i progonstvom, crkve su skrnavljane i pljačkane, a crkveni spisi spaljivani. Mučenja nisu bila osmišljena da izazovu brzu smrt, već da nepodnošljivim uslovima i neprestanim ispitivanjima slome osumnjičenog. Hodnici tamnica crveneli su se od krvi mučenika koji su sa radošću prihvatali vence, nadahnuto preuznoseći molitvu."

U vreme Valerijanovog progona 258. godine uhapšen je i đakon Flavijan uz ostalu hrišćansku braću. Njegovo tamnovanje od nekoliko meseci opisano je u prvom delu žitija. Odatle saznajemo i njegovu poslednju poruku upućenu sabraći u tamnici: "Neka bude mir među vama, ako hoćete da vidite mir u Crkvi i da očuvate jedinstvo ljubavi." On je najverovatnije pogubljen među poslednjima.



HRIŠĆANSKI VOJNIK: Freska Svetog Flavijana u Lešju

Hrišćanstvo je u rimskim provincijama severne Afrike gorljivo prigrljeno i branjeno, i velika stradanja je nisu oslabila. Pod vođstvom episkopa Kiprijana, Kartaginska crkva je postala najviša među crkvama drugih gradova i imala je neizmeran i neizbrisiv uticaj na celokupnu hrišćansku duhovnu misao od antike do savremene epohe. U njoj se, podsetimo, 419. godine održao čuveni Kartaginski sabor.

Može se reći da su se mošti Flavijana Kartaginskog našle u Srbiji zahvaljujući poznanstvu oca Jovana i profesora dr Michaella Hessemana, velikog proučavaoca relikvija. Po rečima oca Jovana, on učestvuje u identifikaciji relikvija koje stignu u Sankt Peterburg kako bi postale vlasništvo Ruske pravoslavne crkve. "Tako je bilo i sa moštima Svetog Flavijana Kartaginskog. Mošti su od 12. veka bile u Crkvi Sankte Marija imakolata, zadužbini trgovačke porodice Hena. Tačan put kretanja moštiju iz Kartagine do njih ne znamo, ali verovatno je da su mošti izvađene krajem 7. veka pre najezde Arapa na Kartaginu i otpravljene u Italiju. Godine 2015, uz dozvolu i blagoslov episkopa kruševačkog Davida (Perovića), mošti sveštenomučenika Flavijana prispele su u manastir Lešje. Pošto nisu bile položene u kivot po pravoslavnom običaju već rimokatoličkom, sa plastičnim dekorima koji ne priliče našoj praksi, po drevnom običaju omivene su u prirodnom ružinom ulju i crvenom vinu uz propisane molitve i na Uskrs unete u manastirski hram lešjanske obitelji. Sveta Pravoslavna crkva proslavlja Svetog Flavijana Kartaginskog 24. februara po julijanskom kalendaru."

U manastiru Lešje je običaj da se posle nedeljne liturgije otvara kivot Svetog Flavijana i da se čita moleban. O tome da je verni narod iz okoline prepoznao svetinju, govori i činjenica da je nekoliko dečaka iz tog kraja dobilo ime Flavijan. Krajem februara je hor koji nosi ime Svetog Flavijana zajedno sa ocem Jovanom bio u Tunisu u poseti mitropolitu kartaginskom Meletiju, i tada je snimljen akatist i film o Svetom Flavijanu. Izgrađen je lep odnos među crkvama, a Ruska pravoslavna crkva u Tunisu kao i mitropolit kartaginski zalažu se da se u severnoj Africi obnovi poštovanje prema kartaginskim mučenicima. ¶

KATARINA MILOJEVIĆ TOMIĆ



GIGANTSKI GLAS: Tom Džons Foto: Will Tindall

U kavezu Tigra iz Velsa

Pred osamdeseti rođendan Toma Džonsa, čiji je glas bez prekida popularan još od sredine šezdesetih

Ako iko može da spase ovaj svet, to je Tom Džons – mislio je kao mali reditelj Tim Barton gledajući na televiziji dinamični nastup moćnog baritona u šouu *This Is Tom Jones* da bi ga sredinom devedesetih pozvao da glumi u filmu *Mars Attacks*. I Anđelika Hjuston je imala sličnu fantaziju o Tomu Džonsu, te ga dovela u svoj rediteljski prvenac.

Veliki Tom Džons je u detinjstvu bio opasno bolestan. Dve godine je ležao zbog tuberkuloze, ne mogavši ništa da radi iz kreveta do da crta i peva u plafon, ali se ispostavilo da je njegova bolest ispala na korist. Lekar mu je rekao da za razliku od ostalih muških članova njegove porodice ne sme da radi u obližnjem Velškom rudniku, pa je on nastavio samo da peva.

Prvi singl oštrih dinamičnih bitova koji su izbacili 1964. *Chills and Fever* nije imao uspeha. Drugi, znatno laganijih nota, *Its Not Unusual*, stigao je gde treba – na vrhove top-lista. Taj uspeh je Tomu bio preko potreban jer je već sa 16 godina dobio sina sa svojom petnaestogodišnjom drugaricom iz detinjstva Melindom, pa je trebalo prehraniti porodicu. Otišli su do autora prethodnog hita, i on im je dao flamenko o prevarenom ljubavniku koji u besu usmrti svoju dragu. Tom je od te falš lopte svojim punim i istovremeno besnim i plačnim glasom (*Why Why Why*) napravio megahit *Dalilah*. Zbog te, i zbog sledeće pesme *Green Grass Of Home* koja je, poklopivši se sa ratom u Vijetnamu, postala prigodan napev o čežnji za povratkom vojnika kući, prozvan je Tigrom iz Velsa.

Po ideji menadžera, na snimanju promo fotografije sa bengalskim tigrom, ušao je u kavez. Tigar, iako pitom i dobro namiren, oteo mu je kožnu jaknu i počeo da je umače u svoj bazen s vodom. To nije dobar znak, obično natapa hranu pre nego što je pojede, rekao mu je prisutni dreser i Tom je izjurio iz kaveza. Umesto fotografije, ubrzo nakon toga Tom Džons je dobio publicitet koji njegovo menadžer nije mogao ni da zamisli. Nastupajući 1968. u vreloj Kopakabani, gde su stolovi auditorijuma bili u visini njegove bine, povremeno bi zatražio od slušalaca da mu dodaju svoje salvete da njima obriše znoj. Kad je ponestalo salveta, jedna predana slušateljka je skinula svoje gaćice i dodala mu ih da se obriše njima. Nadam se da se nećeš prehladiti zbog toga, rekao joj je Tom, obrisao znoj i nastavio da peva. Sve je to posmatrao lokalni kolumnista i događaj hitro preneo svim medijima. Od sledećeg koncerta, bina na kojoj je pevao bila je prekrivena ženskim donjim vešom.

Zbog pomame obožavateljki, počeli su da ga porede sa Elvisom Prislijem. Ugovoren je njihov susret tokom snimanja Prislijevog filma *Paradise Hawaiian Style* baš nakon scene u kojoj kralj rokenrola peva *Dogs Life* psima koje prevozi u helikopteru. Izlazeći iz tog helikoptera, Elvis je pružio ruke ka Tomu i zapevao njegov hit *With These Hands*. Nakon toga, često su pevali duete do duboko u noć, naročito Elvisovu omiljenu gospel numeru *Why Me Lord*, ali ništa od toga nikad nije objavljeno zbog klauzule koja je Prisliju dozvoljavala duet samo sa Frenkom Sinatrom.

Nakon perioda takozvane "kantri kome" početkom osamdesetih Tomov sin Mark postaje njegov menadžer. Iz tog doba potiče njegova popularna obrada Prinsove pesme *Kiss* i još življa tehno i rep orijentisana *If I only Knew What I Could Do*. Džons je bez problema svojim gigantskim glasom preskočio jaz između više generacija, pa otud njegovi dueti sa Elom Ficdžerald, Mirej Matje i Dženis Džoplin, do novijih s Robijem Vilijamsom, Kardigansima i Maus Tijem. Ta saradnja s Maus Tijem označila je prvo uplitanje Džonsa u tekst. Umesto *I'm Sex bomb and baby I can turn you on*, Tom je predložio *Sex bomb you're sex bomb and baby you can turn me on*, pa je tako sebi obezbedio veliki hiti u dvehiljaditim.

Džon Beri mu je šezdesetih poverio glavnu temu četvrtog filma o Džejmsu Bondu *Thuderball*. Pesma Bitlsa *Long And Winding Road*, koja privodi kraju B stranu njihovog poslednjeg albuma *Let It Be*, bila je originalno pisana za Toma, ali ju je on uvrstio na svoj sledeći singl. Od tada su za njega pisali i Bono i Edge iz U2 – *Sugar Daddy*, kojom je Džons počeo svoj prvi od dva odlična nastupa u Beogradskoj areni.

Da li ima još išta što bi želeo da uradiš u životu, pitao ga je Lari King. Da, da snimim pravi, ozbiljan film. Jednom mi je na koncert došao legendarni glumac starih krimića Edvard Dži Robinson i rekao mi da bih sa svojim glasom i stasom trebalo da odglumim Šekspirovog kralja Lira. Možda još nije kasno za tako šta, odgovorio je Tom Džons. ¶

MLADEN KALPIĆ

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

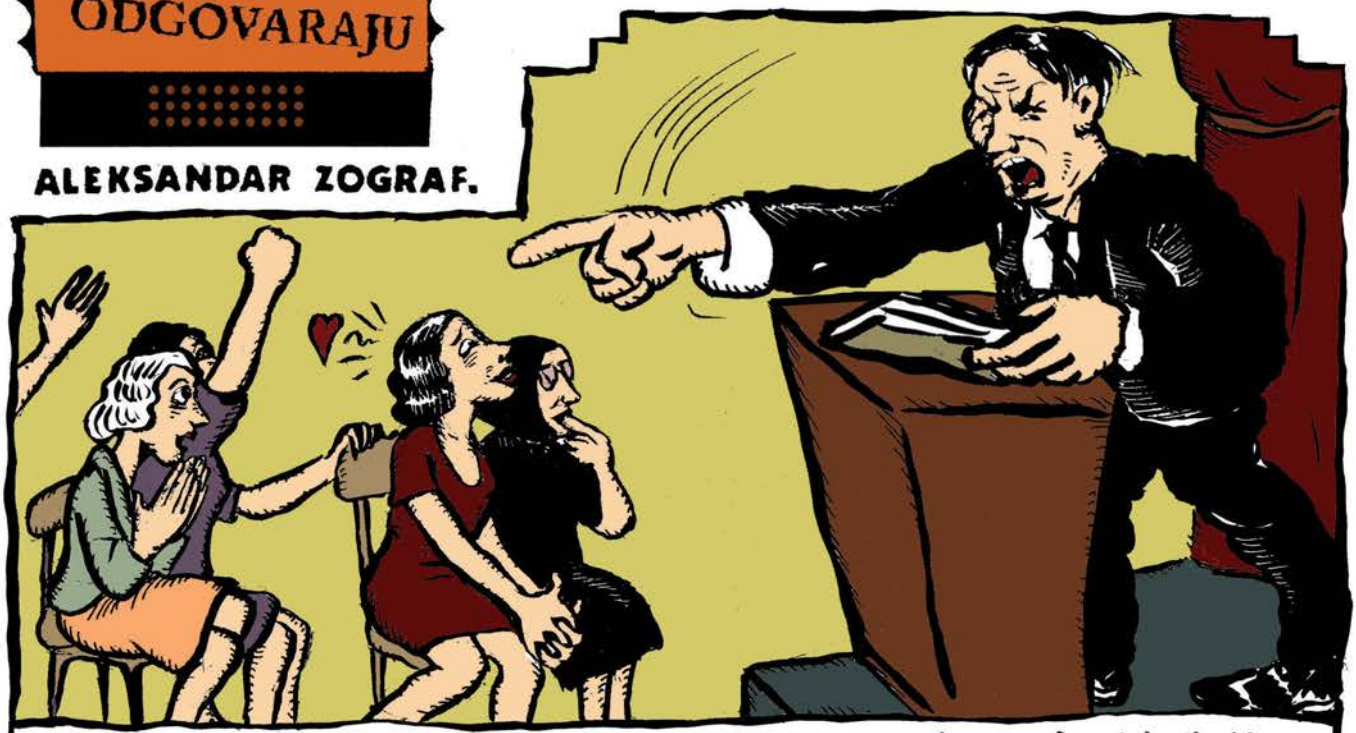
Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

ČIKA SOTIR I TETKA PERSA ODGOVARAJU

ALEKSANDAR ZOGRAF.

SATIRIČNI LIST "**VETRENJAČA**", KOJI JE PEDESETIH GODINA IZLAZIO U BEOGRADU, JE U SVOM PRVOM BROJU OBJAVIO ČLANAK PO MODELU POPULARNIH RUBRIKA IZ ILUSTROVANIH ČASOPISA U KOJIMA ČITAOCI POSTAVLJAJU PITANJA (VEROVATNO SMIŠLJENA OD SAMOG UREDNIKA RUBRIKE), A "STRUČNJACI" AUTORITATIVNO ODGOVARAJU U PRODUŽETKU... "**VETRENJAČINA**" RUBRIKA (SA RAZUMEVANJEM IZMIŠLJENIM PISMIMA) JE NAZVANA "**ČIKA SOTIR I TETKA PERSA ODGOVARAJU**", POIGRAVAJUĆI SE SA NEKIM OD DVOLIČNOSTI SOCIJALISTIČKE SVAKODNEVNICE...



"ČITATELJKA POD ŠIFROM "**HRIZANTEMA**" PIŠE: "UPOZNALA SAM SE S NJIM U JEDNOJ DRUŠTVENOJ ORGANIZACIJI. DRŽAO JE DIVNE GOVORE AGITUJUĆI U KORIST POLITIČKE AKTIVIZACIJE ŽENA."



MOKRANJAC JE SVOJIM HORSKIM KOMPOZICIJAMA USPEO DA DUH SRPSKOG NARODNOG I CRKVENOG STVARALAŠTVA PRILAGODI TADA SAVREMENIM MUZIČKIM FORMAMA.

GODINE 1899, MOKRANJAC SE NA VELIKA VRATA VRATIO U LAJPCIG, GOSTUJUĆI SA BEOGRADSKIM PEVAČKIM DRUŠTVOM, NA PROPUTOVANJU KROZ ZNAČAJNE EVROPSKE DESTINACIJE...

JOŠ OD DEVETNAESTOG VEKA, PA SVE DO DANAS, SRPSKA TRADICIONALNA MUZIKA – BILO KAO FOLKLORNO STVARALAŠTVO, ILI KROZ OBRADE U OKVIRU RAZLIČITIH MUZIČKIH ŽANROVA, OD POPULARNIH DO ELITNIH, IZAZIVALA JE PAŽNJU EVROPSKE PUBLIKE. RAZMIŠLJAO SAM DA JE NEOBIČNO DA JE VAŽNA TAČKA NA TOM PUTU BIO BAŠ PROTESTANTSKI LAJPCIG...

Zelene smokvice

Već nekoliko nedelja ponovo radi gradski prevoz, i taman toliko idem na rabotu gradskim prevozom. Kao da ništa nije bilo, pravimo se da se sve odjednom unormalilo. Prvo me je sve nerviralo kada sam morala da sedim u kući, a sada me sve nervira kad moram da putujem. Nervira me što se na vratima stana preslišavam pet puta da li sam ponela sva sredstva zaštite kao da idem u samo srce variole i kuge zajedno, nerviraju me ljudi koji ne nose ništa od zaštite, nerviram sebe što nosim masku koja mi je upalila sinuse pa ne mogu da dišem i ponekad kijam, pa se onda ljudi izmiču od mene u autobusu kao da sam šugava, nerviraju me ti što se izmiču, a i oni koji se primiču, nerviraju me oni koji svaki put viču: "Sreeednja, majstore!", kao da je majstor propisao pravilo, nerviraju me oni što uđu na prednja i zalepe se za šipku, a ostatak autobusa prazan... Sve me, zapravo, nervira, i svi, a najviše samu sebe za sve nerviram.



Foto: Lj. Turudić

U nerviranju, međutim, smirenje najbolje uspeva kada radiš besmislene stvari, a ja sam kraljica besmislenih poslova. Nema tog roka da se nešto uradi na vreme, nekog *dead line*-a, poslednjeg trenutka da oposliš neizbežno, a da neću naći makar kakav mali, najmanji poslić koji mi je tog trena najvažniji na svetu, taman da zaboravim kako vreme curi. U ovoj sam se veštini usavršavala od vremena studiranja i ispitnih rokova, i postižem baš vredne rezultate u gubljenju vremena.

Tako sam od nekoliko započetih, a nezavršenih zadataka iz raznih oblasti, u dva meseca skoro kućnog pritvora jedino oposlila neke kantice. Ima li besmislenijeg posla nego limene kantice, komada više, postarivati, kinđuriti i bojiti? Ako već hoćeš da budu stare, lakše bi bilo olupati ih. "Za šta će ti to?", pita uvek kada me vidi sa bojama pragmatična majka. To što je očigledan odgovor – nizašta, trebalo bi da bude dovoljno da se svako zaustavi, ali ne i ja. Kada sam već krenula, zašto u sad nagizdane kantice ne uvaliti neke tegle i teglice, da im dam kakvu upotrebnu svrhu? Samo što i tegle ne valjaju providne i bez ukrasa, pa im se imaju naštampati nalepnice, i nije bilo dosta što sam ih odštampala, nego sam ih i docrtavala i tegle obmotavala čipkama i trakama, i sve slagala ne bih li napravila koju fotografiju.

Ako je ko mislio da je tu kraj, prevario se – najbesmisleniji posao koji sam uradila pre tri dana je, međutim, u... teglama. Postoji jedan razlog zašto sam to uradila, prvi i poslednji put – blagoutrobije; a i da pokažem da mogu. Ko je gledao jedan divan film, *Babetina gozba* se zove, setiće se šta sve može i kako da se sprema danima i danima, a na radost stomaka, i izede za par sati. E, ta sam. U teglama je slatko od zelenih smokvica.

Smokva u dvorištu firme, kada smo se vratili, porasla je do prvog sprata. Priroda se probudila, što bi rekli. Zelene smokve sam brala kroz prozor, recepti su iskočili na internetu, uprtila sam dva kilograma u rancu sve se izmičući da mi ih ko ne ugnjavi, ona dva metra razmaka među ljudima baš su mi bila potaman. A kad je krenulo pranje i propiranje, svake ponaosob, pa seckanje vrhova, pa bušenje pletećom iglom, čist zen, i u sredini posla, još daleko od kraja, barenje u devet voda... Pa onda sve to kuvanje i dokuvavanje, tri i po sata, pa smokve srču onaj šerbet, a i ja srčem takođe, i probam sva ulepljena od njihovog soka. I mislim se: "Crko dabogda udavljen slatkom smokvom onaj ko se prvi setio da zeleni plod probuši i obari u devet magijskih voda", jer kraja nigde.

Rezultat su na kraju tegle i teglice u kanticama, na polici, za dva dana posla. Ako ćemo pravo, bio je sto i jedan bolji način da provedem ta dva dana umesto majući se nad šporetom, da sam recimo bar spavala. Ali ne, njuškala sam i dodavala začine, i jela vruće smokve nemajući vremena da čekam i proverim kako je sve to ispalo kad se ohladilo, iako u receptima lepo piše da je ovo slatko za strpljive i da najbolji ukus dobije kada malo odleži. Oblapornosti, grehu, gleda li me ko odozgo kako ne odolevam? No, rukovodim se time da je i bogu milo ako je meni milo i drago, a kad sam već krenula u ovaj posao, bilo mi je baš drago kako se okončao i kako sam kvalitetno besmisleno potrošila neko vreme. A slatko ko slatko... Davno je jedna moja ujna spopala mog dedu da joj pohvali slatko od ruža. Deda probao, malo coknuo i rekao: "Lepo je, snajka, ali toliki šećer da si stavila i u bukovo lišće, bilo bi lepo." E, i zelene smokve su tačno to.

I taman kad sam pomislila da će ova mala kulinarska veština biti sve korisno što od smokvica može da se dobije, ispade i priča. Ako makar jednog čitaoca nakratko odvojim od prilično besmislene stvarnosti koja nas okružuje, moj se poslić podiže na drugi nivo, a i smokve u šerbetu sa njim dobijaju na smislu. Ode nerviranje, ko rukom odneseno. ¶

LJUBICA TURUDIĆ

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ


60
godina
SA NAMA
ŽIVOT
POBEĐUJE
Hemofarm
STADA GRUPA

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec